

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาการอนุรักษ์ชุมชนและสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม
ริมแม่น้ำกก จังหวัดเชียงราย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

4.1 ข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดเชียงรายและอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

4.1.1 ข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดเชียงราย

เชียงรายเป็นจังหวัดที่อยู่เหนือสุดในประเทศไทย เป็นจุดเริ่มต้นของอาณาจักรล้านนาไทย
เป็นดินแดนที่พ่อขุนเม็งรายมหาราชเป็นผู้สร้างขึ้น จนถึงปัจจุบันในเวลารวม 750 ปี
ท่ามกลางเทือกเขาสลับซับซ้อนทางภาคเหนือเปรียบเสมือนกำแพงธรรมชาติกั้นพรมแดนไทยกับ
พม่าและลาวทอดตัวยาวต่อเนื่องจากเทือกเขาหิมาลัยและเทือกเขาในแคว้นยูนนานของจีนลงมาถึง
แอ่งที่ราบลุ่มแม่น้ำกก-อิง-ลาว เชียงรายมีพื้นที่กว่าร้อยละ ๙๐ เป็นภูเขาสูง บางแห่งสูงถึงกว่า
1,500 เมตร จากระดับน้ำทะเล โดยเฉพาะตามแนวเทือกเขาฝืนน้ำที่ต่อเนื่องมาจากทิวเขาแดน
ลาวในจังหวัดเชียงใหม่จรดกับทิวเขาหลวงพระบางในจังหวัดน่าน โดยมียอดดอยลังกาหลวงเป็น
ยอดสูงสุด 2,030 เมตร เชียงรายจึงเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญของภาคเหนือ
โดยมีแม่น้ำกกเป็นแม่น้ำสายสำคัญไหลผ่านเขตตัวอำเภอเมืองเชียงรายไปลงแม่น้ำโขงที่บริเวณ
บ้านสบกก อำเภอเชียงแสน

4.1.2 ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดเชียงราย ตั้งอยู่ภาคเหนือของประเทศไทย ห่างจากกรุงเทพฯ 785 ก.ม.
อยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 19 องศาเหนือ ถึง 20 องศา 30 ลิปดาเหนือและเส้นแวงที่ 99 องศา
15 ลิปดา ถึง 100 องศา 45 ลิปดาตะวันออก มีเนื้อที่ประมาณ 11,678.369 ตร.ก.ม. หรือ
ประมาณ 7,298,981 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้
ทิศเหนือ ติดต่อกับ ประเทศสหภาพพม่า และประเทศสาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว
ทิศใต้ ติดต่อกับ จังหวัดลำปาง และจังหวัดพะเยา
ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ประเทศสาธารณ รัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และ จังหวัดพะเยา
ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ประเทศสหภาพพม่า และจังหวัดเชียงใหม่

แนวเขตชายแดนติดต่อกับประเทศพม่า ด้านอำเภอแม่จัน แม่สาย แม่ฟ้าหลวง และ เชียงแสน รวม 130 กิโลเมตร แยกเป็นแนวภูเขา 100 กิโลเมตร แนวแม่น้ำสาย 10 กิโลเมตร และแนวแม่น้ำรวก 20 กิโลเมตร แนวเขตชายแดนติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีระยะทาง 184 กิโลเมตร โดยเป็นแนวแม่น้ำโขง 90 กิโลเมตร และแนวภูเขา 94 กิโลเมตร

4.1.3 ประวัติศาสตร์และความเป็นมา

จังหวัดเชียงราย ตั้งอยู่ในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำกก เป็นดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ มีผู้คนเข้ามาตั้งหลักแหล่งอย่างไม่ขาดสายนับตั้งแต่สมัยต้นพุทธกาลหรือก่อนประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบัน ดังจะสรุปประวัติศาสตร์ความเป็นมาโดยแบ่งเป็นสมัยต่าง ๆ ได้ 4 สมัย คือ สมัยชุมชนโบราณก่อนประวัติศาสตร์ บริเวณที่ราบลุ่มของแม่น้ำกก เป็นศูนย์กลางที่สำคัญของชนชาติไทยและอารยธรรมไทยตั้งแต่ก่อนพ.ศ. 1800 ร่องรอยที่เป็นรูปธรรมของสังคมและอารยธรรมไทยลุ่มน้ำกก ได้แก่ ชากเมืองโบราณที่มีอยู่เกลื่อนกลาดบนสองฝั่งแม่น้ำกก เท่าที่ค้นพบในปัจจุบันมีชากเมืองโบราณถึง 27 เมือง ตั้งแต่อำเภอฝางซึ่งเป็นต้นแม่น้ำกก จนถึงเมืองเชียงแสน นับเป็นพยานที่ดี ว่าได้มีชนชาติไทยชุมนุมกันตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณแม่น้ำกกอย่างหนาแน่น และได้ขยายตัวมีการสร้างบ้านแปงเมืองกันไม่ขาดสาย ศูนย์กลางทางการเมืองของไทยแห่งลุ่มน้ำกกในยุคแรก ตั้งอยู่ที่ลำน้ำแม่สายซึ่งอยู่เหนือแม่น้ำกกขึ้นไปเล็กน้อย ดำเนินสิ่งหนึ่งวิจิตรบันทึกไว้ว่า ราชวงศ์ขัตติยไทเมือง ชื่อสิงหนวัติกุมาร อพยพคนไทยจากนครไทยเทศในยุคนาน ลงมาตั้งอาณาจักรโยนกนาคนาคพันธุ์ ณ บริเวณละว้านที (แม่น้ำสาย) และแม่น้ำโขง ตั้งแต่ต้นพุทธกาลก่อนได้ชื่อว่าโยนก ดำเนินสิ่งหนึ่งวิจิตรได้กล่าวว่า บริเวณนี้เป็นดินแดนสุวรรณโคมคำแต่กร้างไปแล้ว เมื่อสิงหนวัติกุมารนำไพร่บ้านพลเมืองมาจากนครไทยเทศ จึงมาสร้างเมืองขึ้นใหม่ชื่อว่า สิงหนวัตินคร

ภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็น โยนกนครไชยบุรี ราชธานีศรีช้างแสน (ช้างแสนแปลว่าช้างร้อง) และต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น เชียงแสน และเรียกพลเมืองของโยนกนครว่า ชาวโยนกดำเนินเงินยางเชียงแสนได้กล่าวถึงปู่เจ้าลาวจก เป็นผู้ตั้งอาณาจักรเงินยาง หรือ หิรัญนคร เมื่อ พ.ศ. 1181 เป็นยุคที่สองต่อจาก โยนกนาคนาคพันธุ์ ซึ่งล่มสลายไปแล้ว โดยตั้งศูนย์กลางอยู่ ณ บริเวณเดียวกับโยนกนาคนาคพันธุ์เดิม แต่ไพร่บ้านพลเมืองส่วนใหญ่อยู่กันหนาแน่นที่ปากแม่น้ำกกสบแม่น้ำโขง อาศัยน้ำท่าที่อุดมสมบูรณ์ทำนา การปกครองบ้านเมืองก็ใช้พื้นที่ทำนาเป็นเกณฑ์การแบ่งเขตเช่นแบ่งเป็นพันนาหมื่นนา แสนนาและล้านนาเป็นต้น มีเมืองเชียงแสนเป็นเมืองสำคัญและมีเมืองเล็กเมืองน้อยที่เรียกว่าเวียง เกิดขึ้นตามบริเวณ ที่ราบลุ่มแม่น้ำต่าง ๆ อีกมากมาย

สมัยสร้างบ้านแปงเมืองของราชวงศ์มังรายต้นพุทธศตวรรษที่ 19 บริเวณลุ่มน้ำกก มีการ “สร้างบ้านแปงเมือง” โดยพญามังราย (พ.ศ. 1781-1860) ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์มังราย บุตรของพญาลาวเม็ง (ผู้ครองหิรัญนครเงินยาง) และพระนางเทพคำข้าย (เจ้าหญิงแห่งเมืองเชียงรุ่ง) ได้เสด็จขึ้นครองราชย์แทนพญาลาวเม็ง ที่เมืองหิรัญนครเงินยางเชียงแสนในปี พ.ศ. 1802 และได้ทรงย้ายราชธานีจากเมืองหิรัญนครเงินยาง (ซึ่งตั้งอยู่บริเวณเมืองเชียงแสน) มาสร้างราชธานีแห่งใหม่ที่ริมฝั่งแม่น้ำกก เมื่อ พ.ศ. 1805 และได้ขนานนามราชธานีแห่งนี้ว่า “เชียงราย” ซึ่งมีความหมายว่า “เมืองของพญามังราย” จากนั้นได้รวบรวมหัวเมืองต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเครือญาติเชื้อสาย ลัวะ จักรราช เช่นเมืองเชียงโร เมืองปง เมืองเวียงคำ เชียงเงิน เชียงช้าง เชียงของ ฯลฯ เข้ามาไว้ในอำนาจ รวมทั้งได้สร้างเวียงฝางขึ้นมาในปี 1812 ต่อมาพระองค์ได้ขยายอำนาจสู่ดินแดนลุ่มแม่น้ำปิง สามารถยึดเมืองหริภุญชัย (ลำพูน) ได้ในปี 2817 และได้เมืองอังวะพุกามในปี 1832 โดยได้นำเอาช่างจากพุกามมาไว้ที่เชียงแสนด้วย หลังจากนั้น พระองค์จึงย้ายราชธานีมายังบริเวณลุ่มแม่น้ำปิง โดยสร้างเมือง “นพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่” เป็นราชธานี เมื่อ พ.ศ. 1839 และครองราชย์อยู่ที่เชียงใหม่ตลอด โดยให้ขุนคราม ราชโอรสไปครองเมืองเชียงรายแทน เชียงรายจึงกลายสภาพเป็นเมืองบริวารของเชียงใหม่

ภายหลังการย้ายราชธานีของพญามังราย เชียงรายก็ถูกเปลี่ยนเป็นที่ประทับของพระมหาอุปราชและในระยะต่อมาบทบาทเมืองเชียงรายก็ถูกวิตรอนลง เมื่อเชียงใหม่เกิดสงครามกลางเมืองแย่งชิงอำนาจกันเอง อาณาจักรล้านนาก็เริ่มเสื่อมและเสียเอกราชให้แก่พระเจ้าบุเรงนอง กษัตริย์พม่า เมื่อ พ.ศ. 2101 เมืองเชียงรายจึงตกอยู่ใต้อำนาจการปกครองของพม่านานถึง 200 ปี โดยในระหว่างที่พม่าเข้ามามีอำนาจนั้น พม่าได้ฟื้นฟูเมืองเชียงแสนเป็นเมืองสำคัญในการปกครองของหัวเมืองเหนือ สมัยเป็นเมืองบริวารต้นกรุงรัตนโกสินทร์ต้นพุทธศตวรรษที่ 24 สมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี อาณาจักรไทยได้ทำสงครามกับพม่าหลายครั้ง จนบรรดาผู้นำของคนไทยตอนเหนือ เช่น พญาเจ้าบ้าน พญาท้าวิละ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากพระเจ้ากรุงธนบุรี ได้ทำการต่อสู้กับพม่าที่เรียกว่า “พื้นม่าน” เพื่อช่วยขับไล่พม่าออกไปจากล้านนาไทย แต่ก็ยังไม่สำเร็จ ต่อมาพญาท้าวิละเป็นผู้มีบทบาทมากในการเกลี้ยกล่อมให้บรรดาเมืองต่าง ๆ ในล้านนาร่วมมือกันต่อสู้พม่า พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงเห็นความสำคัญของอาณาจักรล้านนาไทย จึงทรงสนับสนุนให้ทัพพม่าช่วย และโปรดเกล้าสถาปนาเชียงใหม่ขึ้นเป็นประเทศราช และแต่งตั้งให้พญาท้าวิละเป็นพระเจ้านครเชียงใหม่ ครองเมืองเชียงใหม่ ต่อมาใน พ.ศ. 2347 พระเจ้ากาวิละ ได้ยกทัพไปตีเมืองเชียงแสนและกวาดต้อนผู้คนบริเวณเมืองต่าง ๆ ออกไปทั้งหมด ทำให้เมืองต่าง ๆ รวมทั้งเมืองเชียงรายกลายเป็นเมืองร้าง ในปี พ.ศ. 2386 ตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า

เจ้าอยู่หัว เมืองเชียงรายได้รับการฟื้นฟูบูรณะขึ้นอีกครั้ง มีฐานะเป็นเมืองบริวารของเชียงใหม่ โดยมี เจ้าหลวงธรรมลังกา เป็นเจ้าเมืององค์แรก และนับแต่ปี พ.ศ. 2400 เป็นต้นมา การปกครองเมือง เชียงราย ในฐานะเป็นเมืองบริวารของเมืองเชียงใหม่ ประกอบด้วยเชื้อพระวงศ์ชั้นผู้ใหญ่ ที่เรียกว่า “เจ้าชั้น 5 ใบ” เป็นคณะปกครองเมืองเชียงรายได้ ประกอบด้วย เจ้าหลวง พระยาอุปราช พระยาราชวงศ์ พระยาราชบุตร และพระยาบุรีรัตน์ เป็นผู้ปกครอง นอกจากนี้ยังมี “เค้าสนามหลวง” ประกอบด้วยเจ้านายขุนนางชั้นสูง ทำหน้าที่ปกครองบ้านเมือง และ เมืองเชียงรายได้มีเจ้าหลวง และ เจ้านายบุตรหลานเชื้อสายราชวงศ์เจ้าเจ็ดตนปกครองเป็นระยะเวลานานถึง 60 ปี (พ.ศ. 2386-2446) จนมีการปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดิน

ในสมัยรัชกาลที่ 5 สมัยการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาลสมัยรัชกาลที่ 5 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงดำเนินนโยบายสร้างความเป็นเอกภาพทางการเมือง โดยค่อย ๆ ริดรอนอำนาจของเจ้าผู้ครองนคร พยายามไม่ให้เกิดความขัดแย้งในการตั้งอำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2427 จนถึง 2442 ได้ประกาศจัดตั้งมณฑลพายัพ และเป็น การยกเลิกหัวเมืองประเทศราชล้านนาไทย ทำให้ล้านนาไทยเป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักรอย่าง แท้จริง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2436-2453 รัฐบาลได้ส่งข้าหลวงคือ พ.ต. หลวงภูวนาทรฤบาล มาดูแลเมือง เชียงราย โดยให้รวมเมืองเชียงรายได้ เมืองฝาง เวียงป่าเป้า เมืองพะเยา แม่ใจ ดอกคำใต้ แม่สรวย เชียงคำ เชียงของ ตั้งเป็นหัวเมืองจัตวา เรียกว่า “เมืองเชียงรายได้” อยู่ในมณฑลพายัพ ต่อมาในสมัย รัชกาลที่ 6 ได้มีการยกเลิกการปกครอง แบบมณฑลเทศาภิบาลเมืองเชียงรายได้จึงมีฐานะเป็นจังหวัด โดยเมืองฝางถูกแยกเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่ จนถึงปี พ.ศ. 2520 อำเภอพะเยาพร้อมกับอีก 6 อำเภอบริวาร จึงถูกยกฐานะเป็นจังหวัดพะเยา ปัจจุบันจังหวัดเชียงรายได้แบ่งการปกครอง ออกเป็น 16 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ 1 เทศบาล และ 24 เทศบาลตำบล 1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด 120 องค์การบริหารส่วนตำบล 1 สมาคมตำบล 1,510 หมู่บ้าน

4.1.4 สภาพภูมิประเทศ

เชียงรายได้มีภูมิประเทศเป็นเทือกเขาสูงในทวีปตอนเหนือ (North Continental Highland) มีพื้นราบสูงเป็นหย่อม ๆ ในเขตอำเภอแม่สรวย เวียงป่าเป้า และเชียงของ บริเวณเทือกเขาจะมีความสูงประมาณ 1,500 – 2,000 เมตร จากระดับน้ำทะเล บริเวณส่วนที่ราบตามลุ่มแม่น้ำสำคัญในตอนกลางของพื้นที่ ได้แก่ อำเภอพาน เมือง แม่จัน แม่สาย เชียงแสน และเชียงของ มีความสูงประมาณ 410 – 580 เมตร จากระดับน้ำทะเล พื้นที่ร้อยละ 40 เป็นภูเขาหลายแห่ง และเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ บริเวณส่วนที่ราบตามลุ่มแม่น้ำสำคัญในตอนกลางของพื้นที่ จังหวัดเชียงรายได้มีพื้นที่ทั้งสิ้น 11,678.369 ตารางกิโลเมตร หรือ 7,298,981 ไร่

4.1.5 สภาพภูมิอากาศ

มีลักษณะภูมิอากาศแบบฝนเมืองร้อนเฉพาะฤดูหรือสะวันนา (Tropical Savanna) มีฤดูกาลดังนี้

ฤดูร้อน ประมาณกลางเดือนกุมภาพันธ์ - กลางเดือนพฤษภาคม มีอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ย 27.1 องศาเซลเซียส อุณหภูมิสูงสุด 36.6 องศาเซลเซียส เมื่อวันที่ 10 เมษายน 2551 และ อุณหภูมิต่ำสุด 25.0 องศาเซลเซียส

ฤดูฝน ประมาณกลางเดือนพฤษภาคม - กลางเดือนตุลาคม เดือนที่มีฝนตกมากที่สุด คือเดือนสิงหาคม ปริมาณ 304.6 มิลลิเมตร ในปี 2551 มีฝนตกทั้งปี 163 วัน ปริมาณฝนรวม 1,729.1 มิลลิเมตร

ฤดูหนาว อยู่ในช่วงกลางเดือนตุลาคม - กลางเดือนกุมภาพันธ์ อุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ย 13.0 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุด 7.7 องศาเซลเซียส วันที่ 2 ธันวาคม 2551 มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยปีละ 1,600 -2,000 มิลลิเมตรต่อปี มีฝนตกเฉลี่ย 143 วันต่อปี

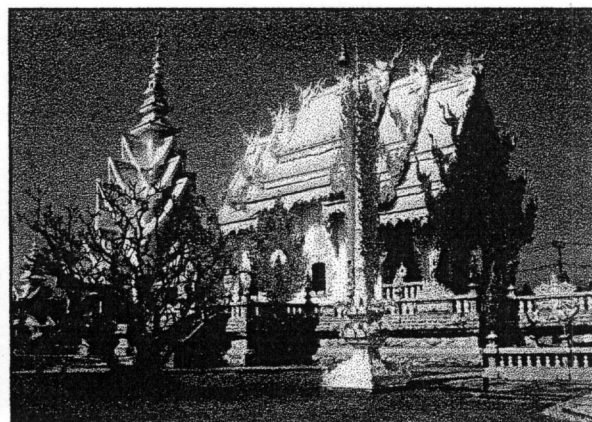
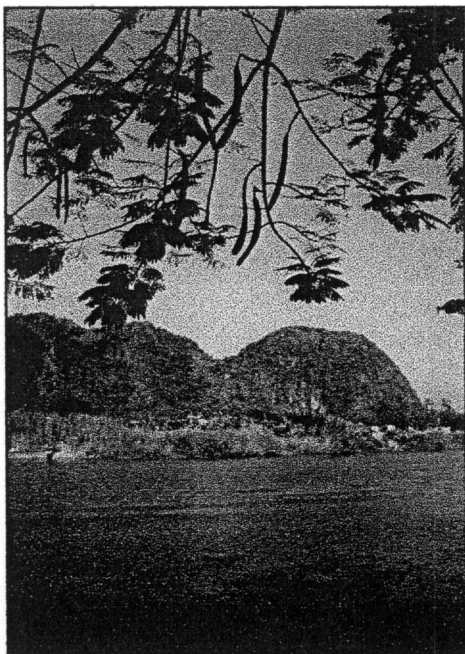
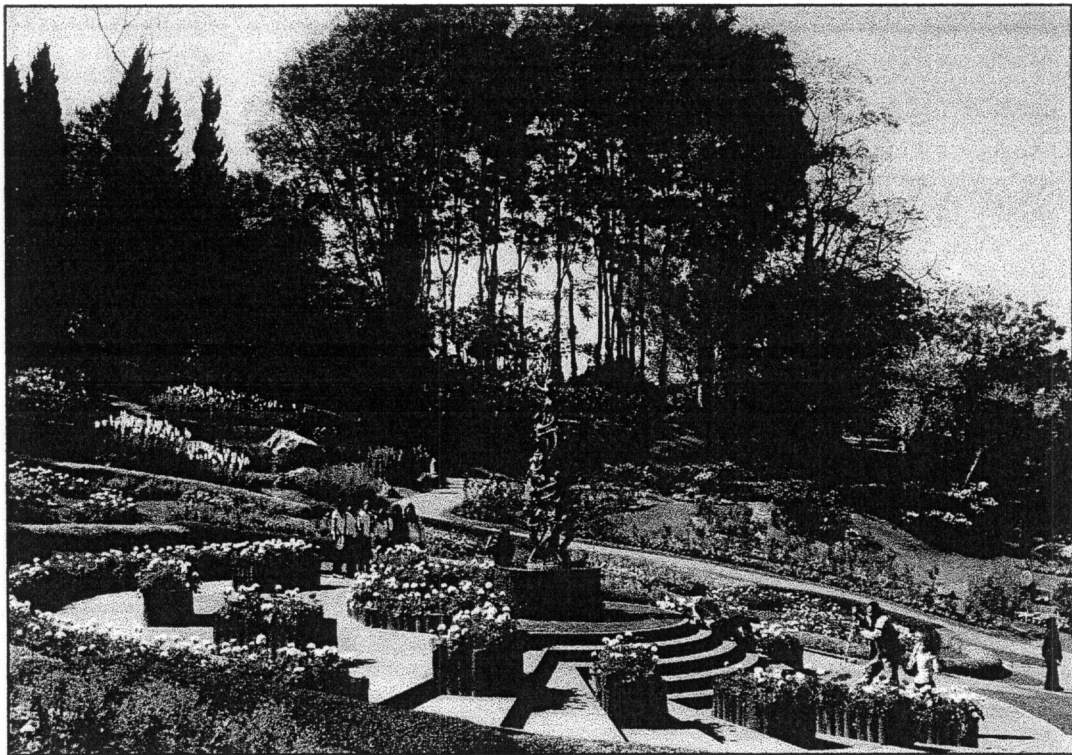
4.1.6. การเมืองการปกครอง

จังหวัดเชียงรายแบ่งหน่วยปกครองออกเป็น

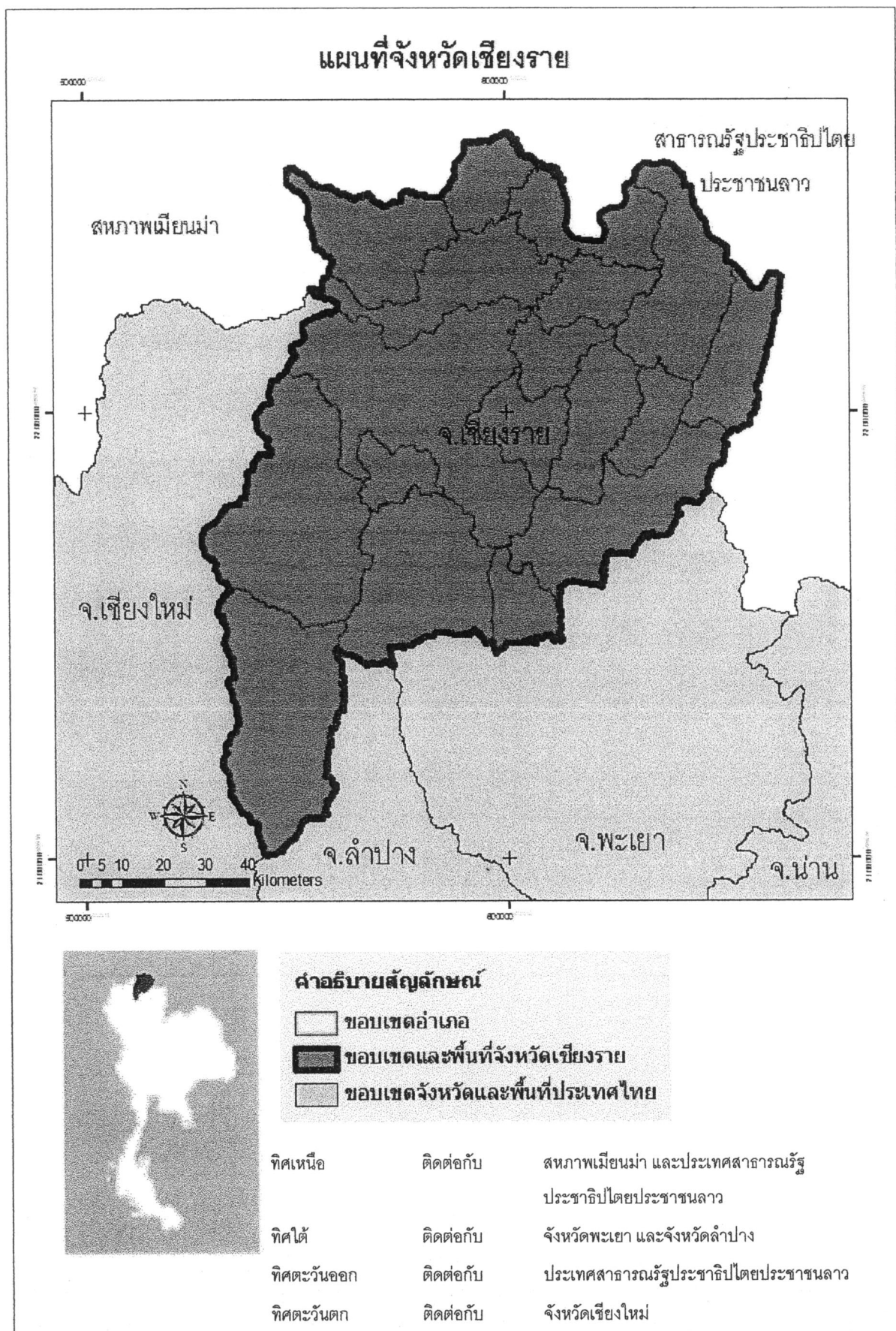
-ส่วนราชการสังกัดส่วนภูมิภาค	34	หน่วยงาน
-ส่วนราชการสังกัดส่วนกลาง	84	หน่วยงาน
-ส่วนราชการสังกัดส่วนท้องถิ่น ได้แก่		
เทศบาลนคร	1	แห่ง
เทศบาลตำบล	26	แห่ง
องค์การบริหารส่วนจังหวัด	1	แห่ง
องค์การบริหารส่วนตำบล	116	แห่ง
-อำเภอ 18 อำเภอ 124 ตำบล	1,751	หมู่บ้าน

4.1.7 ประชากร

ประชากร ณ เดือนธันวาคม 2551 รวมทั้งสิ้น 1,227,317 คน เป็นชาย 606,775 คน หญิง 620,542 คน สำหรับอำเภอที่มีประชากรมากที่สุด ได้แก่ อำเภอเมือง มีจำนวน 226,555 คน รองลงมา ได้แก่ อำเภอพาน มีจำนวน 125,567 คน และอำเภอแม่จันมีจำนวน 103,630 คน สำหรับอำเภอที่มีความหนาแน่นของประชากรมากที่สุด คือ อำเภอแม่สาย 308.680 คน/ตร.กม. รองลงมาได้แก่ อำเภอเมือง 186.300 คน/ตร.กม. และอำเภอเวียงชัย 169.912 คน/ตร.กม.

ภาพที่ 4.1- 4.4 แสดงสถานที่สำคัญและภูมิทัศน์ของจังหวัดเชียงราย

ที่มา : <http://www.thaienergydata.in.th/province/57>

ภาพที่ 4.5. แสดงแผนที่จังหวัดเชียงราย

4.1.8. การใช้ประโยชน์ที่ดิน

ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดิน มีการใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นที่อยู่อาศัย โดยในส่วนของผังเมืองแล้ว เป็นพื้นที่เกษตรกรรม ตามแผนผังการใช้ประโยชน์ที่ดินตามที่ได้จำแนกทำยกระทรงใช้บังคับผังเมืองรวม เมืองเชียงราย พ.ศ.2550

ตารางที่ 4.1 แสดงพื้นที่และประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดิน ปี 2551

ประเภทประโยชน์การใช้ที่ดิน	พื้นที่ (ตร.กม.)	ร้อยละ (%)
1. ที่อยู่อาศัย + สถานที่ราชการ	163.87	1.40
2. เกษตรกรรม+ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์	3,685.04	31.56
3. อุตสาหกรรม	-	-
4. พาณิชยกรรม และที่อยู่อาศัยหนาแน่น	-	-
5. สถานที่ราชการ	-	-
6. สถาบันศาสนา	-	-
7. ที่โล่ง นันทนาการ และการรักษาสิ่งแวดล้อม	-	-
8. ป่าไม้	7,776.62	66.59
9. แหล่งน้ำ	2.845	0.45
รวมทั้งหมด	11,678.37	100.0

ที่มา : สถาบันพัฒนาที่ดินเชียงราย, สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด เชียงราย

การใช้ประโยชน์ที่ดินและถือครองที่ดินบริเวณลำนากก

(กรมอุทยานแห่งชาติ: 2550) พื้นที่ส่วนใหญ่ทางด้านตะวันออกและตะวันตกของกลุ่มน้ำ เป็นพื้นที่ทำการเกษตร เพาะปลูก และส่วนใหญ่พบว่าจะเป็นการปลูกพืชไร่และพืชผักบนพื้นดิน ที่ไม่มีความเหมาะสม แต่สำหรับข้าวและไม่ย่นต้นได้ปลูกบนพื้นที่ที่เหมาะสมอยู่แล้ว

พื้นที่ถือครองแปลงใหญ่จะมีการเปลี่ยนมือ ถือครองโดยนายทุนนอกพื้นที่ มีพื้นที่ปลูกข้าว จำนวนน้อย พื้นที่ส่วนใหญ่จะไม่มีเอกสารสิทธิ์

ตารางที่ 4.2 แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณลำนากก

ประเภท		จำนวน
พื้นที่ทำการเกษตร		41.33 %
	พืชไร่	63.16 %
	ไม้ผล ไม้ยืนต้น	1.17 %
	ปลูกข้าว	32.88 %
	อื่นๆ	2.79 %
ป่าไม้		52.00 %
	เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า	-
	อุทยานแห่งชาติ	9.19 %
	พื้นที่ป่าอนุรักษ์	90.81 %
ที่อยู่อาศัย		4.62 %
แหล่งน้ำ		0.78 %
อื่นๆ		1.27 %

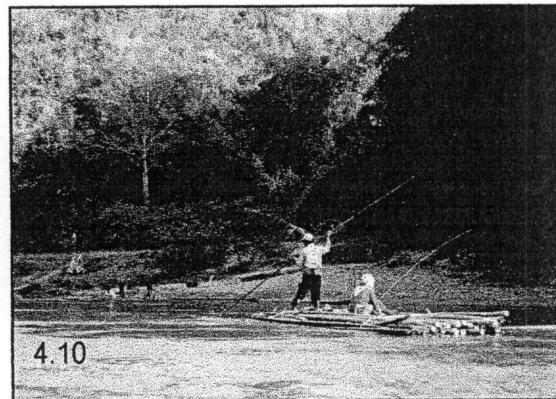
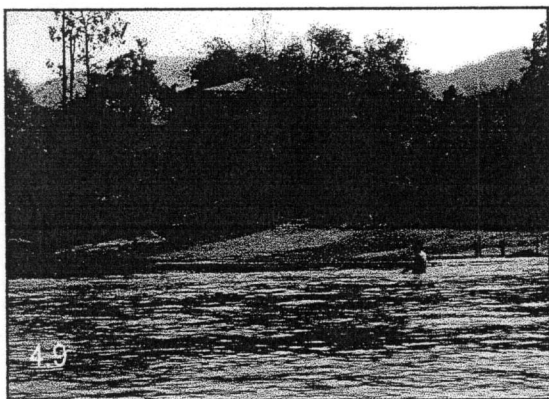
ที่มา : กรมอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2550

4.2. ลักษณะทั่วไปของอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

ลำน้ำกก (Lam Nam Kok) ตั้งอยู่ทิศเหนือของประเทศไทย ครอบคลุมพื้นที่จังหวัด เชียงใหม่และเชียงราย ทิศเหนือติดกับประเทศพม่าและลาว ทิศใต้ติดกับลุ่มแม่น้ำวัง ทิศตะวันออกติดกับลุ่มแม่น้ำโขง และทิศตะวันตกติดลุ่มแม่น้ำปิงและพม่า โดยในส่วนของจังหวัด เชียงรายอยู่ในท้องที่อำเภอแม่จัน อำเภอเมือง อำเภอแม่สรวย และอำเภอแม่ลาว ทั้งนี้ได้รวมพื้นที่ วนอุทยาน 3 แห่ง ได้แก่ วนอุทยานน้ำตกขุนกรณ์ วนอุทยานน้ำตกห้วยแก้ว-บ่อน้ำร้อนห้วยหมาก เลี่ยม และวนอุทยานน้ำตกโป่งพระบาท ลักษณะภูมิประเทศของอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก มี ลักษณะเป็นภูเขาสูงชันสลับกับที่ราบแคบๆ บริเวณหุบเขาเป็นหย่อมเล็กๆ ตอนเหนือและตอนใต้ ของพื้นที่เป็นที่สูงลาดต่ำลงมาตอนกลางจะเป็นที่ราบลุ่มน้ำสลับกับร่องเขา มีระดับความสูงตั้งแต่ 500-1,720 เมตร จากระดับน้ำทะเล มียอดดอยข้างเป็นดอยที่สูงที่สุด ซึ่งมีความสูงประมาณ 1,720 เมตร จากระดับน้ำทะเล เทือกเขาที่สำคัญในพื้นที่ได้แก่ ดอยยาว ดอยบ่อ ดอยช้าง ดอย ผามูบ เป็นต้น มีแม่น้ำกกซึ่งเป็นแม่น้ำสายสำคัญของภาคเหนือตอนบนไหลผ่านที่ราบลุ่ม ตอนกลางของพื้นที่ โดยต้นน้ำเริ่มมาจากประเทศพม่าไหลผ่านเขตประเทศไทยที่ตำบลท่าตอน อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย จากทางทิศตะวันตกสู่ทิศตะวันออก รวมระยะทางจากตำบลท่า ตอนถึงพื้นที่อุทยานแห่งชาติประมาณ 85 กิโลเมตร นอกจากนั้นยังมีลำน้ำในพื้นที่อีกหลายสายที่ เกิดจากต้นน้ำในเทือกเขาต่างๆ ในพื้นที่อันได้แก่ ห้วยแม่กรณ์ ห้วยแม่มอญ ห้วยยาดี้ ห้วยชมภู ห้วยล้าน ห้วยแม่ซ้าย และห้วยเลอ้าย ซึ่งลำห้วยต่างๆ เหล่านี้จะไหลไปรวมกันเป็นแม่น้ำสายใหญ่ และไหลไปรวมกับแม่น้ำลาวและน้ำแมกกซึ่งเป็นแม่น้ำสายสำคัญของจังหวัดเชียงราย

บริเวณที่ราบลุ่มของแม่น้ำกก เป็นศูนย์กลางที่สำคัญของชนชาติไทยและอารยธรรมไทย ตั้งแต่ก่อนพ.ศ. 1800 ร่องรอยที่เป็นรูปธรรมของสังคมและอารยธรรมไทยลุ่มน้ำกก ได้แก่ ชากเมือง โบราณที่มีอยู่เกลื่อนกลาดบนสองฝั่งแม่น้ำกก เท่าที่ค้นพบในปัจจุบันมีชากเมืองโบราณถึง 27 เมือง ตั้งแต่อำเภอฝางซึ่งเป็นต้นแม่น้ำกก จนถึงเมืองเชียงแสน ได้มีชนชาติไทยชุมนุมกันตั้งถิ่นฐาน อยู่ในบริเวณแม่น้ำกกอย่างหนาแน่น และได้ขยายตัวมีการสร้างบ้านแปงเมืองกันไม่ขาดสาย จึงทำให้มีความหลากหลายทางความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตแบบชนเผ่าดั้งเดิมตาม พื้นฐานของประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม ของสังคมตามวิถีชีวิตของชนเผ่า

ที่มา : มูลนิธิกระจกเงา จ.เชียงราย

ภาพที่ 4.8 แสดงสภาพภูมิทัศน์แม่น้ำกก

ภาพที่ 4.9 แสดงวิถีชีวิตริมแม่น้ำกก .

ภาพที่ 4.10 แสดงการท่องเที่ยวริมแม่น้ำ

ลักษณะทางกายภาพลุ่มน้ำ

สภาพภูมิประเทศในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำแม่กก เป็นพื้นที่ราบสูงเชิงเขา ประมาณ 30% และเป็นเนินเขาสูงชัน เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารไหลลงสู่แม่น้ำกก สูงจากระดับน้ำทะเล

ปานกลาง 470 - 1,300 เมตร

- รูปร่างลุ่มน้ำ เป็นแบบพัด (fan shape)
- มีพื้นที่ต้นน้ำ (ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำที่ 1 และ ที่ 2) 187.55 ตร.กม 117,217 ไร่ คิดเป็น

58.95 % ของพื้นที่ลุ่มน้ำ

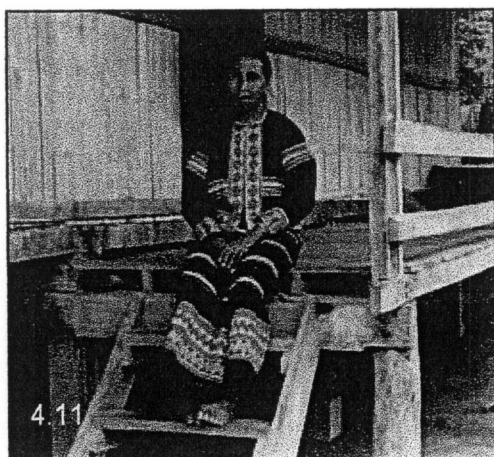
4.3 กลุ่มชาติพันธุ์ชนเผ่าบริเวณลำน้กก

เชียงรายเป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์สูงที่สุดจังหวัดหนึ่ง เนื่องจากมีเทือกเขาสูงและมีแนวชายแดนติดต่อกับประเทศลาวและพม่า ทำให้เกิดความหลากหลายของกลุ่มคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณที่ตั้งบริเวณลำน้กก ซึ่งแบ่งได้ดังนี้

กะเหรี่ยง (Karen)

กะเหรี่ยงเป็นชนเผ่าที่จัดได้ว่ามีหลายเผ่าพันธุ์ หลายภาษา มีการนับถือศาสนาที่ต่างกัน ซึ่งแต่เดิมจะนับถือผี เชื่อเรื่องต้นไม้ป่าใหญ่ ภายหลังหันมานับถือพุทธ คริสต์ เป็นต้น กะเหรี่ยงมีถิ่นฐานตั้งอยู่ที่ประเทศพม่า แต่หลังจากถูกรุกรานจากสงคราม จึงมีกะเหรี่ยงที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ประเทศไทย กะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย แบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท แบ่งออกเป็น กะเหรี่ยงสะกอ หรือที่เรียกนามตัวเองว่า ปากะญอ หมายถึงคน หรือมนุษย์นั่นเอง กะเหรี่ยงสะกอเป็นกลุ่มที่มีจำนวนมากที่สุด มีภาษาเขียนเป็นของตนเอง โดยมีขันทันนารีเป็นผู้คิดค้นดัดแปลงมาจากตัวหนังสือพม่า ผสมภาษาโรมัน กลุ่มนี้หันมานับถือศาสนาคริสต์เป็นส่วนใหญ่ กะเหรี่ยงโปร้นั้นเป็นกลุ่มที่ค่อนข้างเคร่งครัดในประเพณี พบมากที่ อำเภอก แม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน อำเภอก อมก้อย จังหวัดเชียงใหม่ และแถบตะวันตกของประเทศไทย คือ กะเหรี่ยงบเว พบที่ อำเภอก ขุนยวม แม่ฮ่องสอน ส่วนปะโอ หรือตองสุก็มีอยู่บ้าง แต่พบน้อยมากในประเทศไทย

กะเหรี่ยงจะตั้งหมู่บ้านอยู่บริเวณที่ไม่สูงนัก หรือ ตามพื้นราบ หมู่บ้านมีขนาดตั้งแต่ 20 - 30 หลังคาเรือนขึ้นไป จนถึง 100 กว่าหลังคาเรือน หมู่บ้าน แต่ละแห่งจะอยู่ห่างกันโดยใช้เวลาเดินเท้าประมาณ 1 ชั่วโมง หมู่บ้านกะเหรี่ยงจะตั้งเป็นหลักแหล่งยาว นานกว่าหมู่บ้านชาวเขาเผ่าอื่น ทั้งนี้เพราะมีการทำการเกษตรที่มีการอนุรักษ์ดินที่ดีกว่า

4.11

4.12

ที่มา : <http://www.cots.go.th>

ภาพที่ 4.11 - 4.12 แสดงชนเผ่ากะเหรี่ยง

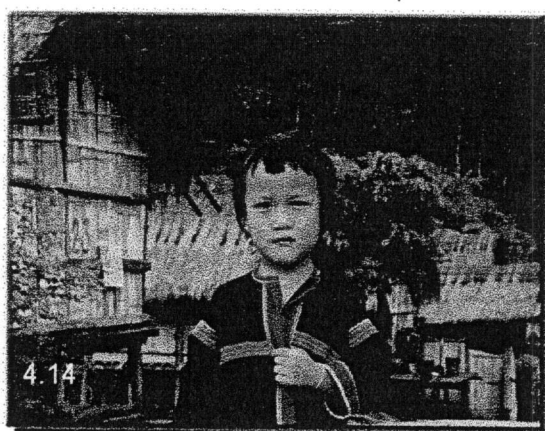
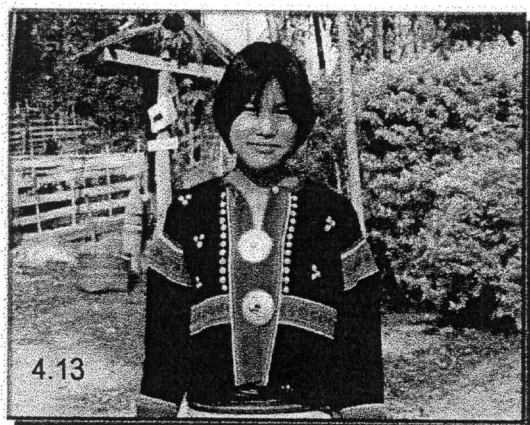
ม้งหรือแม้ว(Mong/Hmong)

เป็นชาวเขาสาย จีน - ทิเบต ในกลุ่มจีนเดิม เรียกตัวเองว่า ม้ง แบ่งเป็น 3 กลุ่มคือ แม้วดำ แม้วน้ำเงิน และแม้วขาว จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์เชื่อว่า ถิ่นเดิมของ แม้วอยู่บริเวณแม่น้ำเหลือง แถบมณฑลยูนนาน กวางสี และกวางเจาในประเทศจีนกว่า 3,000 ปีมาแล้ว ต่อมาถูกจีนรุกรานจึงหนีไปอยู่ในประเทศลาว เวียดนาม พม่า และได้อพยพเข้าสู่ประเทศไทยประมาณ ปี พ.ศ. 2393 แม้วชอบตั้งหมู่บ้านบนพื้นที่ลาดเขาในระดับความสูงตั้งแต่ 3,000 ฟุตขึ้นไป มีลำห้วยและสันเขาโกล้งหมู่บ้าน หมู่บ้านโดยทั่วไปมีขนาด 20-30 หลังคาเรือน ในแต่ละหมู่บ้านจะมีหัวหน้าหมู่บ้านเป็นผู้นำ ซึ่ง เลือกจากผู้อาวุโสสูงสุดที่มีอิทธิพลหรือสมาชิกในแซ่สกุลที่มีมากที่สุด ในหมู่บ้าน

ลาหู่ / มูเซอ (Lahu) (พราวนป่า)

ชาวเขาสายจีน - ทิเบต กลุ่มทิเบต-พม่า เรียกตัวเองว่าเล่าหู่ มี ถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่ในประเทศทิเบต ต่อมาอพยพลงมาทางใต้ และกระจายตัวตั้งถิ่นฐานอยู่ในมณฑลยูนนาน พม่าและลาว และได้อพยพเข้าสู่ประเทศไทยเมื่อประมาณหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 แบ่งกลุ่มตาม ภาษาพูดและการแต่งกายเป็น 4 กลุ่มคือ ลาหู่ดำ ลาหู่แดง ลาหู่ก๊วย ลาหู่เฉมเล

ปกติลาหู่จะตั้งหมู่บ้านในระดับความสูงตั้งแต่ 4,500 ฟุตลงมา ในบริเวณพื้นที่ที่เป็นลาดเขา โกล้งแนว ป่ามีแหล่งน้ำและดินอุดมสมบูรณ์ หมู่บ้านหนึ่งๆ โดยเฉลี่ยจะมีประมาณ 15 - 20 หลังคาเรือน ภายใน หมู่บ้านจะมีสถานที่สำคัญอยู่ 3 อย่างคือ ศาลผีเจ้าหรือแซมมื่อ อยู่ทางทิศเหนือของหมู่บ้านประมาณ 20 -30 เมตร ห้ามทุกคนเข้าไปยุ่งเกี่ยวนอกจากผู้นำทางศาสนาของหมู่บ้านหรือหมอผีเท่านั้น ลานเต้นรำ บวงสรวงเทพเจ้าเรียกว่า จะคี่ก่อ และบ้านของปู่จ้องซึ่งเป็นผู้นำทางศาสนา

ที่มา : <http://lanna.mju.ac.th>

ภาพที่ 4.13 – 4.14 แสดงชนเผ่าชาวลาหู่ หรือมูเซอ

ลานั้นจะมีผู้นำ 3 ฝ่ายคือ หัวหน้าหมู่บ้าน ฝ่ายศาสนา และกลุ่มผู้อาวุโส หัวหน้าหมู่บ้าน เรียกว่า คะแซป้า มีหน้าที่ดูแลทุกข์สุข รักษาความสงบสุข และเป็นตัวแทนติดต่อกับทางราชการ ผู้นำศาสนามี 2 ฝ่ายคือ ฝ่ายพิธีกรรมทางศาสนาหรือปุจาร จะต้องเป็นผู้มีความประพฤติดีในทุก ด้าน เพราะเป็นผู้ติดต่อกับเทพ เจ้า อีกฝ่ายหนึ่งคือหมอผีหรือผีตอแหล เป็นผู้มีความสามารถ ติดต่อกับผีและขับไล่ภูติผีต่าง ๆ ได้ กลุ่มผู้อาวุโส เป็นผู้มีอิทธิพลในหมู่บ้าน มีหน้าที่เป็นที่ปรึกษา ของหัวหน้าหมู่บ้าน

ลานั้นมีอาชีพทำการเกษตรเป็นหลักคือ ปลูกข้าว ข้าวโพด และเลี้ยงสัตว์ โดยจะเลี้ยงหมูและ ไก่เอาไว้เพื่อ ใช้ประกอบพิธีทางศาสนา และเลี้ยงม้าเพื่อเอาไว้ใช้เป็นพาหนะในการขนพืชไร่

ลานั้นยึดถือการแต่งงานแบบผัวเดียวเมียเดียวอย่างเคร่งครัด แต่ทุกคนมีอิสระในการเลือก คู่ครอง ลานั้นจะให้ความสำคัญแก่หญิงมากกว่าชาย

ลานั้นนับถือเทพเจ้าองค์หนึ่ง ชื่อ กือซา โดยเชื่อว่าเป็นผู้สร้างโลก และสร้างความคิดต่าง ๆ และ นับถือผี ได้แก่ผีเรือน ผีประจำหมู่บ้าน ผีฟ้า ผีป่า และผีดอย

ที่มา : <http://lanna.mju.ac.th>

อาข่าหรืออีเก้อ (Akha-E-kaw)

สืบเชื้อสายมาจากชนชาติไทโล จัดอยู่ในสายจีน-ทิเบต กลุ่มทิเบต - พม่า แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มย่อยคือ อีเก้อใจโกวย อีเก้อหม่อโป๊ะ และอีเก้อโดมีชา (เยอตุง) ถิ่น เดิมของอีเก้ออยู่บริเวณแม่น้ำ ไทฮั่วสย หรือแม่น้ำดอกท้อในประเทศทิเบต ต่อมาได้อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศจีน แถบมณฑลยูนนาน บริเวณแคว้นสิบสองปันนาและไกวเจาเมื่อประมาณ 4,000 ปีมาแล้ว และเมื่อ จีนเปลี่ยนการ ปกครองเป็นคอมมิวนิสต์ อีเก้อส่วนใหญ่จึงอพยพมาอยู่ที่แคว้นเชียงตุงในรัฐฉานของพม่า แคว้นหัว ไชงและพงสาลีในลาว สำหรับการเข้ามาสู่ประเทศไทยเกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ .2435 โดยมีเส้นทาง 2 สาย คือ สายแรกอพยพจากประเทศพม่าสู่ประเทศไทย เข้ามาครั้งแรกในเขตอำเภอแม่จัน หมู่บ้าน พญาไพร (ปัจจุบันอยู่ในเขตอำเภอแม่ฟ้าหลวง) โดยการนำของ นุ่ลอง จูเปาะ และนุ่ซ้อง จูเปาะ ซึ่งเป็นพี่น้องกัน ได้เข้าไปในเขตดอยตุง เส้นทางที่สอง ได้อพยพมาจากจีนแผ่นดินใหญ่ โดยผ่านรอย ตะเข็บของประเทศพม่าและลาว เข้าสู่ประเทศไทยโดยตรงที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ผู้นำรุ่นแรกที่เข้ามาในประเทศไทยคือนายแสน อุ่นเรือน ส่วนญาติพี่น้องได้ย้ายไปอยู่หมู่บ้านต่างๆ เช่นบ้านแสนใจพัฒนา ผาหมี่ และแสนเจริญเก่า อีเก้อ เป็นชาวเขาที่ยากจนที่สุดในบรรดาชาวเขา ทั้งหลายที่อาศัยอยู่ในเมืองไทย

ที่มา : <http://lanna.mju.ac.th>

ภาพที่ 4.15 – 4.16 แสดงชนเผ่าชาวอาข่า หรืออีเก้อ

เย้า (Yao)

ชาวเขาสายจีน-ทิเบต ในกลุ่มจีนเดิม คนจีนเรียกว่า เมียน ตามนิยายโบราณ เล่าว่า บรรพบุรุษเย้าเป็นสุนัขมังกรสี่เหลี่ยมชื่อว่า ฟันหู เย้าสืบเชื้อสายติดต่อกันมานานกว่า 2,000 ปี ก่อนคริสตกาล มีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่ในประเทศจีนตอนใต้ แถบมณฑลกว่างซี กวางเจา และยูนนาน อพยพลงมาอยู่ในประเทศไทยเมื่อประมาณปีพ.ศ. 2343

เย้าจะตั้งหมู่บ้านอยู่ในระดับความสูงตั้งแต่ 1,500 ฟุตขึ้นไป ในหมู่บ้านหนึ่งจะมีตั้งแต่ 20-30 หลังคา เรือนถึง 100 หลังคาเรือนขึ้นไป โดยเฉลี่ยประมาณ 30 หลังคาเรือน หัวหน้าหมู่บ้านเป็นตำแหน่งที่ตก ทอดทางสายเลือด ถ้าหัวหน้าหมู่บ้านตาย ลูกชายจะขึ้นเป็นแทน เย้าทำการเกษตรแบบทำไร่เลื่อนลอย ปลูกข้าวเพื่อบริโภค ปลูกข้าวโพดเพื่อการค้า เย้าเป็นชาวเขาที่มีความชำนาญในการปลูกฝิ่นมากที่สุด แต่ปัจจุบันเลิกปลูกแล้ว

เย้าจะสร้างบ้านคร่อมบนพื้นดิน วัสดุส่วนใหญ่เป็นไม้จริง ภายในบ้านจะมีห้องประมาณ 2-3 ห้อง มีเตา ไฟอยู่ภายในบ้าน มีหิ้งผี และไม่มีหน้าต่าง ผู้ชายเย้า เมื่อแต่งงานแล้ว จะนำภรรยาเข้ามาอยู่ร่วมกับบิดา มารดาของตนเป็นเวลานานก่อนที่จะแยกไปสร้างบ้านใหม่ เย้าจะให้ความสำคัญกับเพศชายมากกว่าเพศ หญิง นิยมแต่งงานกับคนเผ่าเดียวกัน ชายสามารถมีเมียหลายคนได้ถ้ามีฐานะมั่นคง

เย้าได้รับอิทธิพลในด้านการศาสนามาจากจีน จึงนับถือและบูชาบรรพบุรุษ เชื่อว่า การเจ็บป่วยต่าง ๆ เกิดจากผีเป็นผู้นำขวัญออกไปจากร่างกาย การรักษาต้องทำพิธีเซ่นไหว้เพื่อเรียกขวัญกลับมา ผู้ทำพิธี นี้ได้แก่หมอผี แต่เย้าไม่ได้มีการกำหนดลักษณะของหมอผีไว้ ใครจะเป็นก็ได้ ขอให้ความรู้ทางด้านพิธีกรรม

ที่มา : <http://park.dnp.go.th>

จีนฮ่อ

(บุญช่วย ศรีสวัสดิ์, 2551 : 159) ฮ่อหรือคนจีนเป็นชนเผ่าอยู่ในมณฑลยูนนาน ประเทศจีน อพยพเข้ามาภายหลังเกิดการเปลี่ยนแปลงลัทธิคอมมิวนิสต์ในประเทศจีน แบ่งออกเป็น 2 พวกคือ พวกนับถือศาสนาอิสลาม เรียกว่า “ ผาสี ” อีกพวกหนึ่งไม่เข้าจารีตศาสนาอิสลามเรียกว่า “ ผาห้า ”

ชาวฮ่อชอบตั้งบ้านเรือนอยู่ด้วยกันเป็นกลุ่ม โดยทำกำแพงล้อมรอบมีประตูเปิดปิดได้ และใช้ไม้ต่างๆน้อยที่สุดในการปลูกเรือน ซึ่งนิยมนำเอาดินมาปั้นโดยไม่ต้องเผาไฟเป็นอิฐก่อกันเป็นตึก 2 ชั้นเตี้ยๆ

ชาวฮ่อมีอาชีพค้าขายและการกสิกรรม เช่น สีน้าผ้าไหม พืช ผลไม้ เนย และมีการทำไร่ โดยทำกันตามเชิงเขาและที่ราบใกล้ลำธาร ส่วนภาษาที่ใช้และเขียนเป็นภาษาจีนกลาง

4.3 ลักษณะของชุมชนที่ทำการศึกษ

บ้านกะเหรี่ยงรวมมิตร ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

1. สภาพกายภาพของชุมชน

ที่ตั้ง

บ้านกะเหรี่ยงรวมมิตร ตั้งอยู่ริมฝั่งซ้ายของแม่น้ำกก ตั้งอยู่หมู่ 2 ต.แม่ยาว อ.เมืองเชียงราย บ้านกะเหรี่ยงรวมมิตร มีหมู่บ้านบริวาร 1 หมู่บ้าน คือ บ้านดอยบ่อ 2 (ชนเผ่าอาข่า) บ้านรวมมิตร มีประชากรทั้งหมด 2,860 คน จำนวนครัวเรือน 3508 ครอบครั 225 หลังคาเรือนประกอบไปด้วย ชนเผ่ากะเหรี่ยง จำนวนร้อยละ 94 ของประชากรทั้งหมด ทั้งนี้ยังมีกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ เช่น อาข่า, ลาหู่, ลีซอ, ม้ง, ไทลื้อ บ้านกะเหรี่ยงรวมมิตร เป็นหมู่บ้านกะเหรี่ยงที่ได้รับการพัฒนาคุณภาพโดยใช้ การท่องเที่ยวจากองค์กรเอกชนและประสบความสำเร็จจากการนำช้างมาเป็นพาหนะนำเที่ยว หมู่บ้านชาวเขา ปัจจุบันจัดเป็นศูนย์กลางชาวเขาในแถบ อ.เมือง จ.เชียงราย

รูปภาพที่ 4.17 แสดงภาพชุมชนบ้านรวมมิตร

อาณาเขต

ทิศเหนือติดกับอาณาเขตบ้านห้วยแม่ซ้าย

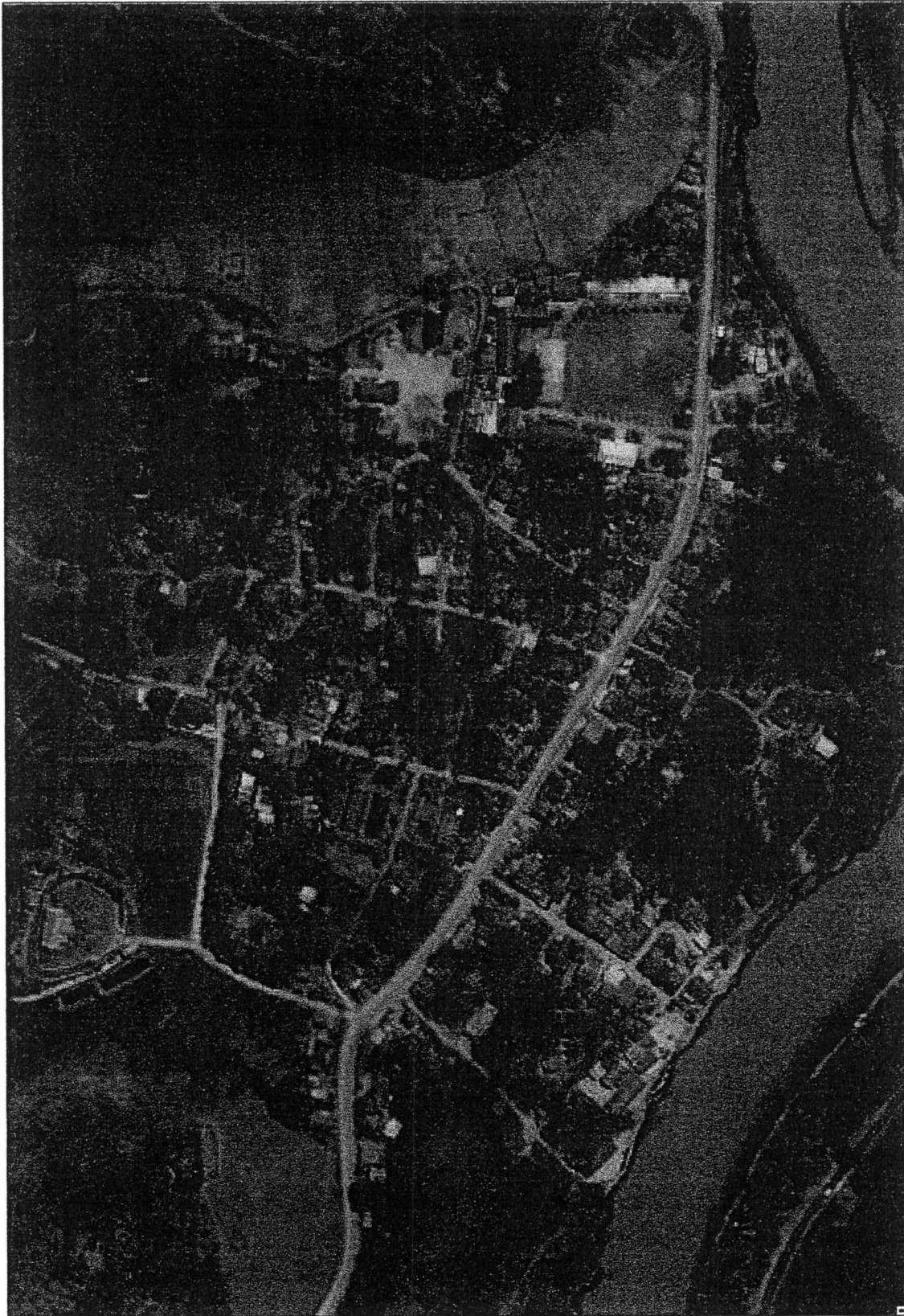
ทิศใต้ติดกับแม่น้ำกก

ทิศตะวันออกติดกับบ้านห้วยทรายขาว

ทิศตะวันตกติดกับบ้านโป่งผา หมู่ที่ 18

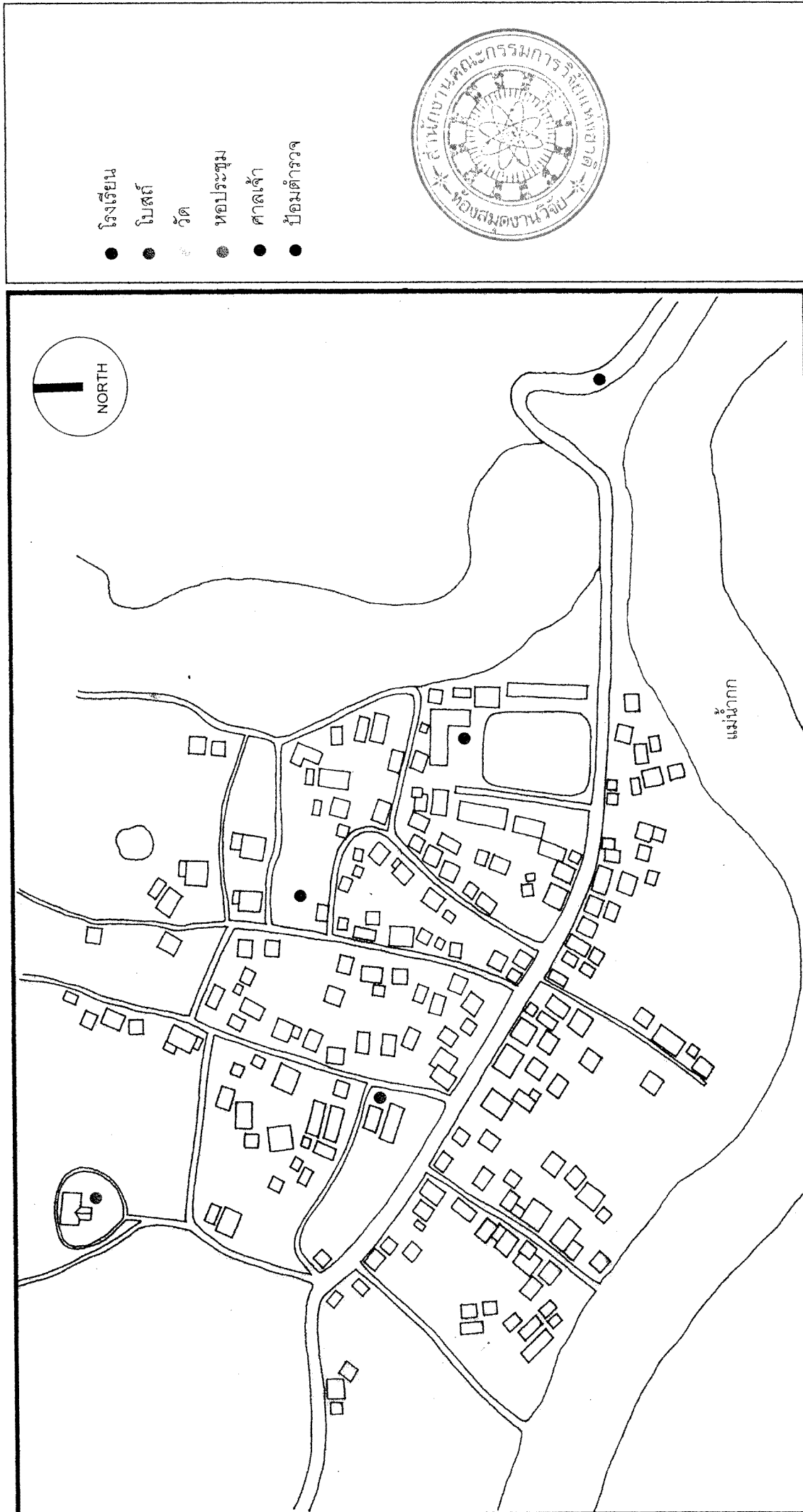
ลักษณะทางกายภาพของชุมชน

ชุมชนบ้านกะเหรี่ยงรวมมิตรเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว มีปางช้างสำหรับพานักท่องเที่ยวเที่ยวบริเวณโดยรอบหมู่บ้าน บ้านเรือนอยู่อย่างหนาแน่นมีถนนสายหลักตัดผ่านหมู่บ้าน และมีแม่น้ำกกไหลผ่าน ปัจจุบันเป็นชุมชนหนึ่งของการท่องเที่ยวริมแม่น้ำกก เป็นหมู่บ้านที่จัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยาว, 2553) โดยชุมชนได้จัดกิจกรรมการเดินป่า และการขี่ช้าง บริเวณจุดท่องเที่ยวชาวบ้านจะเปิดร้านขายของที่ระลึก เสื้อผ้า และงานหัตถกรรมของชนเผ่า

ที่มา : www.Google-map.com

ภาพที่ 4.18 แสดงแผนผังชุมชนบ้านรวมมิตร

ภาพที่ 4.19 แสดงแผนผังชุมชนบ้านรวมมิตร

ทรัพยากรในชุมชน

ทรัพยากรในชุมชนส่วนใหญ่เป็นไร่นา สำหรับทำการเกษตรและปลูกข้าว ภายในชุมชนประกอบด้วยโบสถ์จำนวน 2 แห่ง โรงเรียนบ้านรวมมิตร 1 แห่ง

ด้านสาธารณูปโภคชาวบ้านใช้น้ำจากประปาภูเขาและขุดบ่อน้ำใช้เอง แต่มักขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง สำหรับการบริโภคและการเกษตร จึงมีการปลูกสร้างแท้งเก็บกักน้ำไว้ใช้ภายในหมู่บ้าน

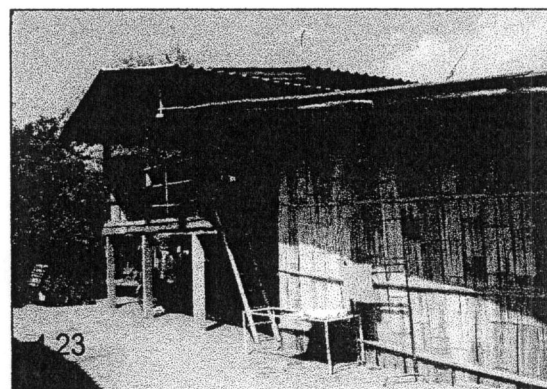
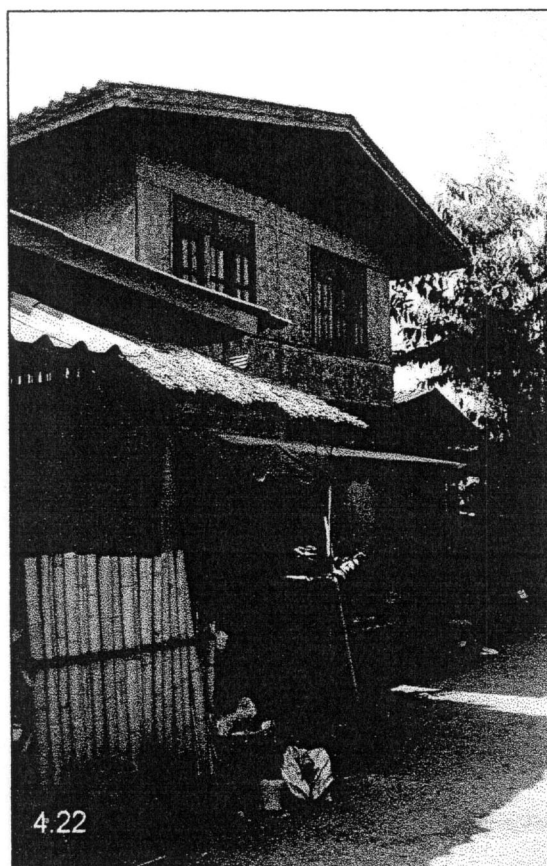
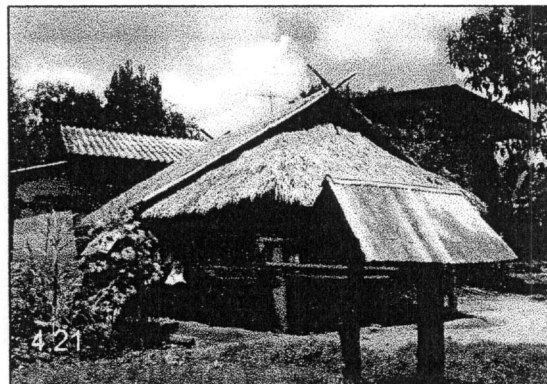
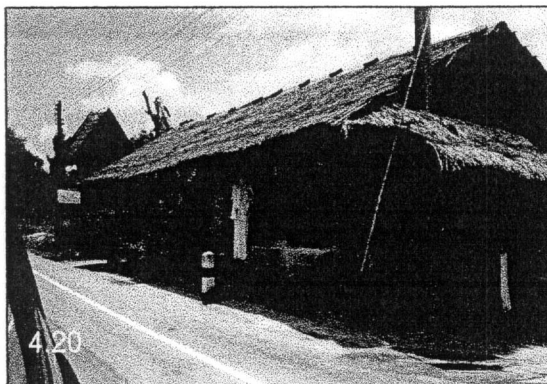
ลักษณะของเรือน

เรือนในชุมชนส่วนมากนิยมสร้างบ้านยกใต้ถุนสูง หลังคามุงด้วยใบตองเกาะ พื้นเรือนทำด้วยไม้ฟาก และฝาฟาก เรือนบางหลัง อาจใช้ไม้จริงเป็นพื้นบ้าน และฝาเรือน การแบ่งพื้นที่การใช้งานของเรือน ส่วนใต้ถุนเรือน คือพื้นที่นั่งเล่น และพื้นที่ทำกิจวัตรประจำวัน อาทิ ดำข้าว ฝ้าย ฝ้ายฝ้ายไม้ ทอผ้า บางส่วนของใต้ถุนเรือนอาจใช้เป็นคอกสัตว์ ประเภทวัว ควาย หมู ไก่ ในเรือนบางหลังอาจเลี้ยงช้างไว้ใช้งานด้วย

บริเวณตัวเรือน ประกอบด้วยชานเรือนใต้หลังคา ใช้เป็นพื้นที่ทอผ้า ซึ่งชาวกะเหรี่ยงนี้ยังมีการทอผ้าด้วยกี่เอว ใช้ในครัวเรือน ด้วยการซื้อเส้นฝ้ายจากในเมืองนำมาทอเป็นผ้าไว้ใช้งาน นอกจากนี้ยังใช้เป็นพื้นที่ประกอบอาหารในยามค่ำพื้นที่นั้นจะถูกปรับใช้เป็นที่นั่งรับประทานอาหารและล้อมวงสนทนา

พื้นที่ชานเรือนนี้จะจัดเป็นห้องนอน ด้วยการปูเสื่อ กางมุ้ง เนื่องจากเรือนกะเหรี่ยงแท้มักมีห้องเดียว สมาชิกในเรือนจะปูเสื่อนอนรอบเตาผิงกลางห้องนี้ อาจมีการกันบังตาเป็นสัดส่วนให้บุตรหญิงที่เข้าสู่วัยสาว ตรงมุมหนึ่งของห้อง สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในเรือนคือหิ้งบรรพบุรุษ ซึ่งในสมัยปัจจุบัน เรือนกะเหรี่ยงบางหลังอาจตั้งหิ้งบรรพบุรุษ ร่วมกับหิ้งพระพุทธรูป เนื่องจากการรับอิทธิพลความเชื่อจากชุมชนเมืองในที่ราบ.

ตัวเรือนนี้จะมีระเบียงยื่นพื้นหลังคาออกไป เพื่อใช้เป็นราวตากผ้า และพืชผลที่ต้องการเก็บถนอมเป็นอาหารแห้ง ในการสร้างเรือนมีธรรมเนียมว่า ญาติข้างมารดาจะอยู่รวมกลุ่มกัน ไม่นิยมให้คนกลุ่มอื่นมาสร้างเรือนแทรกกลาง เพราะจะทำให้หมู่บ้าน ฝัเรือนขัดใจ และจะต้องไม่สร้างเรือน ๓ หลัง ในลักษณะสามเส้า หากฝ้ายฝ้ายขัดห้ามนี้จะมีเหตุเภทภัยอัปมงคลต่าง ๆ เกิดขึ้น ในแต่ละครัวเรือนต่างพยายามรักษาเอกสิทธิ์ในการครอบครองที่ดิน ทรัพย์สินของตน โดยไม่เบียดเบียน และพึ่งพาผู้อื่น ครอบครัวกะเหรี่ยงนั้นจะประกอบด้วยสามี ภรรยา และบุตรธิดาซึ่งยังเป็นโสดนั้นต่างจากชนกลุ่มน้อยกลุ่มอื่น ๆ สำหรับผู้ที่มิใช่สมาชิกของครอบครัวจะต้องพักตรงชานเรือนเท่านั้น

ภาพที่ 4.20 แสดงร้านค้าภายในหมู่บ้าน

ภาพที่ 4.21 - 4.23 แสดงเรือนพักอาศัย

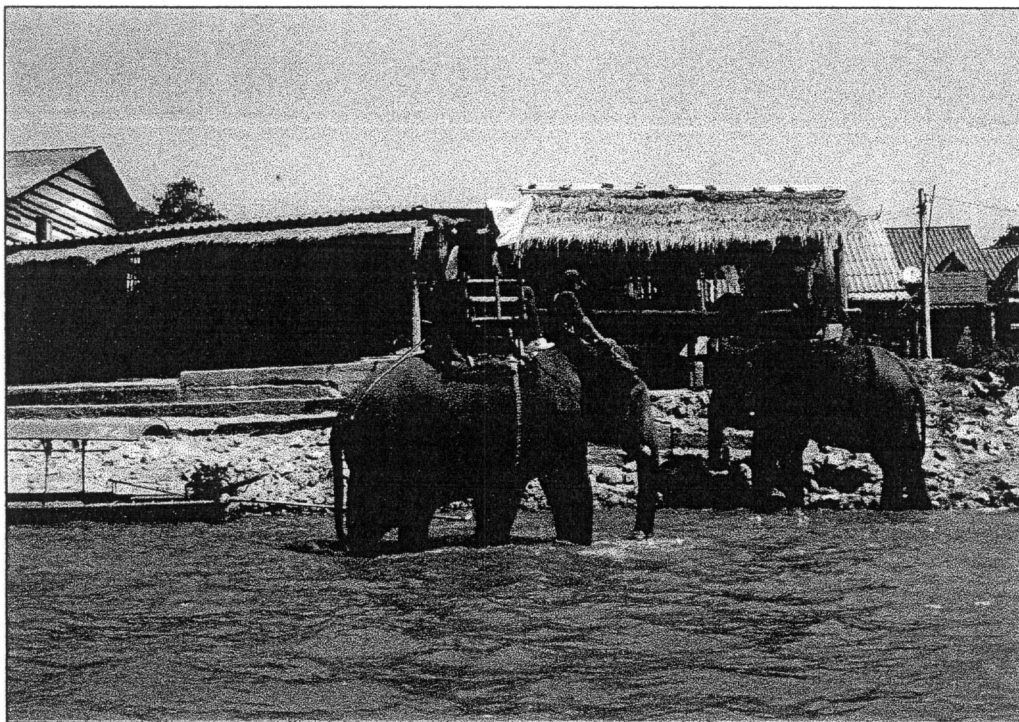
กะเหรี่ยงมีสังคมที่เรียบง่ายและสันโดษ เห็นได้จากบ้านของชาวกะเหรี่ยงจะเป็นบ้านที่มีขนาดเล็ก ส่วนใหญ่เป็นบ้านชั้นเดียวสร้าง ด้วยไม้ไผ่ ยกพื้นสูง หลังคามุงด้วยใบตองตึงหรือหญ้าคา บ้านเดี่ยวสองชั้น และตึกแถว วัสดุในการก่อสร้างส่วนมากเป็นไม้ และรองลงมาคือใช้ไม้และคอนกรีต ใช้กระเบื้องมุงหลังคา

ระบบนิเวศน์ของชุมชน

ภายในชุมชนมีถนนสายหลักตัดผ่าน หมู่บ้านเป็นลักษณะภูเขาล้อมรอบ มีแม่น้ำไหลผ่านภายในหมู่บ้าน โดยแม่น้ำกกเป็นแม่น้ำสายหลัก ซึ่งใช้เป็นเส้นทางคมนาคม และการท่องเที่ยวที่ช้าง ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักของชุมชน สภาพแวดล้อมทั่วไปมีความอุดมสมบูรณ์ โดยรอบเต็มไปด้วยไร่ นาตลอดสองข้างทาง มีทรัพยากรดินที่สามารถเพาะปลูกพืชต่างๆ ได้ดีตลอดจนมีสภาพป่าไม้อยู่ตามแนวเขาภายในหมู่บ้าน

2. ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและแม่น้ำ

ชุมชนกะเหรี่ยงรวมมิตรมีรูปแบบความสัมพันธ์กับแม่น้ำกก ทั้งจากการคมนาคม การเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ และการใช้ในการดำรงชีพ การทำนา ทำไร่

ภาพที่ 4.24 แสดงการท่องเที่ยวโดยการขี่ช้างรอบหมู่บ้าน

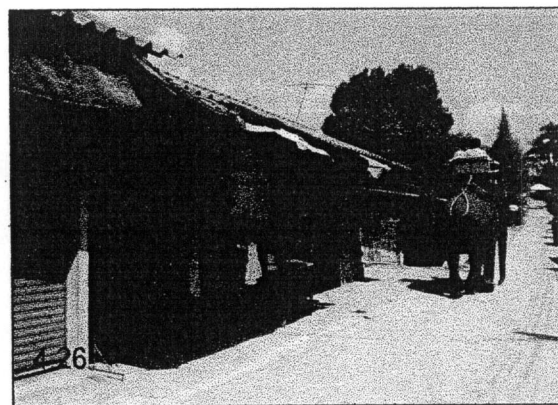
กลุ่มชาติพันธุ์

ประชากรในหมู่บ้านอพยพมาจากหลายชนเผ่า ประกอบด้วย กะเหรี่ยง ม้ง มู อาข่า ลาหู่ ลีซอ ไทลื้อและคนพื้นเมือง โดยประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวกะเหรี่ยงจึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านกะเหรี่ยงรวมมิตร ปัจจุบันมีประชากรอาศัยอยู่ 2,860 คน 350 ครอบครัว และ 225 หลังคาเรือน

การตั้งถิ่นฐาน

เดิมมีชื่อว่า บ้านอาฮูหรือบ้านกกเหิน การตั้งถิ่นฐานเดิมที่มีเพียง 3 ครัวเรือน จนกระทั่งปี 2474 ได้มีชาวกะเหรี่ยงอพยพมาจากหลายจังหวัดทั้งจากเชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน และแม่ฮ่องสอน จนต่อมาชาวบ้านบางส่วนได้สิทธิในที่ทำกิน น.ส 3 และ ส.ค. 1 ทำให้ประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และแยกหมู่บ้านจากห้วยทรายขาว มาเป็นบ้านรวมมิตรในปี 2518 เป็นต้นมา

วิถีและการดำรงชีวิต

ภาพที่ 4.25 แสดงบริเวณจุดท่องเที่ยวในการเดินช้าง

ภาพที่ 4.26 แสดงเส้นทางท่องเที่ยวเดินช้างภายในหมู่บ้าน

ชาวกะเหรี่ยงในชุมชนมีการนับถือศาสนาคริสต์เป็นส่วนใหญ่จำนวนร้อยละ 96.7 ของประชากร รองลงมาคือศาสนาพุทธและนับถือผี จากอาชีพการเกษตร ได้เปลี่ยนแปลงจากระบบที่พึ่งตนเองแบบดั้งเดิมมาสู่ การผลิต เพื่อส่งออกในตลาด รวมถึงมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีทางการเกษตรตามสมัยปัจจุบัน แรงงานสัตว์ถูกนำมาใช้ในเชิงธุรกิจการท่องเที่ยวเช่นในชุมชน เช่น นำมาใช้ในการทำทัวร์ โดยการนำนักท่องเที่ยวขึ้นหลัง และเดินชมธรรมชาติ ชมวิวตามป่าเขาและหมู่บ้านภายในชุมชน

ซึ่งในด้านของการท่องเที่ยวนี้จะประกอบไปด้วยกิจกรรมหลายอย่าง นอกจากการให้บริการโดยตรง เช่น มีที่พักแบบโฮสเตย์ (Home Stay) การเช่าเรือ การให้เช่าที่ดินเพื่อ

ประกอบการ เป็นต้น สำหรับวิถีชีวิตในหมู่บ้านประชากรร้อยละ 30 จะประกอบอาชีพค้าขาย โดยเฉพาะของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว เช่นกระดาสที่ผลิตจากมูลช้าง ผ้าทอกะเหรี่ยงและผ้าพื้นเมือง และเป็นมัคคุเทศก์สำหรับพานักท่องเที่ยวชมหมู่บ้าน และประชากรร้อยละ 70 มีอาชีพทำนา ทำไร่ข้าวโพด ทำสวน และหาของป่าเป็นอาหาร และการบริโภคของคนในชุมชนจะทำอาหารตามแต่ละชนเผ่า

การคมนาคม

การคมนาคมค่อนข้างสะดวก สามารถสัญจรได้ทั้งทางถนน และทางน้ำ โดยถนนประกอบด้วยส่วนหลักและสายรอง สามารถเดินทางได้โดยรถยนต์ส่วนตัว ใช้ทางหลวงหมายเลข 10 มุ่งหน้าไปทาง อ.แม่จัน เมื่อข้ามสะพานข้ามแม่น้ำกกให้เลี้ยวซ้ายใช้ทางหลวงหมายเลข 1207 ไปตามทางหลัก

รถประจำทาง สายสีแดง เชียงราย-แม่ยาว

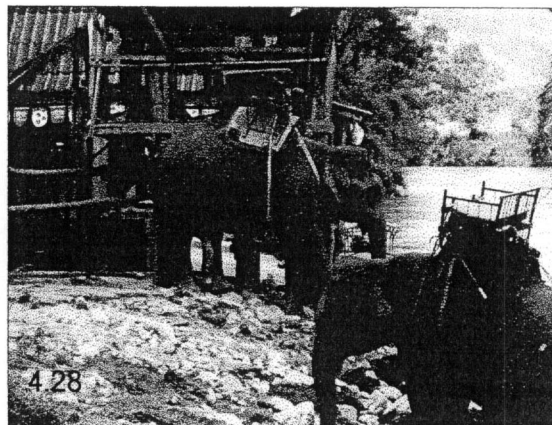
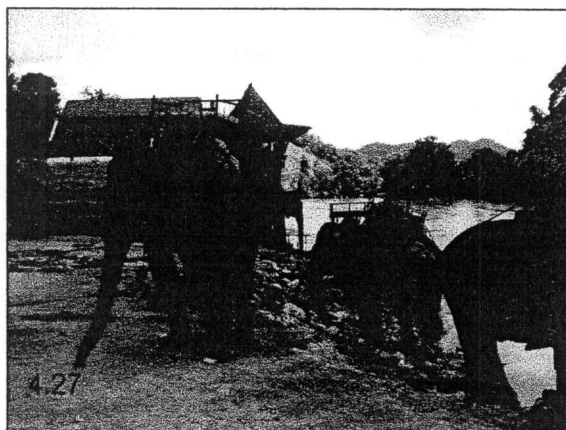
เรือหางยาว ใช้บริการล่องเรือลำนํ้ากกจากเชิงสะพานแม่ฟ้าหลวง

3. องค์ประกอบและความสัมพันธ์

วิถีชีวิต

อาชีพและความเป็นอยู่

โดยทั่วไปชาวกะเหรี่ยงได้ชื่อว่าเป็นชนเผ่าที่รักความสันโดษ ใช้ชีวิตอยู่กับป่าและยึดอาชีพที่เป็นอิสระ กะเหรี่ยงดั้งเดิมส่วนใหญ่จะอยู่ตามป่าตามเขา ปลูกพืชผักสวนครัวตามฤดูกาลจะนิยมเลี้ยงสัตว์จำพวกเป็ด ไก่ สุกร เพื่อนำมาเป็นอาหารส่วน โค กระบือ นำมาใช้ไถนา และช้างนำมาใช้ในงานลากไม้ซุง ทำไร่ ทำนา เป็นหลัก ใช้ชีวิตแบบพึ่งพาป่าและน้ำ และอาศัยอยู่รวมกันเป็นกลุ่มใหญ่ และสำหรับวิถีชีวิตในหมู่บ้านประชากรร้อยละ 30 จะประกอบอาชีพค้าขาย โดยเฉพาะของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว เช่นกระดาสที่ผลิตจากมูลช้าง ผ้าทอกะเหรี่ยงและผ้าพื้นเมือง และเป็นมัคคุเทศก์สำหรับพานักท่องเที่ยวชมหมู่บ้าน และประชากรร้อยละ 70 มีอาชีพทำนา ทำไร่ข้าวโพด ทำสวน และหาของป่าเป็นอาหาร และการบริโภคของคนในชุมชนจะทำอาหารตามแต่ละชนเผ่า

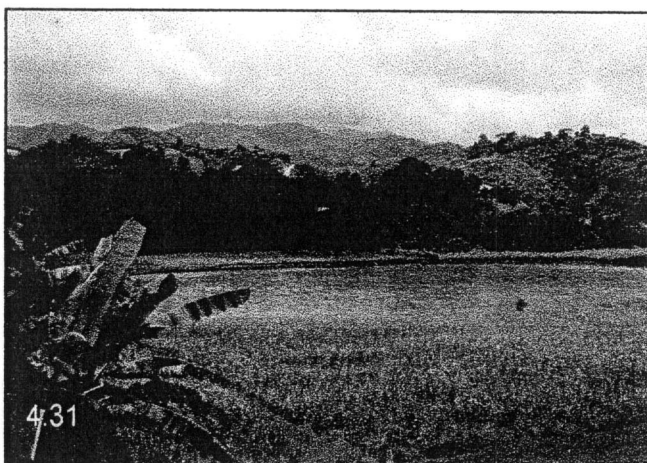
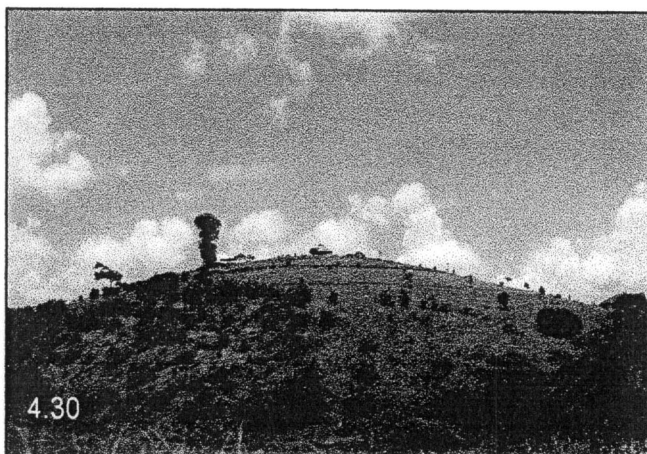

ภาพที่ 4.27 – 4.28 แสดงการท่องเที่ยวโดยชีช้าง

ภาพที่ 4. 29 แสดงแผนที่เส้นทางเดินช้าง

ระบบการทำไร่ของชาวกะเหรี่ยงในชุมชน เป็นระบบการทำไร่ลักษณะหมุนเวียน โดยมีการหมุนเวียนใช้เวลาประมาณ 7- 10 ปี เพื่อให้ระบบนิเวศที่ถูกทำลายไปเหล่านั้น มีการฟื้นตัวกลับสู่สภาพเดิมมีการปลูกพืช หลายชนิดในไร่ เช่น พันธุ์ข้าวประมาณ 2 - 3 ชนิด ถั่วประมาณ 2-3 ชนิด แตงกวา พักทอง พักเขี้ยว และเครื่องเทศหลายชนิด อย่างไรก็ตามชาวกะเหรี่ยง มีความเชื่อว่า การทำไร่เปรียบเสมือนการเหยียบบนท่อนไม้ไผ่ อันหมายถึง ความไม่แน่นอนในด้านผลผลิต ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับคุณภาพของดิน และสภาพดินฟ้าอากาศของแต่ละปี ในด้านเรื่องราวหรือตำนานที่เกี่ยวกับการทำไร่หมุนเวียนมีหลายเรื่อง เช่น หน่อ ส่อ ขริ (คนกับผี) จอ ปา จอ ฝั่ แหม (กษัตริย์กับยาจก) กอ แกละ (สิงโตกับเด็กสาว)

ภาพที่ 4.30 - 4.31

แสดงการทำไร่ ทำสวนภายในชุมชน

โครงสร้างสังคมและชุมชน

ลักษณะการปกครองภายในหมู่บ้านในชุมชน มีบุคคลสำคัญ 3 ฝ่ายคือ หัวหน้าหมู่บ้าน ที่ตั้งตามประเพณี หมอผี และกลุ่มผู้อาวุโส หัวหน้าหมู่บ้านเรียกว่า ฮีไซ สืบทอดสายเลือดทางบิดา หมอผีจะเป็นผู้ประ กอบพิธีกรรมและรักษาโรค ส่วนผู้อาวุโส จะเป็นผู้รักษาจารีตประเพณี

ลักษณะโครงสร้างของครอบครัวที่พบส่วนใหญ่เป็นลักษณะเป็นโครงสร้างของครอบครัวเดี่ยว หากเป็นครอบครัวขนาดใหญ่จะมีสมาชิกมากถึง 13 คน ในสังคมครอบครัว ฝ่ายหญิงมีความสำคัญมากกว่าฝ่ายชาย การมีเพศสัมพันธ์ หนุ่มสาวกะเหรี่ยงจะเริ่มต้นจากการเกี่ยวพาราสีในพิธีศพ โดยจะมาร้อง เพลงสวดศพให้คนตายตลอดคืน และใช้โอกาสนี้ในการเลือกคู่ ซึ่งการเลือกคู่นั้นฝ่ายหญิงจะเป็นผู้บอก กับฝ่ายชายก่อน ระบบแต่งงานก็ยึดหลักผัวเดียวเมียเดียว หญิงที่ยังไม่แต่งงานจะสวมชุดขาวทรงกระสอบ หญิงที่แต่งงานแล้วจะนุ่งผ้าซิ่น และใส่เสื้อครึ่งท่อน

ภายในชุมชนมีการควบคุมทางสังคม สำหรับเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ซึ่งหมายถึงกฎ ระเบียบและข้อห้าม เช่น การห้ามตัดไม้ทุกชนิดในเขตป่าชุมชน ห้ามเบียดหรือฆ่าปลาโดยใช้สารเคมี รวมทั้งการซื้อปลาโดยใช้ไฟฟ้าหรือวัตถุระเบิด รวมถึงการห้ามเล่นการพนัน ห้ามจำหน่ายสุรา ยาเสพติดและอาวุธที่ผิดกฎหมาย ห้ามทิ้งขยะลงสู่แม่น้ำกกหรือทำความไม่สงบแก่ชุมชน โดยหากไม่ปฏิบัติตาม ต้องเสียค่าปรับครั้งละ 60 บาท

ในปัจจุบันการทำไร่ในสมัยนี้เริ่มเลือนหายไปจากชนเผ่ากะเหรี่ยง เนื่องจากกะเหรี่ยงส่วนใหญ่ได้ยึดอาชีพทำนา และเมื่อมีความเจริญเข้ามามาก วิถีชีวิตแบบเก่าๆก็เริ่มจางหายไปตามกาลเวลา อาชีพใหม่ๆก็เริ่มมาดบังความเป็นอดีตของชนเผ่ากะเหรี่ยง

ในด้านการศึกษภายในชุมชนมีโรงเรียนที่เปิดสอนถึงระดับประถมศึกษาปีที่ 6 รวมถึงมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

การเกิด

การตั้งครรภ์ เมื่อสตรีกะเหรี่ยงตั้งครรภ์ ก็จะต้องปฏิบัติอย่างระมัดระวังดังอย่างเคร่งครัด เพื่อให้คลอดบุตรอย่างปลอดภัยเป็นอันตรายเป็นแม่และเด็ก อาหารเป็น เรื่องสำคัญ หญิงมีครรภ์ต้องไม่รับประทานอาหาร ที่ไม่คุ้นเคยหรือที่คนอื่นทำมาขาย การดื่มเหล้า เชื่อว่าจะทำให้แท้ง และการกินขนุนจะทำให้ทารก ในครรภ์เกิดมาเป็นโรงผิวน้ำ นอกจากนี้ยังห้ามหญิงมีครรภ์ไปงานศพ เพราะวิญญาณผู้ตาย ไปสู่โลกได้ง่ายๆ หากเผชิญไปเห็นศพหรือคนตายเข้า ก็จะต้องทำพิธีเรียกขวัญกันอย่างด่วน และคนในหมู่บ้านก็จะช่วยกันระมัดระวังมิให้เกิดเหตุการณ์ใด ๆ มารังควาน

หญิงมีครรภ์ เช่นไม่ล้มตั้นไม่ขวางทางเดินไว้ เพราะจะทำให้ผู้ไปพบคลอดบุตรยาก ต้องปัดรังควาน หรือขอขมำกันด้วยไก่หนึ่งตัว

การแต่งงาน

สู่ขอ (เอาะ เม)

การสู่ขอมีลักษณะดังนี้เมื่อเป็นที่รับรู้แล้วว่าหญิงชายรักชอบพอกัน พ่อแม่และญาติพี่น้องของฝ่ายหญิงก็จะส่งคนไปหาฝ่ายชาย เพื่อสอบถามให้แน่ใจว่าฝ่ายชายรัก และยินดีที่จะแต่งงานกับฝ่ายหญิงจริงหรือไม่ หากฝ่ายชายรักชอบพอกัน และยินยอมที่จะแต่งงานกับฝ่ายหญิงก็จะมีการนัดหมายวันเวลาทำพิธีแต่งงานกันในเวลานั้น

(ตามหลักประเพณีกะเหรี่ยงฝ่ายหญิงจะต้องเป็นฝ่ายไปขอฝ่ายชาย)

การหมั้นหมาย (เตอะ โหล)

เมื่อฝ่ายชายตกลงปลงใจว่าจะแต่งงานกับฝ่ายหญิงและนัดหมายวันเวลาแต่งงานที่แน่นอน แล้วฝ่ายชายก็ส่งเจ้าแก้วไปทำพิธีหมั้นหมาย ฝ่ายหญิงก่อนวันแต่งงานในพิธีฝ่ายหญิงจะฆ่าไก่ 2 ตัว ในการทำอาหารเพื่อเลี้ยงรับรองเจ้าแก้วของฝ่ายชายและ วันรุ่งขึ้นก็จะนัดหมายวันเวลาที่ฝ่ายชายและเพื่อนๆ จะมาหาฝ่ายหญิงเพื่อทำพิธีแต่งงานต่อไป

หมุ่แรกทำพิธี (เทอะ เตอะ)

เทอะเตอะ คือหมุ่ตัวแรกที่ใช้ฆ่าในพิธีแต่งงาน และจะนำเนื้อหมูมาเอาไว้เป็นเครื่องบูชาเพื่อขอเทวดามารวยพรเจ้าบ่าวเจ้าสาวและผู้ร่วมงานทุกคน เมื่อถึงเวลาออกเดินทางไปสู่หมู่บ้านเจ้าสาว เจ้าแก้วของเจ้าบ่าวและเพื่อนเจ้าบ่าวจะลงไปอยู่พร้อม กันที่พักหน้าหมู่บ้านและจะปูเสื่อเพื่อนั่งปรึกษาหารือกัน จากนั้นเจ้าแก้วจะทำพิธีรินเหล้าและอธิฐานขอพร เมื่อเสร็จพิธีก็จะออกเดินทางโดยมีเจ้าบ่าวและเพื่อนๆ ของเจ้าบ่าวร่วมเดินทางกันอย่างพร้อมเพรียงกัน เมื่อเดินทางมาถึงบ้านเจ้าสาวเพื่อนบ้านของเจ้าสาวก็จะคอยต้อนรับโดยจะนำไปพักที่พักรับรองบริเวณหน้าบ้าน เพื่อทำพิธีดื่มเหล้า เสร็จพิธีดื่มหัวเหล้า (เหล้าขวดแรกที่ใช้ดื่มในพิธี) หลังจากนั้นก็จะขึ้นไปสู่บ้านเจ้าสาวเพื่อพักผ่อน และดื่มเหล้าพร้อมกับขับลำนำโต้ตอบกันระหว่างเพื่อนเจ้าบ่าวที่เป็นคนต่างถิ่นและเพื่อนเจ้าสาวที่เป็นคนต่างถิ่น และเพื่อนเจ้าสาวที่เป็นคนในถิ่น ในขณะที่เดียวกันนี้ญาติพี่น้องของเจ้าสาวก็จะทำการฆ่าหมูเพื่อทำอาหารสำหรับเลี้ยงต้อนรับแขกที่มาในงานทุกคน รวมถึงเพื่อนเจ้า บ่าวที่มาจากต่างถิ่นมารับประทานอาหารร่วมกัน เสร็จแล้วก็จะเป็นเวลาส่วนตัวของแต่ละคน ที่จะพักผ่อนนอนหลับหรือเยี่ยมเยียนเพื่อนบ้านอื่นๆ และขับลำนำโต้ตอบกัน

การตาย

การเตรียมศพ

ในหมู่บ้านหากมีผู้คนในหมู่บ้านเสียชีวิตลง เพื่อนบ้านทุกคนจะหยุดงานเพราะถือเป็นข้อห้าม ซึ่งเรียกว่า “ตีปากชะลอ หม่า” คือข้อห้ามสำหรับวิญญาณที่หลุดหายไป ทุกคนในหมู่บ้านจะหยุดทำงานเพื่อที่จะมาในงานของผู้ตาย ขึ้นแรกญาติพี่น้องก็จะอาบน้ำศพ และนำเสื้อผ้าใหม่ ๆ มาสวมใส่ให้เสร็จแล้วก็จะห่อศพด้วยเสื้อดีขาว และเตรียมสัมภาระให้แก่ศพ หลังจากห่อศพแล้วจะหาไม้ไผ่หนึ่งท่อนยาวนำมาผ่าออกเป็น 4 ซีกเท่า ๆ กัน ครึ่งท่อนแล้วง่ามลงบนศพเพื่อยึดศพให้แน่น เรียกไม้ไผ่ท่อนนี้ว่า ไม้ง่ามศพ จากนั้นก็นำเสื้อผ้า ของศพที่ญาติพี่น้องมอบให้ แหวนไว้ที่ปลายท่อนไม้ไผ่ เสื้อผ้า และข้าวของของศพนี้เรียกว่า “ปวา ซี อะ กือ” มีความหมายว่า “สัมภาระศพ”

เป้าหมายการเตรียมสัมภาระของศพนี้ ก็เพื่อทำความร่มรื่นให้ศพ ขณะเดินทางกลับไปยังโลกหน้า

การขับไล่ (อิทาปวาซี)

ตกเย็นจะเป็นเวลาแห่งการขับไล่ส่งวิญญาณศพ โดยชายหนุ่มและพ่อบ้านจะขึ้นขับไล่ที่ขับในช่วงนี้ จะมีเนื้อหาเกี่ยวกับคนตาย ลำนำสำหรับศพนี้ผู้ขับจำกัดเฉพาะแต่ผู้ชายเท่านั้น ผู้หญิงจะขับลำนำนี้ไม่ได้ ถือเป็นสิ่งต้องห้าม ผู้หญิงที่กำลังตั้งท้อง และเสียชีวิตลงก็จะมีกำขับลำนำวิญญาณเช่นเดียวกัน แต่ผู้มาขับลำนำจะเป็นเฉพาะผู้ชายเท่านั้น ลำนำที่ขับมีชื่อเรียกว่า “ทาโหว่ควา” ผู้เสียชีวิตที่เป็นวัยหนุ่มสาวจะมีการสร้างกระต๊อบหลังเล็กที่กวดอย ใกล้ ๆ หมู่บ้าน และนำเสื้อผ้า ข้าวของไปวางไว้บนกระต๊อบหลังนั้น สิ่งของเหล่านี้เรียกว่า “เสอะเล” ผู้เสียชีวิตกลุ่มนี้มีลำนำส่งวิญญาณโดยเฉพาะเช่นกัน ซึ่งเรียกว่า “ทาเยอลอ” แปลว่า “ลำนำ คณิงหา”

ก่อนที่จะปลงศพจะมีการเตรียมสัมภาระและข้าวของให้ศพ ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยจำเป็นในการดำรงงาน ได้แก่ ย่าม มีด หม้อ ชาม ถ้วย ไม้ขีดไฟ เชื้อมัน เชื้อข้าว กล้ากล้วย ยาสูบ หมากพลู เป็นต้น ข้าวของสัมภาระทั้งหมดจะบรรจุลงในกะดุกใบหนึ่ง เมื่อได้ เวลาปลงศพ กะดุกใบนี้ก็จะถูกเอาไปด้วย ปลงศพเสร็จแล้วจะนำกะดุกใบนี้ไปวางไว้ใต้ต้นไม้ จากนั้นนำขอเกี่ยวคอเสื้อผู้ทำพิธีและดึงกลับบ้านพอเป็นพิธี การทำพิธีส่งสัมภาระ และข้าวของให้ศพนี้ มีความหมายว่า ในโลกหน้าวิญญาณของศพจะต้องกลับไปทำมาหากินเช่นเดียวกับชีวิตในโลกนี้ จึงต้องมีการมอบสัมภาระ และข้าวของให้ มิเช่นนั้นวิญญาณจะมีความยากลำบาก ไม่มีข้าวของ และเครื่องใช้ในการทำมาหากิน หลังจากปลงศพแล้วจะมีข้อห้ามในประเพณี คือ ไม่ให้คนในหมู่บ้านออกไปทำมาหากินนอกบ้าน ส่วนจะห้ามกี่วันนั้นขึ้นอยู่กับว่าศพนั้นมีการเก็บไว้กี่วัน หากเก็บไว้หนึ่งวันก็จะห้ามออกไปทำงาน 1 วัน ถ้าเก็บ 3 วันก็จะห้าม 3 วัน เป็นต้น ข้อห้ามนี้ เรียกว่า “ดีนาเกอะเกราะะ” หมายความว่า “ข้อห้ามผีผู้ตาย” เพราะกะเหรี่ยง ปกาเกอะญอเชื่อว่าหลังจากปลงศพผีของผู้ตายยังเดินไปมา

ภายในบริเวณหมู่บ้าน อยู่จนกว่าจะพ้นจำนวนวันที่เก็บศพไว้ เพราะฉะนั้นหากผู้ใดออกนอกหมู่บ้านในช่วงนี้ ผู้ตายอาจเห็นเข้าและจับขั้วของผู้นั้นไป ซึ่งจะทำให้ผู้นั้นล้มป่วยลงได้

คติความเชื่อ

กะเหรี่ยงเป็นพวกที่นับถือผีและวิญญาณบรรพบุรุษ โดยเชื่อว่าการเจ็บป่วยหรือเหตุการณ์ต่างๆ ไม่ว่าจะร้ายหรือดี เกิดจากการกระทำของผี จะต้องทำพิธีเซ่นไหว้ หมอผีจะเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมโดยใช้หมู ไก่ และสุราที่ต้มเองเป็นเครื่องเซ่นไหว้ ปัจจุบัน มีกะเหรี่ยงจำนวนไม่น้อยที่นับถือศาสนาพุทธ

ชาวบ้านยังคงมีความเชื่อเรื่องประเพณีและวัฒนธรรม โดยมีความเคารพผู้อาวุโส มีความเหนียวแน่นในกลุ่มเครือญาติ มีกิจกรรมทางศาสนา ซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่นับถือศาสนาคริสต์ ศาสนาพุทธ และนับถือผี โดยศาสนาคริสต์จะแยกกันเข้าโบสถ์ เพราะภาษาของแต่ละชนเผ่ามีความแตกต่างกัน ประกอบด้วยโบสถ์กะเหรี่ยง อาข่า และลาหู่

ตารางที่ 4.3 แสดงข้อห้ามของชาวกระเหรี่ยง

สิ่งต้องห้าม	ความเชื่อที่ห้าม
ผู้หญิงห้ามกินข้าวในหม้อ	เพราะเชื่อกันว่าจะทำให้คลอดลูกยาก
ห้ามข้ามเขียง	เพราะเชื่อกันว่าจะทำให้คลอดลูกยาก
ห้ามข้ามไม้กวาด	เพราะเชื่อกันว่าจะทำให้คลอดลูกยาก
ห้ามทิ้งสากคั่วครก	เพราะเชื่อกันว่าจะทำให้คลอดลูกยาก
ห้ามชักเสื่อผู้ชายรวมกับผ้าถุงหรือกางเกงของผู้หญิง	เพราะชาวกระเหรี่ยงจะให้เกียรติผู้ชายมากถือว่าผู้ชายเป็นใหญ่เป็นผู้ที่หาเลี้ยงครอบครัว
ห้ามพูดเพื่อเจอเวลาเข้าป่า	เพราะเชื่อกันว่าจะล่าสัตว์ไม่ได้
ห้ามใช้ไม้กวาดตีลูก	เพราะเชื่อกันว่าทำให้เด็กอ่อนเพลียไม่มีแรง และไม่คอยฉลาด
ห้ามเด็กกินหัวไก่	เพราะเชื่อกันว่ากินหัวไก่แล้วจะชอบเถียงพ่อแม่
ห้ามเด็กกินก้นไก่	เชื่อกันว่าถ้าเด็กกินแล้วจะดื้อเพราะก้นไกมีความหนานุกก็เหมือนก้นไก่ พูดอะไรก็ไม่เข้าหูไม่ฟัง
ห้ามเด็กกินหัวใจไก่	เพราะเชื่อกันว่ากินหัวใจไก่แล้วจะขี้เกียจ
ห้ามเด็กกินตุ๋นไก่	เพราะเชื่อกันว่ากินตุ๋นไก่แล้วจะทำให้ปากสั่น
ห้ามเด็กกินขาไก่	เพราะเชื่อกันว่ากินขาไก่แล้วจะชอบเที่ยว

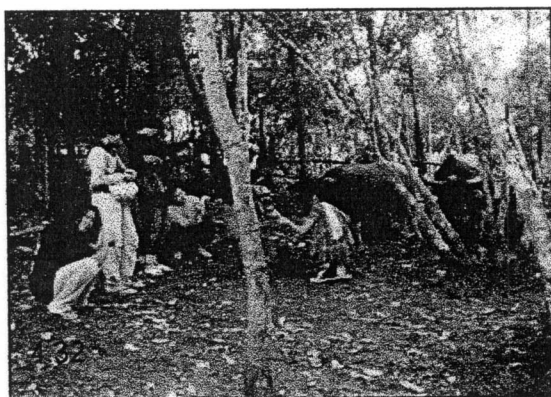
ที่มา : <http://lanna.mju.ac.th>

พิธีกัปะหน้าจี (ปวาเกอญอ)หรือพิธีทำขวัญให้ควาย

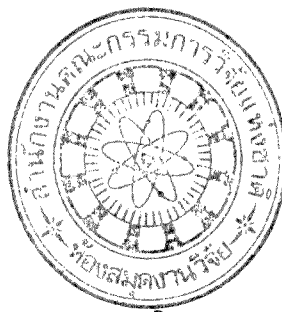
กัปะหน้าจี "หรือการพิธีทำขวัญควายให้ควายของชาวกะเหรี่ยง จะทำเมื่อเสร็จจากฤดูไถ หว่านของแต่ละปี เมื่อดูวันที่จะประกอบพิธีแล้ว ซึ่งส่วนใหญ่วันที่ประกอบพิธีกรรม จะทำในวัน พุธหรือศุกร์ แต่ต้องทำก่อนที่จะหมดฤดูฝนในปีนั้นๆ ครอบครัวที่มีควายจะนัดหมายให้ลูกของตัวเอง กลับมา แม้ว่าจะไปทำงานหรือเรียน ก็ต้องกลับมาทำพิธีนี้ แต่ถ้าหากว่าคนอื่นที่ไม่ได้รับคัดเลือกไป ทำพิธี มีความเชื่อว่าจะทำให้ควายสุขภาพไม่ดี ตาบอด ไม่มีลูก เป็นโรค ล้มตายไป พิธีกรรมนี้ทำ เฉพาะครอบครัวที่มีควายเท่านั้น และจะทำกันปีละครั้ง การทำพิธีกรรม เริ่มจากเตรียมเครื่องเซ่นให้ พร้อม สำหรับไก่ 1 คู่ นั้นต้องฆ่าและต้มมาเรียบร้อยแล้วหลังจากนั้น ผู้ประกอบพิธีกรรมก็จะถือ เครื่องเซ่นไปยังคอกที่มัดควายไว้ จากนั้นก็เอางาฝ่ายที่เตรียมไว้เท่าจำนวนควายของตัวเองที่มีอยู่ ไปกลิ้งที่เขาควายทั้งสองข้าง ของแต่ละตัว จนครบทุกตัว ถัดจากนั้นมาก็ก็นำเอาเทียนไปสอดติดกับ เขาควายที่เอากาฝ่ายคลิ้งไว้ก่อนแล้ว หลังจากนั้นก็โปรยข้าวสาร และประพรมน้ำมันส้มป่อย ระหว่างที่พรมน้ำมันส้มป่อย ผู้เป็นพ่อจะสวดตามไปด้วย ขั้นตอนสุดท้ายคือรินเหล้าให้ควาย อาจ เทราดบนหัวควายก็ได้ เป็นอันเสร็จพิธี

สำหรับไก่ที่นำมาประกอบพิธีกรรมนั้น ก็เอามาทำกินในครอบครัว และเชิญญาติพี่น้องหรือ เพื่อนบ้านที่สนิทกันมาร่วมรับประทานอาหารร่วมกัน

ความเชื่อในเรื่องการทำขวัญให้ควายนั้น ชาวกะเหรี่ยงเชื่อว่า เพราะควายเป็นสัตว์ที่มี พระคุณและผูกพันกันมานาน การทำขวัญให้ควายเป็นการแสดงความรัก ขอบคุน ขอให้อายุยืนยาว ตลอดจนถึงการอวยพรให้ควายมีสุขภาพแข็งแรง มีลูกดก ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บมาเยือน

ที่มา : <http://lanna.mju.ac.th>

ประเพณีและพิธีกรรม

ปัจจุบันประเพณีในแต่ละชนเผ่า ส่วนมากจะพบกิจกรรมการจัดงานที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เช่น พิธีขึ้นปีใหม่ เดือนพฤศจิกายนจะมีประเพณี กินข้าวใหม่ เดือนธันวาคมจะมีงานคริสต์มาส ซึ่งจะจัดขึ้นตามโบสถ์ของแต่ละชนเผ่า

พิธีขึ้นปีใหม่ (นีซอโค)

วันขึ้นปีใหม่ ภาษากะเหรี่ยงเรียกว่า นีซอโค เป็นประเพณีที่จัดขึ้นในช่วงเดือนมกราคมของทุกปี ซึ่งจะตรงกับช่วงหลังจากการเก็บเกี่ยวผลผลิตเป็นที่เรียบร้อยแล้ว วันขึ้นปีใหม่จะจัดปีละครั้งเท่านั้น เป็นวันที่สำคัญวันหนึ่งของชาวกะเหรี่ยง เพราะเหล่าญาติพี่น้องที่ได้แต่งงาน หรือจากบ้านไปทำงานที่อื่น จะกลับมาร่วมงานปีใหม่อีกกันอย่างถ้วนหน้า โดยมีสิ่งที่เตรียมก่อนวันขึ้นปีใหม่ คือ ขนม หลายชนิด เช่น ข้าวเหนียวต้ม ข้าวปึก ข้าวหลาม เพื่อวันรุ่งขึ้นจะถวายแด่เทพเจ้า เตรียมเหล่าสำหรับประกอบพิธีและดื่มร่วมกัน ในตอนกลางคืนของก่อนวันขึ้นปีใหม่ ผู้นำศาสนาที่ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า "ฮีโซ" จะทำการเรียกเหล่าชาวบ้านมาชุมนุม ในแต่ละบ้านจะส่งตัวแทนบ้านละหนึ่งคน คือ หัวหน้าครอบครัว (ต้องเป็นผู้ชาย) ตอนไปชุมนุมจะต้องเตรียมเหล่า บ้านละหนึ่งขวด ไปยังบ้านของผู้นำศาสนา (ฮีโซ) ด้วย เมื่อมาพร้อมกันทุกคน และเหล่าแล้ว ฮีโซจะเริ่มทำพิธีกรรม พิธีกรรมนี้ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า พิธีกินหัวเหล่า (เอะซิโค) โดยตอนแรกจะนำขวดเหล้ามารวมกัน โดยฮีโซจะทำการอธิษฐาน จากนั้นจะรินเหล้าลงในแก้ว แล้วให้คนที่มาร่วมพิธีดื่ม วิธีการดื่มคือ เอาขวดแรกของคนที่มาถึงก่อน ฮีโซจะเอามาเทลงแก้ว แล้วฮีโซจะจิบเป็นคนแรก จากนั้นก็ให้คนต่อไปจิบต่อ จิบเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ จนครบทุกคนที่มาร่วมงาน แล้ววนกลับมาถึงคิวฮีโซ ฮีโซจะทำการเททั้งพร้อมอธิษฐานให้พร แต่เจ้าบ้านและครอบครัวของเจ้าของเหล่าขวดที่ได้เทไปแล้ว จะทำเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ จนครบทุกขวดของทุกบ้านที่มาร่วมงาน

กินเชื้อข้าว

การทำมาหากินของชาวกะเหรี่ยงตามประเพณีจะมีการลงแขก เมื่อถึงเวลาหว่านข้าวก็จะไปช่วยกันให้เสร็จทีละครอบครัว การลงมือหว่านข้าวเจ้า ของไร่จะเตรียมพื้นที่สำหรับการปลูกแม่ข้าว โดยชายหนุ่มจะปักหลุมและหญิงสาวจะหยอดข้าว ชายหนุ่มผู้ซึ่งปักหลุมจะไม่สามารถหยอดข้าวได้เลย ในตลอดวันนั้น และหญิงสาวผู้ซึ่งหยอดข้าวจะไม่สามารถปักหลุมได้ เมื่อเสร็จแล้วหากยังมีเชื้อข้าวเหลืออยู่ในมือของผู้หยอดข้าว เจ้าของไร่จะบอกกับพวกเขา ให้เก็บรวมกันไว้ในกระทุ หญิงสาวผู้หยอดข้าวแรกจะหยิบมาน้อยหนึ่ง แล้วหยอดเป็นหลุมสุดท้าย จากนั้นก็จะแยกย้ายกันกลับ

บ้าน เชื้อข้าวที่เหลือจากการหว่านข้าวเจ้าของไร่จะกลับไปต้มเหล้า เรียกชายหนุ่มและหญิงสาวที่ปักหลุม และหยอดข้าวแรกมาต้มด้วย พร้อมกับขอเชิญผู้เฒ่าผู้หนึ่งมาทำพิธีรับหัวเหล้าและอธิฐานขอพรจากเทพยดา ให้ลงมาต้มหัวเหล้าและมาโปรดให้ข้าวเจริญงอกงามดี พิธีกรรมนี้เรียกว่า "พิธีกินเชื้อข้าว"

พิธีเลี้ยงผีไร่

เมื่อข้าวงอกงามเขียวชะอุ่มเต็มท้องไร่อายุประมาณ 2 เดือน จะมีพิธีอีกอย่างหนึ่งคือพิธีเลี้ยงไร่ พิธีเลี้ยงไร่มีพิธีย่อยอีกหลายพิธีแยกตามวัตถุประสงค์ ได้แก่พิธีเลี้ยงไร่ขอพร พิธีเลี้ยงไร่ปัดรังควาญ พิธีเลี้ยงไฟ พิธีเลี้ยงขวัญข้าว และพิธีเลี้ยงไร่ไล่ความชั่ว ทั้งหมดนี้จะใช้เครื่องเซ่นไหว้ และการทำพิธีจะเหมือนกัน แต่จะต่างกันที่คำอธิฐาน ซึ่งได้บ่งบอกถึงวัตถุประสงค์ของแต่ละพิธีเอาไว้

พิธีเลี้ยงผีไร่ขอพร

พิธีเลี้ยงไร่ขอพรเป็นพิธีย่อยขั้นแรก วัตถุประสงค์เพื่อขอพรจากเทพยดาให้ลงมาโปรดให้ข้าวงอกงามเจริญเติบโตและได้ผลผลิตที่ดี นอกจากนี้ยังมีพิธีต่างๆ เช่น พิธีเลี้ยงไร่ปัดรังควาญ พิธีเลี้ยงเทพอัคคี พิธีเลี้ยงเทพขวัญข้าว และพิธีไล่ความชั่วในไร่

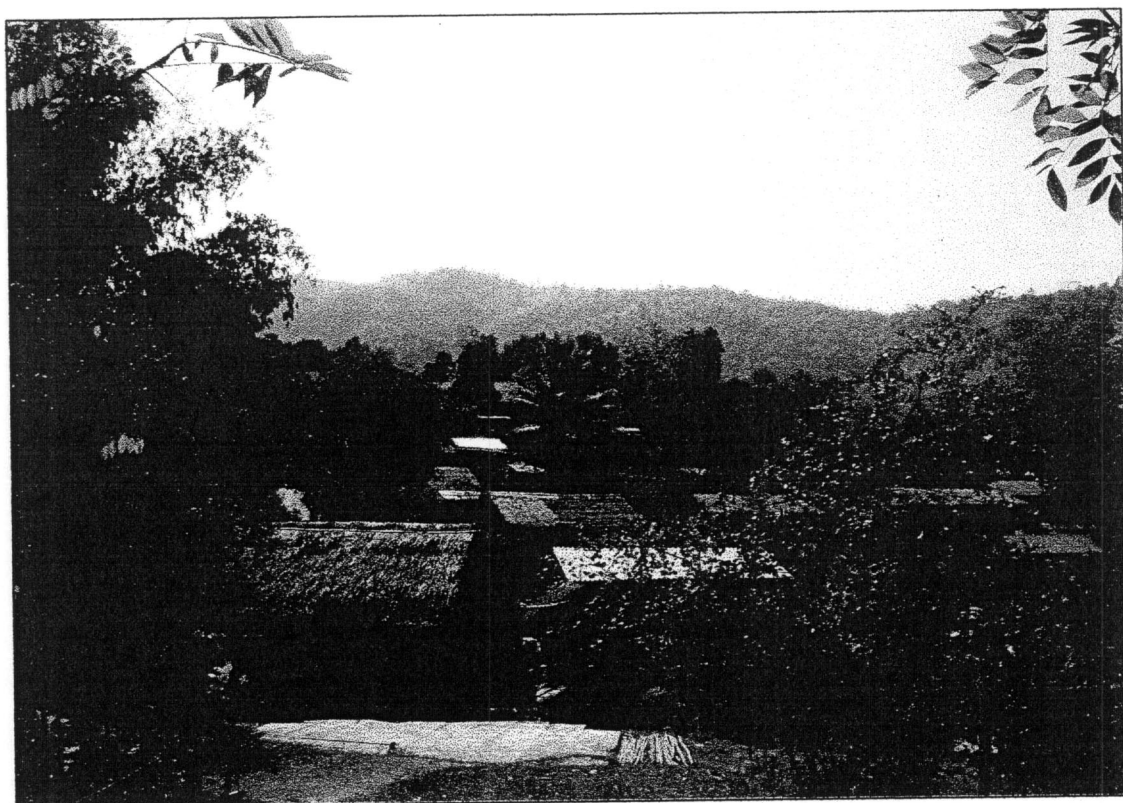
บ้านจะคือ ตำบลห้วยชมภู อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

สภาพกายภาพของชุมชน

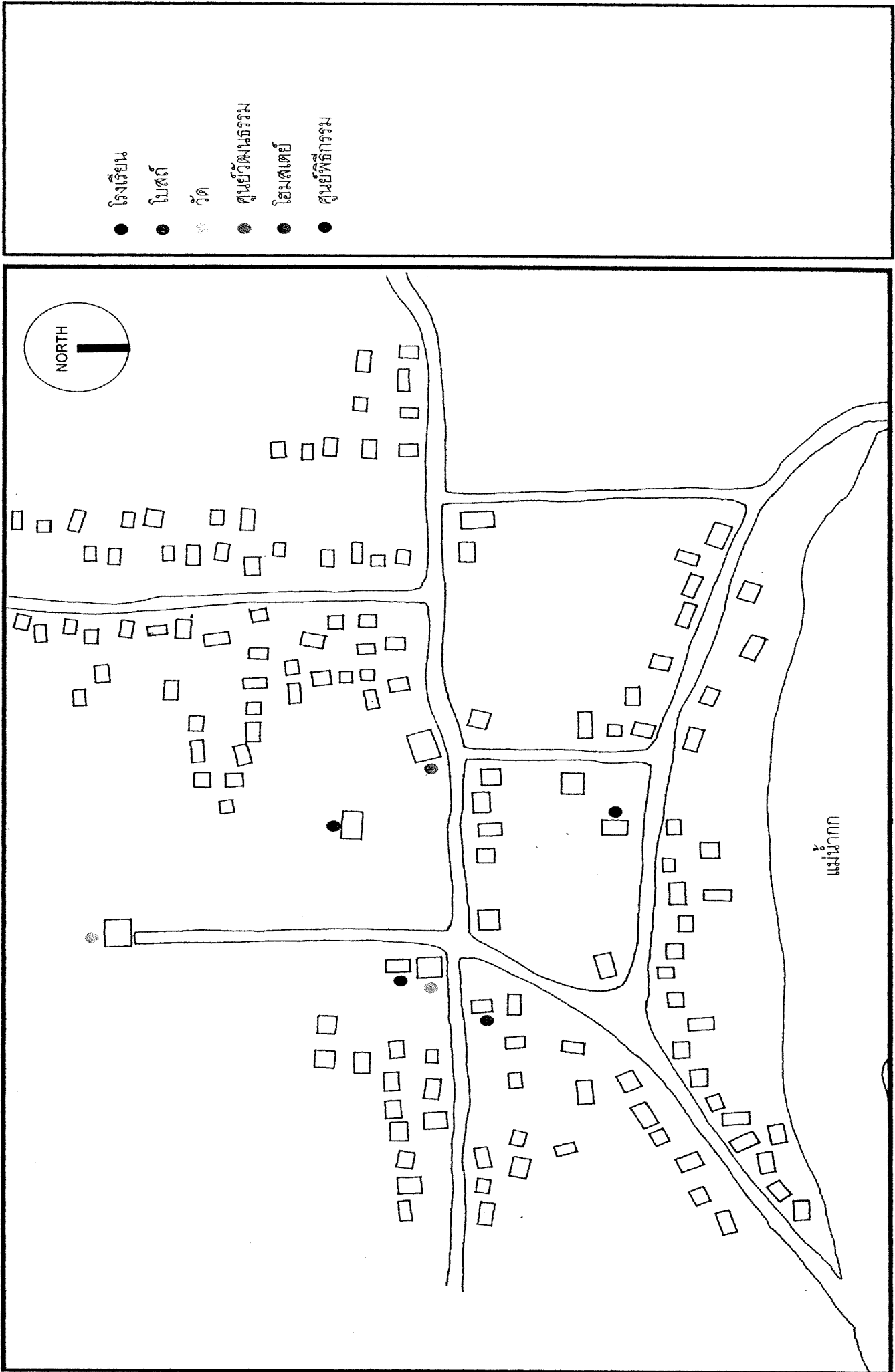
ที่ตั้งและอาณาเขต

จะเป็นผู้นำหมู่บ้านคนแรก จึงมีการตั้งชื่อหมู่บ้านตามชื่อผู้นำเดิม เมื่อปี พ.ศ.2514 นาย จะคือนำลูกบ้าน มาตั้งหมู่บ้านใหม่ติดลำน้ำกก เขต ต.ห้วยชมภู อ.เมือง จ.เชียงราย จำนวน 25 หลังคาเรือน ซึ่งเป็นพื้นที่ ที่อุดมสมบูรณ์มีป่าไม้ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำไร่ หาดของป่า ปัจจุบันประกอบด้วย 3 หย่อมหมู่บ้าน รวมทั้งหมด 188 ครัวเรือน

ลักษณะทางกายภาพของชุมชน

ภาพที่ 4.34 แสดงทัศนียภาพบริเวณหมู่บ้าน

ภาพที่ 4.35 แสดงแสดงแผนผังชุมชนบ้านจะคือ

ทรัพยากรของชุมชน

โรงเรียน มีโรงเรียนบ้านจะคืออยู่บนเนินเขาภายในหมู่บ้าน อาคารเรียนเป็นปูนและไม้บางส่วน มีหอพักสำหรับนักเรียนที่อาศัยอยู่นอกหมู่บ้าน เปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาล ถึงมัธยมศึกษา 3 มีอาจารย์ 14 คน

สถานีนอนามัย เป็นอาคารทำจากไม้ไผ่อยู่บริเวณกลางหมู่บ้าน มีเจ้าหน้าที่ 2 คน

วัด ตั้งอยู่บนเนินเขาอีกด้านของหมู่บ้าน

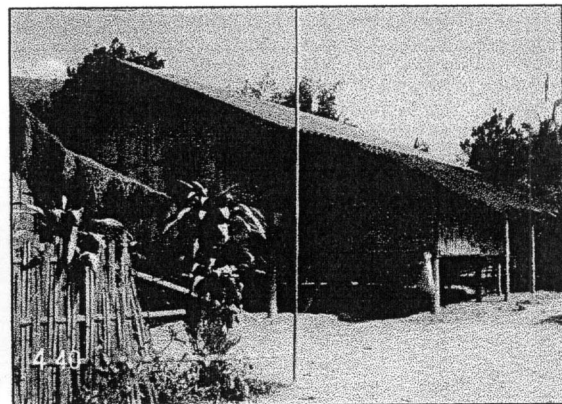
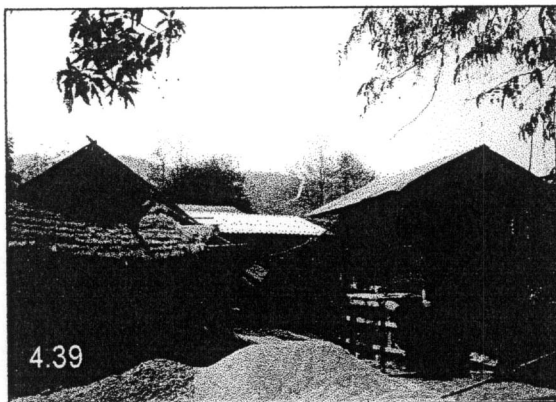
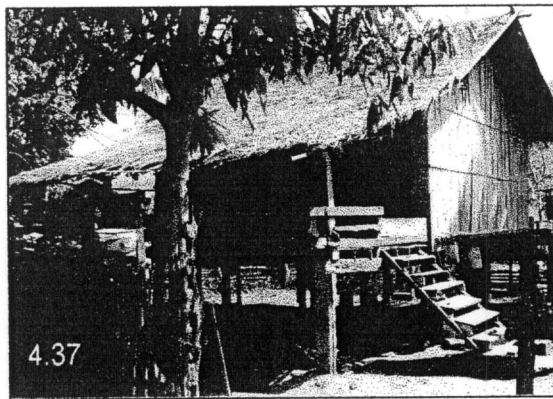
โบสถ์ ตั้งอยู่กลางหมู่บ้านเป็นอาคารที่สร้างโดยมิชชันนารี

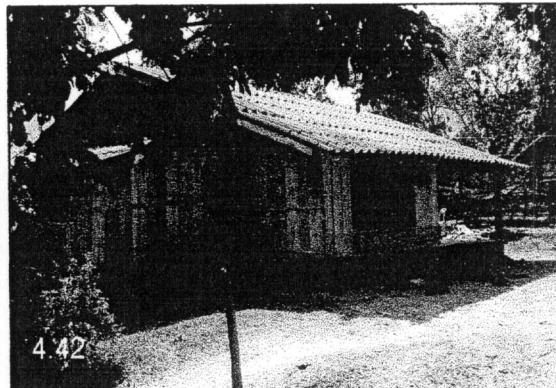
ภาพที่ 4.36 แสดงศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน

ลักษณะของเรือน

เรือนภายในชุมชนจะยกพื้นไม่สูงมากนัก ซึ่งจะใช้เป็นที่เก็บพื้น เสาบ้านเป็นไม้เนื้อแข็ง พื้นฟาก ฝาฟาก หลังคามุงด้วยหญ้าคา คามัดเป็นพ่อน หรือใบก้อ วิธีมุงหลังคาด้วยหญ้าคาของชาวลานู ใช้มุงพอนทับกันหนาแน่นเช่นเดียวกับวิธีการมุงหลังคาด้วยหญ้าของชาวยุโรป การมุงแบบนี้ทำให้ใช้ได้ทน และอบอุ่นในฤดูหนาว ตัวบ้านแบ่งออกเป็น 2 ตอน ตอนหน้าเป็นชานนอก ชายคา ปูด้วยไม้ฟาก มีบันไดเป็นไม้ท่อนยาวพาด มีนอกชานและบันได 5 ขั้นฝาบ้านและพื้นบ้านทำด้วยไม้ไผ่ผ่าเป็นซีกๆ ไม้ไผ่สับฟาก ภายในบ้านแบ่งเป็นห้องสองห้องคือ ห้องครัวและห้องนอน หากมีลูกมากจะแบ่งเป็นหลายห้อง บ้านของชาวลานูจะมีห้องบูชาเล็กไว้เพื่อสำหรับบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และแท่นบูชาเพื่อทำพิธีต่าง ๆ เช่น วันศีลจะจุดเทียน บ้านของชาวลานูจะมีความเป็นเอกลักษณ์คือจะไม่มีหน้าต่าง เนื่องจากสามารถสร้างความอบอุ่นในหน้าหนาวได้

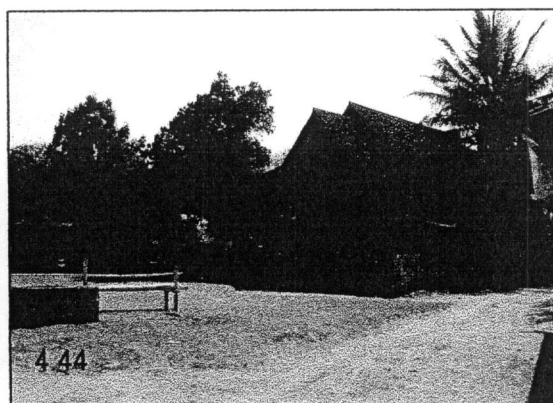
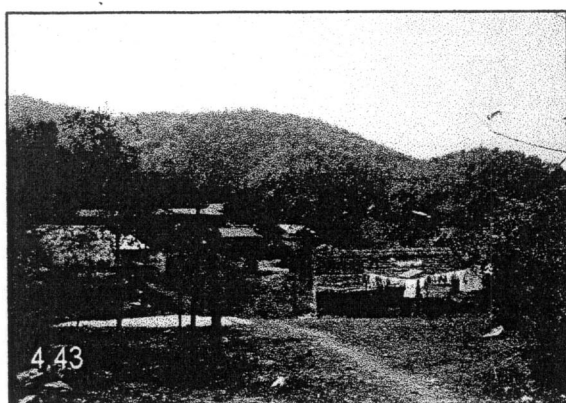
ภาพที่ 4.37 – 4.40 แสดงลักษณะบ้านเรือนในชุมชนบ้านจระเคียว

ภาพที่ 4.41 – 4.42 แสดงลักษณะบ้านเรือนในชุมชนบ้านจะคือ

ระบบนิเวศน์ของชุมชน

ชุมชนเป็นลักษณะเป็นป่าเขาล้อมรอบหมู่บ้าน มีแม่น้ำไหลผ่าน ถนนค่อนข้างลำบาก เนื่องจากยังคงสภาพเป็นดินลูกรัง พื้นที่ทำไร่ ทำนาจะเป็นลักษณะขั้นบันได พื้นที่ทำสวนจะอยู่บริเวณรอบหมู่บ้าน บริเวณเนินเขา สันเขา และตามห้วยหรือแม่น้ำสายรอง สภาพพื้นที่โดยทั่วไปค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ โดยมีระบบสาธารณูปโภคเป็นการใช้น้ำประปาจากภูเขา และไฟฟ้าจากแผงโซลาร์เซลล์ แต่เนื่องจากมีอยู่อย่างจำกัด ทั้งการใช้ในครัวเรือน และสถานที่สำคัญในหมู่บ้าน จึงเกิดผลกระทบในหลายๆส่วน

ภาพที่ 4.43 แสดงสภาพภูมิทัศน์ภายในชุมชน

ภาพที่ 4.44 แสดงลานโล่งบริเวณหมู่บ้าน

ระบบสาธารณูปโภค

น้ำประปาภายในชุมชน จะใช้น้ำจากภูเขาเป็นแบบระบบประปาภูเขา ซึ่งจะขาดแคลนในฤดูแล้ง และส่งผลกระทบต่อดำรงชีวิตในด้านต่างๆ

ไฟฟ้า จะใช้ไฟฟ้าจากแผงโซลาร์เซลล์ แต่มีการจำกัดการใช้ ทั้งภายในครัวเรือนตลอดจนสถานที่สำคัญเช่น โรงเรียน ซึ่งทำให้ส่งผลกระทบต่อจัดการเรียนการสอน

โทรศัพท์ มีเพียงแห่งเดียวในชุมชน ทำให้การติดต่อสื่อสารลำบาก และส่งผลต่อการจัดการต่างๆภายในชุมชน ทั้งด้านข่าวสาร การศึกษา และการปกครอง

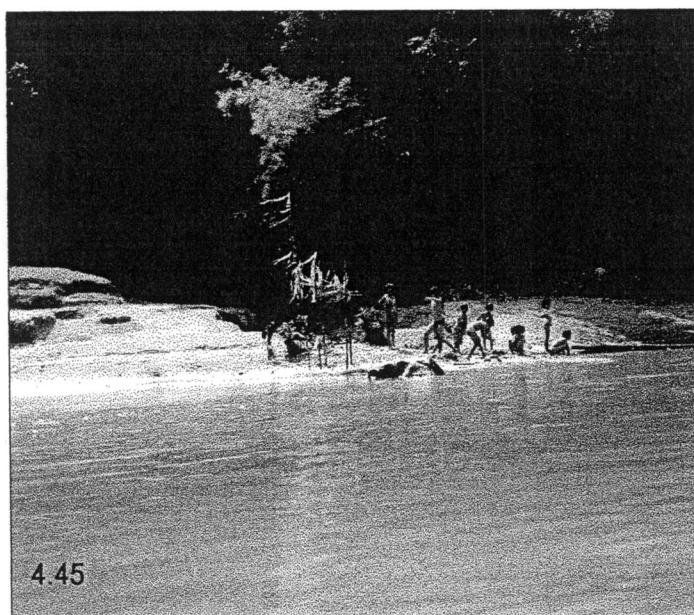
ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและแม่น้ำ

กลุ่มชาติพันธุ์

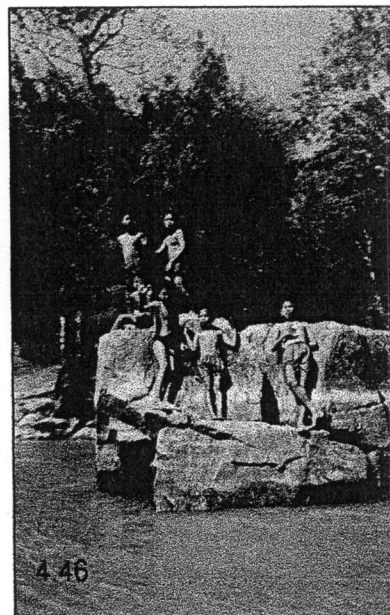
ประชากรส่วนใหญ่และเกือบทั้งหมดของหมู่บ้านเป็นชาวลานู

การตั้งถิ่นฐาน

ชาวเขาเผ่าลานู ตั้งหมู่บ้านอยู่บนยอดเขาใกล้กับน้ำตกห้วยตาด ที่ตั้งของหมู่บ้านเป็นพื้นที่สูง สามารถมองเห็นตัวเมืองเชียงราย ได้อย่างชัดเจน เป็นหมู่บ้านที่ยังไม่มีไฟฟ้าใช้ ดำข้าวรับประทานเอง มีบ้านพักแบบโฮมสเตย์ไว้บริการนักท่องเที่ยว การเดินทางในฤดูแล้งสามารถใช้รถแบบไฟว์วีลเข้าไปได้ ส่วนฤดูฝนต้องเดินทางด้วยเท้าเข้าไปอย่างเดียว มีที่ตั้งห่างจากตัวเมืองเชียงรายประมาณ 20 กิโลเมตร (ถนนลาดยาง 14 กิโลเมตร ถนนลูกรัง 6 กิโลเมตร)

4.45

4.46

ภาพที่ 4.45 - 4.46 แสดงกิจกรรมการเล่นของเด็กริมแม่น้ำกก

การคมนาคม

จากอดีตชุมชนบ้านจะคือ เป็นเส้นทางที่รถไม่สามารถเดินทางได้ ชาวบ้านจะอาศัยเดินลาดตามป่าเขา ปัจจุบันมีการสร้างถนนขยายทาง แต่ก็ยังเดินทางค่อนข้างลำบาก เนื่องจากเป็นถนนดินกรวด ดินลูกรัง และจะเดินทางลำบากในฤดูฝนเพราะจะมีถนนคอนกรีตเหลือเพียงบางส่วน โดยทั่วไปจึงใช้เรือในการเดินทางตามแม่น้ำกก

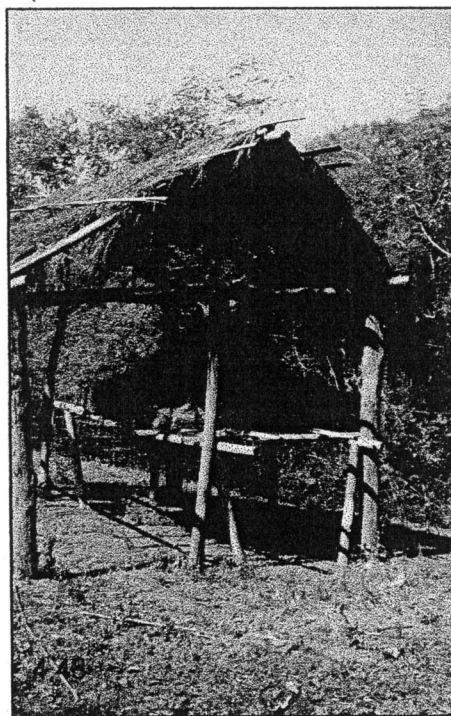
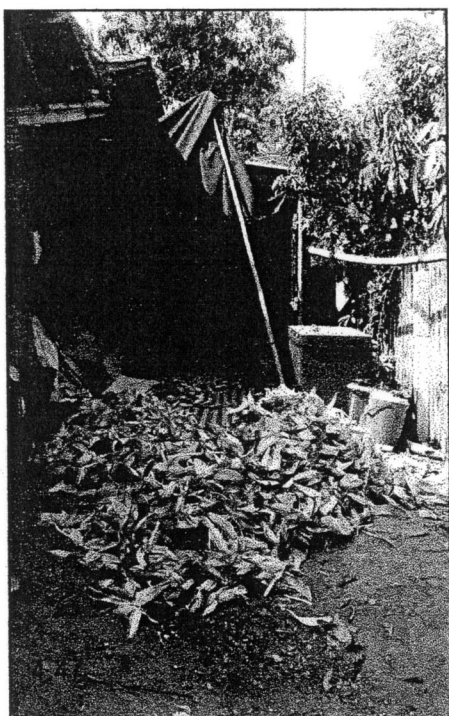
องค์ประกอบและความสัมพันธ์

วิถีชีวิต

อาชีพและความเป็นอยู่

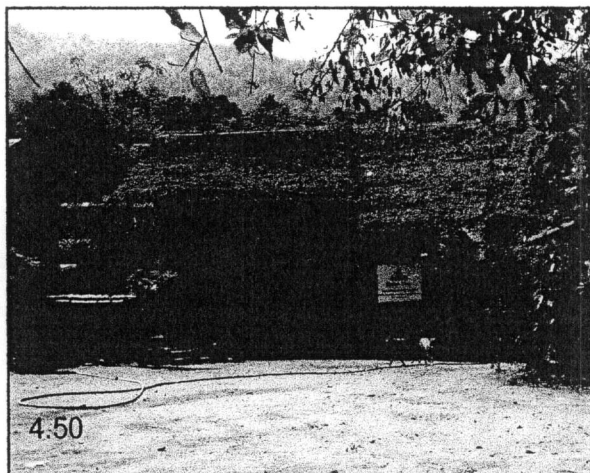
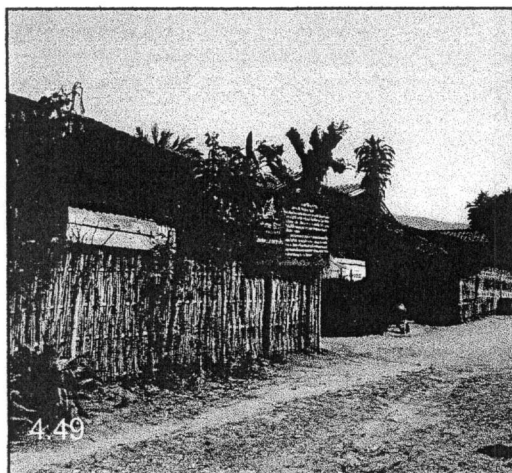
ด้านวิถีชีวิตของชนเผ่าลาหู่ในชุมชนยังชีพด้วยการเป็นชาวนา ปลูกข้าว และข้าวโพด เพื่อการบริโภคในครัวเรือน เลี้ยงสัตว์และหาของป่า มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย การบริโภคส่วนใหญ่เกิดจากภายในหมู่บ้าน และท้องถิ่นใกล้เคียง เป็นชนเผ่าที่สามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ เป็นอย่างดี และเป็นชนเผ่าที่ไม่ชอบความวุ่นวาย ลาหู่บางกลุ่มเป็นนักล่าสัตว์ นอกจากนี้พวกเขายังเคร่งครัดกับกฎระเบียบของความถูกต้องและผิด ซึ่งมีการนับถือผี โดยโตโบหรือผู้นำทางศาสนา

การแต่งกายในปัจจุบันนิยมแต่งชุดชนเผ่าในบางส่วน โดยส่วนมากจะแต่งกายตามแบบคนในเมือง แต่ชุดชนเผ่าจะแตกต่างกันเฉพาะช่วงเทศกาลชนเผ่าเท่านั้น

ภาพที่ 4.47 - 4.48 แสดงผลผลิตจากพืชไร่ที่ปลูกในชุมชน

ในปัจจุบันชุมชนได้รับการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยว โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้จัดสรรโครงการเงินมายังหมู่บ้าน เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว โดยการเข้าไปสร้างศูนย์การจัดการท่องเที่ยวในชุมชน จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน โดยการจัดที่พักแบบ Home Stay ขึ้น และจัดกิจกรรมต้อนรับนักท่องเที่ยว อาทิการทำอาหารท้องถิ่น ต้อนรับนักท่องเที่ยว และจัดแสดงการเต้นจะคือสำหรับนักท่องเที่ยวในช่วงกลางคืน

ภาพที่ 4.49 - 4.50 แสดงที่พักแบบ Home Stay ภายในชุมชน

โครงสร้างสังคมและชุมชน

โครงสร้างการปกครอง มีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำ มีกฎหมายเป็นของหมู่บ้าน สังคมภายในชุมชนเป็นแบบพึ่งพาอาศัยกัน ทั้งนี้ภายในชุมชนมีการจัดทำยุทธศาสตร์ในการพัฒนาหมู่บ้านเพื่อแก้ปัญหาของชุมชนในอนาคต

ตารางที่ 4.4 แสดงยุทธศาสตร์ในการพัฒนาหมู่บ้าน

ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาหมู่บ้าน	
สิ่งที่ชุมชนมุ่งหวัง	เป็นหมู่บ้านที่มีธรรมชาติสวยงาม มีสิ่งแวดล้อมที่ดี สะอาดน่าอยู่ และผลผลิตทางการเกษตรมีคุณภาพราคาดี
สิ่งที่ชุมชนร่วมมือกันทำ	บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ
	ส่งเสริมการผลิตการเกษตรที่มีคุณภาพ
สิ่งที่ชุมชนจัดทำ	ลดการใช้สารเคมี
	สร้างรายได้ ลดรายจ่าย
	ส่งเสริมการใช้สารอินทรีย์ชีวภาพ
	พึ่งพาตนเองใช้ชีวิตอย่างพอเพียง

คติความเชื่อ

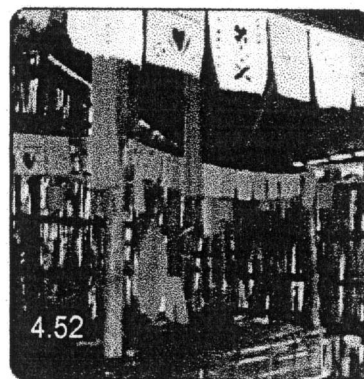
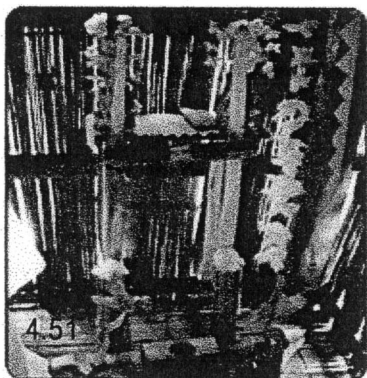
ชาวลานูเกือบทุกหมู่บ้านจะมีสถานที่ประกอบพิธีกรรมที่เรียกว่า หอแห่ย์ มีไว้เพื่อประกอบพิธีกรรม ทางศาสนาของลานู ชาวลานูนับถือบรรพบุรุษ วิญญาณ และเทพเจ้ากือชา จึงทำให้ไม่เหมือนกับศาสนาพุทธทั่วไปในประเทศไทย “หอแห่ย์” เปรียบเสมือนโบสถ์หรือวัด ตามความเชื่อของศาสนานั้น ๆ สถานที่ประกอบพิธีกรรม หรือหอแห่ย์ของชาวลานู จะสร้างอยู่ที่สูงและใกล้ๆ กับบ้านของ ผู้นำศาสนา (โตโบ) จึงสังเกตได้ว่าถ้ามีหอแห่ย์อยู่ที่ไหนก็มีบ้านของโตโบที่ตรงนั้น

ในอดีตจะนับถือบรรพบุรุษหรือนับถือผี สืบต่อกันมา พื้นฐานความเชื่อของลานูนี้จะนับถือพระเจ้า หรือ(อือชา) ชาวลานูมีความเชื่อเรื่องภูต ผี ขวัญ วิญญาณ ผสมผสานไปด้วยกัน แต่ในปัจจุบันเปลี่ยนมานับถือศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์ โดยมีบางส่วนยังคงนับถือผีเช่นเดิม

อือชาถือเป็นผู้ยิ่งใหญ่ ผู้ให้กำเนิดโลกและความดีทั้งปวง การบูชาสวดอ้อนวอน อือชาถือเป็นสิ่งสำคัญ เพราะจะบันดาลให้ทุกคนสมบุญพูนสุข ข้าวปลาอาหารอุดมสมบูรณ์ อย่างเช่นเทศกาลปีใหม่ หรือกินวอ (เขาะจาเว) ช่วงปลายเดือนมกราคม หรือเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี ทุกหลังคาเรือน ทุกกลุ่มบ้าน หรือหมู่บ้านก็ต้องทำการบูชา และสวด ผลผลิตที่ได้ในรอบปีนั้นๆ ให้กับอือชา เพื่อได้รับประทาน และได้รับรู้ รับทราบ บอกกับขอโชคลาภในปีต่อไป เช่น ในปีนี้ผลผลิตได้เท่านี้ทำถวายให้ท่านอือชา หนึ่งถ้วย - จานท่านอือชารับประทาน และได้รับรู้ ปีหน้าขอผลผลิตให้ได้ เก้าเท่าเก้าถ้วย - จาน เป็นต้น

หอแห่ย์

โต๊ะบูชา หรือชาวลานูเรียกว่า “กะปะแด” เป็นที่สำหรับเทพเจ้า (กือชา) ลงมาประทับ และเป็นที่สื่อสารกับผู้นำศาสนาถือว่าเป็น ที่สำคัญที่สุด ในศาสนสถาน นักเทพเจ้าจะมี 2 ตัวคู่กันมีตัวผู้และตัวเมีย ชาวลานูเรียกตัวผู้ว่า นานะบุจแงะ และตัวเมียเรียกว่า นะสิจแงะ เขาจะเชื่อกันว่าเป็นนกของพระเจ้าที่จะนำพาขวัญของผู้ที่เสียชีวิตวิญญาณกลับคืนมาเข้าสู่ร่างกาย นกไม้ 2 ตัวนี้จะอยู่คู่กับบ่อน้ำทิพย์ เรียกว่า ลิเด ซึ่งผู้นำศาสนา จะคอยเติมน้ำทุก ๆ วันศีลโดยแต่ละเดือนจะมีวันศีลอยู่ 2 วัน คือ วันแรม และขึ้น 15 ค่ำของทุกเดือนจะถือวันศีล ดังนั้นชาวลานูก็หยุดทำงานเพื่อถือศีล และได้มีการจัดเตรียมเครื่องบูชาที่จะนำไปทำบุญที่หอแห่ย์เพื่อทำพิธีกรรมทางศาสนาจากนั้นก็มีการเต้น “ปอยแตแวง” หรือ “จะคี” กันอย่างสนุกสนาน ถือกันว่าถ้าเต้นมากก็จะได้นูญมาก

ที่มา : <http://lanna.mju.ac.th>

ภาพที่ 4.51 - 4.52 แสดงสถานที่ประกอบพิธีกรรม

ผี

ผีนั้นชาวลาหู่เชื่อว่ามียุอยู่ทั่วไปแต่มีทั้งผีดี และร้าย ตั้งแต่ในเรือนไปจนทั่วบริเวณหมู่บ้าน เช่น ผีหมู่บ้าน ผีเรือน เป็นผีที่คอยให้ความคุ้มครอง ส่วนผีน้ำ ผีป่า ผีดอยและผีอื่นๆ ที่อยู่นอกบ้าน ถือเป็นผีร้ายที่ให้โทษต่อคน ตัวอย่าง เช่น ผีบ้าน ผีเรือน ที่ชาวไทยเรียกว่าศาลพระภูมิ หรือเจ้าที่ในหมู่บ้านก็ช่วยคุ้มครองสมาชิก ในครอบครัวนั้น ๆ เช่นกับชาวไทยพุทธ ผีป่า หรือเจ้าที่เจ้าทางในป่า เหมือนกันเมื่อคนเข้าไปทำสิ่งไม่ดีให้กับสถานที่ ๆ นั้น หรือที่ชาวไทยเรียกว่าลบลูผีป่า ผีเขา หรือเจ้าป่า เจ้าเขา เจ้าที่ ที่แห่งนั้น มันก็จะทำคนคนนั้นมีอันเป็นไป และถ้าคนคนนั้นรู้ตัวเองว่าได้ กระทำผิดไว้ แล้วได้ไปลบลูที่แห่งนั้น แล้วก็จะไปหาหมอผีมาแก้บน หรือทำพิธีตามความเชื่อชาวลาหู่เกี่ยวกับผี

วิญญาณ หรือขวัญ

วิญญาณ หรือขวัญ เป็นภาคจิตของร่างกาย คล้ายกับความเชื่อทางไสยศาสตร์ของคนไทย หากวิญญาณออกจากร่าง หรือถูกผีร้ายกระทำ เจ้าของร่างกายจะเจ็บป่วย ความเชื่อชาวลาหู่ ขวัญ วิญญาณ คือช่วงที่คนไม่ค่อยมีแรง ไม่สบายบ่อย ๆ ครั้งนั้น ชาวลาหู่ก็จะไปหาโตโบ ซึ่งที่เป็นผู้นำทางศาสนา ทำพิธีไสยศาสตร์จุดเทียนแล้วสวด กล่าวตามวิธีโตโบ โตโบทำเสร็จพิธี และรู้ว่าจะต้องทำอะไรซึ่งผู้ป่วยก็ถามว่า จะทำอะไร และจะต้องแก้ในด้านไหน แล้วโตโบก็จะตอบ และบอกตามจริงที่ได้รับคำสั่ง จากเบื้องบนให้กับคนที่ไม่สบาย รับรู้ และให้กลับไปแก้ตามจริงที่โตโบบอก เช่น ช่วงนี้บุญมีไม่มากแล้วนะ และขวัญหาย วิญญาณไม่อยู่กับเนื้อกับตัว ถ้าเป็นอย่างนี้แล้วผู้ป่วย หรือผู้ไม่สบายก็ต้องรีบหาหมอผี ทำพิธีแก้สิ่งเหล่านี้ การทำพิธีมีดังนี้ พิธีเล็ก ๆ ทำพิธีหา บุญก็จะมิได้ ไก่ก็ได้ หมูก็ได้ พิธีเล็ก ๆ ก็ไก่ พิธีใหญ่ ๆ ก็หมูได้ นำหมู - ไก่มาฆ่าเลี้ยงให้กับสมาชิกในหมู่บ้าน

เพื่อที่จะขออนุญาตคนในหมู่บ้าน และคนในหมู่บ้านก็ผูกข้อมือ และอวยพรให้กับคนไม่สบายคน ๆ นั้น
ขวัญ ถ้าขวัญหายชาวลาหู่ก็จะมีวิธี เช่น ชาวลาหู่รู้ว่าขวัญหาย ก็จะไปหาไก่หนึ่งตัว เพื่อที่จะนำมาทำ
พิธีเรียกขวัญตามวิธีชาวลาหู่ ขวัญกลับมาหรือยังอย่างไรนั้นต้องฆ่าไก่ ตัวที่ทำพิธีแล้วก็มาทำ กิน
กันเองในกลุ่มหมอผี หรือผู้เฒ่าเพียงไม่กี่คนเท่านั้น พอกินเสร็จหมอผี หรือผู้เฒ่า ผู้แก่ก็จะดูที่
กระดูกไก่ ก็จะรู้ว่าขวัญกลับมาหรือยัง ก็จะรู้ทันที

การเกิด

วิธีปฏิบัติเมื่อมีเด็กเกิดในบ้าน การคลอดลูกนั้นต้องใช้ผ้าหรือเชือกผูกกับชื่อบ้านเพื่อให้แม่
เด็กจับ และมีแรงในการออกลูก เมื่อเด็กเกิดมาต้องตัดสายสะดือเด็กด้วยไม้ไผ่ หรือไม้เหี้ย จะไม่ใช่
มีดตัดเพราะกลัวเด็ก จะเป็นบาดทะยัก จากนั้นก็ใช้เชือกผูกสายสะดือเด็กเอาไว้เพื่อไม่ให้เลือดไหล
ออกมา แล้วพ่อเด็กจึงนำรกไปฝังไว้ใต้บันได โดยพยายามให้เรียบริ้วที่สุดมิให้สัตว์มาคุ้ยและต้อง
ฆ่าไก่ให้แม่เด็กกินโดยต้องเป็นไก่ดำเท่านั้น เพราะเชื่อว่าจะทำให้ น้านมแม่มีคุณค่ามากขึ้น เมื่อลูก
กินจะทำให้ลูกมีร่างกายแข็งแรงขึ้น ในกรณีที่เด็กเกิดมาอย่างปลอดภัยจะเอา ไปฝังไว้ที่ใต้บันได
บ้าน แต่ถ้าเด็กเกิดมาแล้วเสียชีวิตต้องเอารกเด็กไปฝังในป่า คนทำคลอดส่วนใหญ่เป็นผู้เฒ่าผู้แก่ที่
เป็นผู้หญิง และมีประสบการณ์ในการทำคลอด ซึ่งตามธรรมเนียมแล้วพ่อแม่เด็กต้องให้เงินแก่คน
ที่มาทำคลอดด้วย 10 บาท

การตั้งชื่อ

การตั้งชื่อเด็กนั้น เชื่อกันว่าถ้าพ่อแม่ตั้งชื่อให้โดยไม่ดูวัน เวลาที่เกิด หรือเด็กไม่ชอบชื่อนั้นเด็ก
จะร้องไห้ พ่อแม่เด็กต้องให้ โตโบ มาทำพิธีตั้งชื่อให้ เป็นการบอกให้เทวดารับรู้ และเทวดาก็จะตั้ง
ชื่อใหม่ให้เด็ก ซึ่งการทำพิธีเปลี่ยนชื่อนี้ต้องทำในหอเหี้ย มีเฉพาะโตโบ พ่อแม่เด็ก และเด็กเท่านั้น
ในพิธี และสิ่งของที่ใช้ประกอบในการทำพิธี ได้แก่ ฝ้ายทำเป็นดอกไม้ เทียนไขจุดในพิธี และด้าย
สำหรับผูกข้อมือให้เด็ก เมื่อโตโบสวดคาถาต่าง ๆ เสร็จแล้ว พ่อแม่เด็กต้องกราบ และรดน้ำล้างมือ
ให้โตโบ เพื่อขอให้การทำพิธีนี้มีความใสสะอาด บริสุทธิ์แบบน้ำ และมีการผูกข้อมือให้เด็ก ถ้า
หมู่บ้านใดไม่มีโตโบ ต้องไปหาคนที่มียูกเยอะ ๆ อาจจะเป็นคนภายในหมู่บ้าน หรือคนหมู่บ้านอื่นก็
ได้ให้ตั้งชื่อลูกให้ โดยพ่อแม่เด็กต้องฆ่าไก่ 1 ตัว ให้กับคนที่มาทำพิธีให้ เพื่อเป็นการขอบคุณที่ตั้งชื่อ
ให้เด็ก และเด็กก็สามารถเรียกผู้ที่มาตั้งชื่อให้ว่าพ่อแม่ได้ ปัจจุบันการตั้งชื่อจริง จะตั้งเป็น
ภาษาไทย สำหรับชื่อเล่นก็ยังเป็นภาษาลาหู่ โดยพ่อแม่เด็ก หรือผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านเป็นคนตั้งให้
ข้อห้ามเมื่อมีการตั้งท้อง คือ ห้ามแบกหม้อคาเซียว เพราะเชื่อว่าจะทำให้แท้งลูก ห้ามไปอยู่
ใต้ต้นมะละกอ เพราะเชื่อว่าจะทำให้แม่ไม่สบายและจะส่งผลให้ลูกในท้องไม่สบายด้วย

การตาย

เมื่อมีคนตายในบ้าน คนในหมู่บ้านทุกครัวเรือนจะต้องนำข้าวสาร 1 ถ้วย และเทียนไข 1 เล่มไปให้กับญาติพี่น้องคนตาย และญาติพี่น้องคนตายต้อง
ฆ่าไก่ 1 ตัว ทำพิธีเอาปีกไก่และขาไก่ เสียบไม้นำไปวางไว้ข้าง ๆ ศพ ซึ่งมีความเชื่อกันว่าปีกไก่จะ
ทำให้วิญญาณนั้นขึ้นไปสู่สวรรค์ ส่วนขาไก่จะทำให้วิญญาณนั้นเชยน้ำดื่มและเขี่ยหาอาหารกินได้
และต้องมีไม้กวาดจำลอง 3 มัด ทำมาจากหญ้าคานำไปวางตรงหัว ตรงเอว และตรงเท้าของศพ
ตำแหน่งละมัดเพื่อให้ศพฟื้นขึ้นมาเพราะเชื่อกันว่าถ้าคนตายอยู่ในช่วงเกิดจันทรุปราคา ศพจะ
ฟื้นคืนชีพจึงต้องมีไม้กวาดไว้สำหรับตีศพ ไม่ให้ฟื้นขึ้นมา นอกจากนี้ยังต้องมีไข่ไก่เพื่อใช้ในการหา
สถานที่ฝังศพในป่าช้าซึ่งเชื่อกันว่า ถ้าโยนไข่ขึ้นไปแล้วตกลงมาแสดงว่าศพอยากจะถูกฝังตรง
นั้น แต่ถ้าโยนไข่ขึ้นไปแล้วตกลงมาไม่แตก มีความเชื่อว่าศพไม่อยากจะถูกฝังตรงนั้น ต้องหาที่ฝัง
ใหม่ เมื่อหาที่ฝังศพได้แล้วก็ขุดดินที่ไข่แตก นั้นเอามาวางไว้ก่อนแล้วขุดหลุมให้ใหญ่ขึ้นพอที่จะใส่
ศพได้

การแต่งงาน

การจับสวดชาวลานูจะเป็นช่วงเทศกาลปีใหม่ เพราะหนุ่มโสดจะว่างแล้วจะจับเป็นกลุ่มกันไป
ตระเวนหาสาวหมู่บ้านอื่นๆ วิธีการติดต่อก็คือ ใช้เด็กเป็นสื่อกลาง พอไปถึงหมู่บ้านจะเรียกเด็กๆ
มาคุยแล้วบอกให้เด็กว่าไปบอกให้สาวๆ ว่าหนุ่มมาเที่ยวเด็กๆ ก็ดีใจรีบไปส่งข่าวให้กับสาวๆ ส่วน
สาวๆ ก็เตรียมอาหารแล้วจะต้อนรับ

การเริ่มพิธีการแต่งงานทางฝ่ายชายเป็นฝ่ายไปสู่ขอก่อน แล้วฝ่ายหญิงยินยอม หรือ ยอมรับ
เป็นการเสร็จพิธีสู่ขอ ทางฝ่ายเจ้าบ่าวกัณฑ์ วัน ค่ำที่มาทำพิธีแต่ง แล้วฝ่ายเจ้าบ่าวกลับไปหาสิ่งของ
ที่จะไปตามที่นัดการไว้ ทางฝ่ายเจ้าบ่าวต้องเตรียมข้าว เตรียมของ เช่น ทางเจ้าบ่าวก่อนอื่นหา ไก่
2 ตัว และค่านันอีก 30 บาท และต้องมีพ่อสื่อฝ่ายเจ้าบ่าวเป็นตัวแทน พ่อ แม่ ทางฝ่ายเจ้าบ่าว
ต้องรับคำสั่งจากพ่อ แม่ ไปพูดคุย ให้กับฝ่ายเจ้าสาว และฝ่ายเจ้าสาวก็มีพ่อสื่อแม่สื่อเช่นเดียวกัน
ที่จะพูดคุยต่อลงกัน ในคืนที่เข้าทำพิธีแต่งงาน จะมีแก้วน้ำที่จะใส่น้ำ 1 ใบ และมีเชือกที่จะพู
ข้อมืออีก 2 เส้น มีสิ่งนี้แล้วพ่อก็คงจะกล่าวคำอวยพรให้ ทั้งสองเสร็จพ่อก็คงจะให้น้ำให้ทั้ง
เจ้าบ่าว เจ้าสาวดื่มน้ำในแก้ว แต่ต้องดื่มไม่ให้ย้อยออกจากปากถ้าดื่มแล้วย้อย ออกจากปากนั้น
หมายถึงหนึ่งหยดน้ำจะเชื่อว่าแต่งงานอยู่ด้วยกันและจะมีลูกด้วย ก็จะไม่เลี้ยงหนึ่งหยดน้ำ นั้นหมายถึง
หนึ่งคนเด็กที่จะเสียไป วันรุ่งขึ้น แต่เช้าต้องดักน้ำด้วยกันทั้งเจ้าบ่าว เจ้าหญิงเป็นอันดับแรก การที่
ดักน้ำต้องสลับกัน ทางเจ้าบ่าวดักน้ำเข้าบ้านทางฝ่ายหญิงเช่นกัน ทางเจ้าสาวก็ดักน้ำเข้าบ้านทาง
ฝ่ายชาย หลังจากเสร็จการดักน้ำ (ถ้าอยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน) แล้ว ต่อไปในวันเดียวกันนั้นต้องตัด

พื้น วันนี้ต้อง เป็นวันหยุดทั้งเจ้าบ่าว เจ้าสาวก็พากันไปตักพื้นคนละหนึ่งตะกร้า เช่นเดียวกับการตักน้ำจะไปเข้าบ้าน ถ้าเป็น เจ้าบ่าวก็เข้าไปให้ฝ่ายฝ่ายเจ้าสาว เจ้าสาวก็จะนำเอาไปให้ทางฝ่ายเจ้าบ่าวเหมือนกัน แต่อยู่คนละหมู่บ้าน คนละที่จะแต่งงานต้องไปที่หมู่บ้านฝ่ายเจ้าสาว ทำพิธีแต่งงานเสร็จวันรุ่งขึ้นแต่เช้าก็ตื่นมาไปตักน้ำเข้า ฝ่ายเจ้าสาว จะไม่เหมือนแต่งในหมู่บ้านเดียวกัน พื้นก็เช่นเดียวกัน ตักน้ำเอาไปเข้าบ้านเจ้าสาว หลังจากทำพิธีแต่งงานแล้วยังไม่เสร็จ ยังมีการกินเลี้ยงอีก ชาวลาหู่เรียกว่า แคะจะเว ครอบครัวที่ฐานะดีมีเงินก็แต่งงานนี้ กินเลี้ยงวันรุ่งขึ้นก็ได้ แต่ครอบครัวที่ฐานะไม่ค่อยดีฐานะไม่ดีก็แต่งอยู่กันไป และก่อนที่จะแต่ง พ่อ แม่ทางเจ้าบ่าวว่าช่วงนี้ยังไม่มีเงินพอที่จะจัดงานเลี้ยงก็แล้วแต่ตกลงกับ พ่อ แม่ทางเจ้าสาวเอง ให้สองคนนั้นแต่งงานอยู่ด้วยกันไปก่อนแล้วค่อยกินเลี้ยง (แคะจะเว) เมื่อไรที่จะกินเลี้ยง และจะฆ่าหมู เนื้อหมูตรงคอจะต้องให้กับคนที่เป็นพ่อสื่อ แม่สื่อ พ่อสื่อ แม่สื่อนี้ ถ้าไม่ให้เนื้อหมูที่คอกก็วันหลังจะเกิดปัญหา จะไม่ช่วยให้ ก็เลยยกคอกหมูต้องแบ่งให้เท่า ๆ กัน กับพ่อสื่อ แม่สื่อ ทั้งสองฝ่ายไปเป็นประเพณีสืบทอดกันมายาวนาน

ประเพณีและพิธีกรรม

ประเพณีต้อนรับปีใหม่ (กินวอร์ลาหู่)	เดือนมกราคม
ประเพณีปีใหม่กินวอร์ (เขาะจาเว)	เดือนกุมภาพันธ์
พิธีกรรมก่อทราย	เดือนเมษายน
พิธีกรรมทำศาลา (ศาละเตเว)	เดือนเมษายน
มีพิธีกรรมสวดมนต์ ก่อนการเพาะปลูก	เดือนพฤษภาคม
พิธีทำบุญต้นข้าว	เดือนมิถุนายน
เข้า-ออกพรรษา สะเดาะเคราะห์ กินข้าวใหม่	

ประเพณีแซก้อ (ก่อทราย)

ประเพณีแซก้อนี้มีมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษปฏิบัติมา และสืบทอดต่อ ๆ กันมาจนถึงปัจจุบันชนเผ่าละหู่ที่นับถือพุทธ (ผี) ซึ่งแซก้อ ตรงกับวันที่ 14 เมษายนของทุกปี และเป็นวันสงกรานต์ไทยชนเผ่าลาหู่จะมีประเพณีแซก้อ เป็นประเพณีที่ปฏิบัติเพื่อเป็นการอุทิศส่วนกุศล ให้กับสิ่งที่ล่วงลับที่หายไปแล้วในการประกอบอาชีพ ทำไร่ ทำสวนโดยที่ฆ่าสัตว์โดยตั้งใจ หรือไม่ตั้งใจ เชื่อว่าทำพิธีกรรมแซก้อแล้ว จะทำให้ไม่มีบาป แล้วอาชีพการทำไร่ ทำสวน ผลผลิตจะได้ดี และชีวิตการเป็นอยู่เย็นเป็นสุข

การเตรียมสิ่งของที่จะไปประกอบพิธีกรรมแซกข์ แต่ละบ้านจะต้องจัดหาดอกไม้สวย ๆ นำมาใส่ กระบอไม้ไผ่เพื่อที่จะนำมาทำพิธีกรรม เช่น เตรียมเมล็ดพืชข้าว ข้าวโพด พริก เตรียมทราย เตรียม เทียนไขนี้ไปเก็บไว้ ณ จุดที่เคารพ ชาวบ้านก็จะมาพร้อมกัน ณ จุดศูนย์รวมของหมู่บ้านเพื่อที่จะ ช่วยการทำพิธีกรรมแซกข์ หรือทรายก่อก่อน เตรียมชุดหลุมเล็ก ๆ ไว้เพื่อที่จะใส่เสาดอกไม้ลง

ที่มา : <http://lanna.mju.ac.th>

ภาพที่ 4.53 - 4.54 แสดงประเพณีแซกข์

วันศีล

ชุมชนในแต่ละพื้นที่แต่ละแห่งวิถีการดำรงชีวิต และความเชื่อที่แตกต่างกันไป เพราะมาจากการสืบทอดจากบรรพบุรุษที่ไม่เหมือนกัน การกระทำใด ๆ ในความเชื่อที่ในสิ่งต่าง ๆ หรือที่เรียกว่าพิธีกรรม เพื่อที่จะให้ชาวบ้านได้มีการจัดการทำพิธีกรรมทางความเชื่อ โดยเฉพาะพิธีกรรม ในวันศีลชาวลานูถือว่า เป็นพิธีกรรมอย่างหนึ่งที่สำคัญที่ผู้เฒ่าอายุงานเพื่อที่จะทำบุญรับศีล และ จากไปประกอบพิธีกรรมก็จัดเตรียม น้ำ เทียน เข้าไปใน ห่อแห่ เพื่อบูชาสักการะตามความเชื่อ ของชนเผ่าลานู การปฏิบัติตนในวันศีล ชาวลานูถือว่าวันศีลเป็นที่สำคัญวันหนึ่ง เพราะฉะนั้นชาวลานูจะพร้อมใจกันเพื่อหยุดงานต่าง ๆ อยู่แต่กับบ้าน พร้อมที่จะรับศีล

พิธีวันศีล

วันศีลของชาวลานูจะตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ และแรม 15 ค่ำ แต่วันศีลในช่วงปีใหม่จะตรงกับวันขึ้น 3 ค่ำของปีใหม่ จะต้องงดการกินเนื้อสัตว์ การฆ่าสัตว์ การดื่มเหล้าในวันศีล พวกเขามีความเชื่อว่าเป็นวันพักผ่อนของพวกเขา ตอนเย็นของวันศีลจะมีพิธีรดน้ำดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่ แล้วโตโบจะกล่าวอวยพรทุก ๆ คน ดึก ๆ ค่ำคืน จะมีการประกอบพิธีในห่อแห่ (โบสถ์) แล้วเดินรำตีกลอง และเป่าแคนกันอย่างสนุกสนานต่อหน้า

พิธีกรรมทางศาสนา

ผู้ใหญ่ และบุรุษขอพรสวดมนต์นั้นจะต้องเป็น “โตโบ” ซึ่งเป็นผู้ที่ทำหน้าที่สอนศาสนา และเป็นสื่อกลาง ระหว่างชาวบ้านกับเทพเจ้าท้องถิ่น นอกจากนี้โตโบยังต้องปฏิบัติหน้าที่ที่จะต้องดูแลรักษาหอแห่อีกด้วย

ปีใหม่

พิธีฉลองปีใหม่ ภาษาลานู (ลานู) เรียกว่าประเพณี เขาะเจ้าเว มีความหมายในภาษาไทย แปลว่า ปีใหม่การกินวอ พิธีฉลองปีใหม่ของลานู ไม่มีการกำหนดการเฉพาะเจาะจงแน่นอน จะเลือกเวลาที่สมาชิกส่วนใหญ่อยู่ และเสร็จสิ้นภาระกิจการงานทำไร่ ทำสวน จากการเก็บเกี่ยวพืชผลแล้ว อาจเป็นช่วงเดือนกุมภาพันธ์ มีนาคม หรือเมษายน ของแต่ละปีก็ได้ อีกทั้งทุกหมู่บ้านก็ไม่จำเป็นต้องจัดฉลองปีใหม่พร้อมกัน เพราะแต่ละหมู่บ้านจะมีความพร้อมไม่ตรงกัน เมื่อถึงช่วงฉลองปีใหม่ สมาชิกของหมู่บ้านที่ไปทำงานอยู่ห่างไกลจะเดินทางกลับมาร่วมงานฉลองปีใหม่ มีการฆ่าหมูดำ เพื่อนำเนื้อหมู และหัวหมูส่งเวตต่อเทพเจ้า อือชา ลานูนับถือมาก ต่อจากนั้น ก็จะนำเนื้อหมูมาปรุงเป็นอาหารเลี้ยงกันอย่างสมบุรณ์ ในเทศกาลปีใหม่นี้ ชาวลานู (ลานู) จะนำข้าวเหนียวหนึ่งมาตำเสร็จ แล้วจะปั้นเป็นก้อนกลม เรียกว่า “อ้อผุ” หรือข้าวปึก จะนำไปใช้เป็นเครื่องถวายต่อเทพเจ้าอือชา

การทำบุญสะเดาะเคราะห์

ในการทำบุญสะเดาะเคราะห์ เมื่อชาวลานูได้รับเคราะห์ หรือมีการเจ็บป่วยไม่สบายกายและใจ ก็จะได้จัดเตรียม สิ่งของเพื่อไปให้ผู้นำทางศาสนา ทำพิธี ซึ่งชาวลานู เรียกว่า “ค้อตาเตเว ” โดยเครื่องมือเหล่านี้ จะมีผู้บอกวิธีการทำ คือ ลาซ้อ ลาซ้อเป็นผู้เชี่ยวชาญการเครื่องมือ ในการประกอบ พิธีกรรมเพื่อนำ ไปให้ผู้นำทางศาสนา หรือที่เรียกว่าโตโบ เพื่อสวดขอพรให้หายจากเคราะห์ร้ายต่าง ๆ หรือเคราะห์ที่จะมาถึง นอกจากนี้ ยังมีสิ่งของที่จะต้องเตรียมเพื่อนำไปประกอบการทำพิธีกรรม คือ 1. เทียน ถือว่าให้นำไปจุดเพื่อ แสงสว่าง ในการประกอบพิธีกรรม 2. ลำลี หรือ ผ้าย ลำลีต้องเป็นสีขาว ชาวลานูถือว่า ลำลีหรือผ้านี้ จะไป รับคำพูดที่เคยพูดไม่ดี หรือผู้ให้ร้ายแก่ผู้อื่น 3. ผ้าขาว เพื่อความสะอาดและความบริสุทธิ์ ผ้าจึงต้องเป็นผ้าสีขาว 4. น้ำ เพื่อนำไปล้างมือผู้นำศาสนาหรือโตโบ 5. ด้าย การพิธีจะต้องเป็นด้ายขาวเหมือนกัน สำหรับด้ายนี้ เมื่อโตโบทำพิธีเสร็จก็เอาผูกข้อมือหรือห้อยคอ เพื่อป้องกันอันตรายสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ทั้งหมด จะเห็นได้ว่าอุปกรณ์ที่นำไปทำประกอบกับเครื่องมือ ในการประกอบพิธีกรรมนั้นจะต้องเป็นสีขาว ชาวลานู หรือแม้แต่ศาสนาใดก็ตาม จะใช้สีขาวในการประกอบพิธีกรรมถือว่า เป็นสีแห่งความบริสุทธิ์และถือ

ว่าเป็นมงคลความเชื่อของ ชาวลานูมีความเชื่อเรื่องบาป บุญ คุณ โทษ ซึ่งมีความเหมือนกับศาสนาพุทธในประเทศไทย แต่ต่างกันตรงที่การขอพรกับเทพเจ้า การทำพิธีและการปฏิบัติธรรม ลานูทำให้ได้ทราบถึงเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ ถึงแม้ว่าพิธีกรรมของชาวลานู ใช้เวลาในการทำพิธีกรรมไม่นานนัก แต่ก็เชื่อว่ามีความหมายต่อการดำรงชีวิตในอนาคตได้เป็นอย่างมาก

บ้านแม่สลัก ตำบลห้วยชมพู อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

สภาพกายภาพของชุมชน

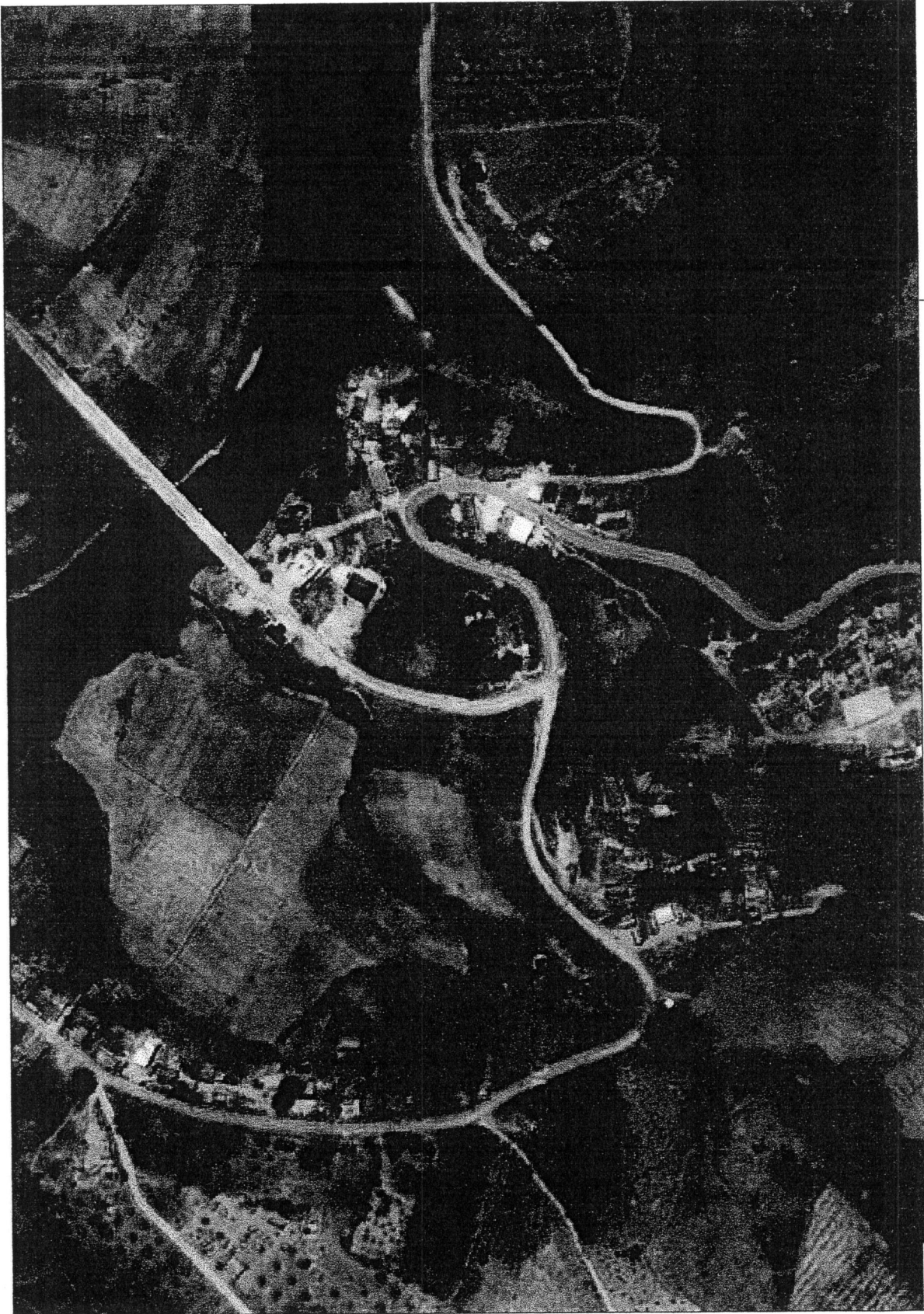
ที่ตั้งและอาณาเขต

ชุมชนบ้านแม่สลักเป็นชุมชนซึ่งอยู่ติดกับถนนสายหลัก เชื่อมต่อกับอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงใหม่ การคมนาคมค่อนข้างสะดวก พื้นที่ในชุมชนแวดล้อมไปด้วยภูเขา ตั้งอยู่บนเนิน และที่สูงบริเวณภูเขาโดยมีแม่น้ำกกไหลผ่าน มีระบบสาธารณูปโภคที่ครบครัน ความเป็นมาของชุมชนเริ่มตั้งแต่พ.ศ. 2512 ชาวบ้านได้แต่งตั้งผู้นำหมู่บ้านชั่วคราว โดยให้นายแก่นวอยเป็นผู้นำหมู่บ้าน ก่อนนั้นหมู่บ้านแม่สลักยังไม่มีชื่อที่ชัดเจน ต่อมาจึงได้เปลี่ยนชื่อหมู่บ้านว่า “แม่สลัก” เพราะมีผู้หญิงคนหนึ่งออกไปหาของป่าเพื่อนำมาเลี้ยงชีพ และขณะที่กำลังหาของป่าอยู่นั้นได้มีเสือตัวหนึ่งมากัดผู้หญิง ชาวบ้านจึงตั้งชื่อว่า แม่เสือสลัก ต่อมาพ.ศ. 2520 จึงได้แต่งตั้งนาย จันใจ แซ่ลิว เป็นผู้นำชั่วคราว จนถึงพ.ศ. 2534 จึงเกิดการเลือกตั้งและนางสุนีย์ เพชรรัตน์มีจึงได้รับการเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้านจนถึงปัจจุบัน

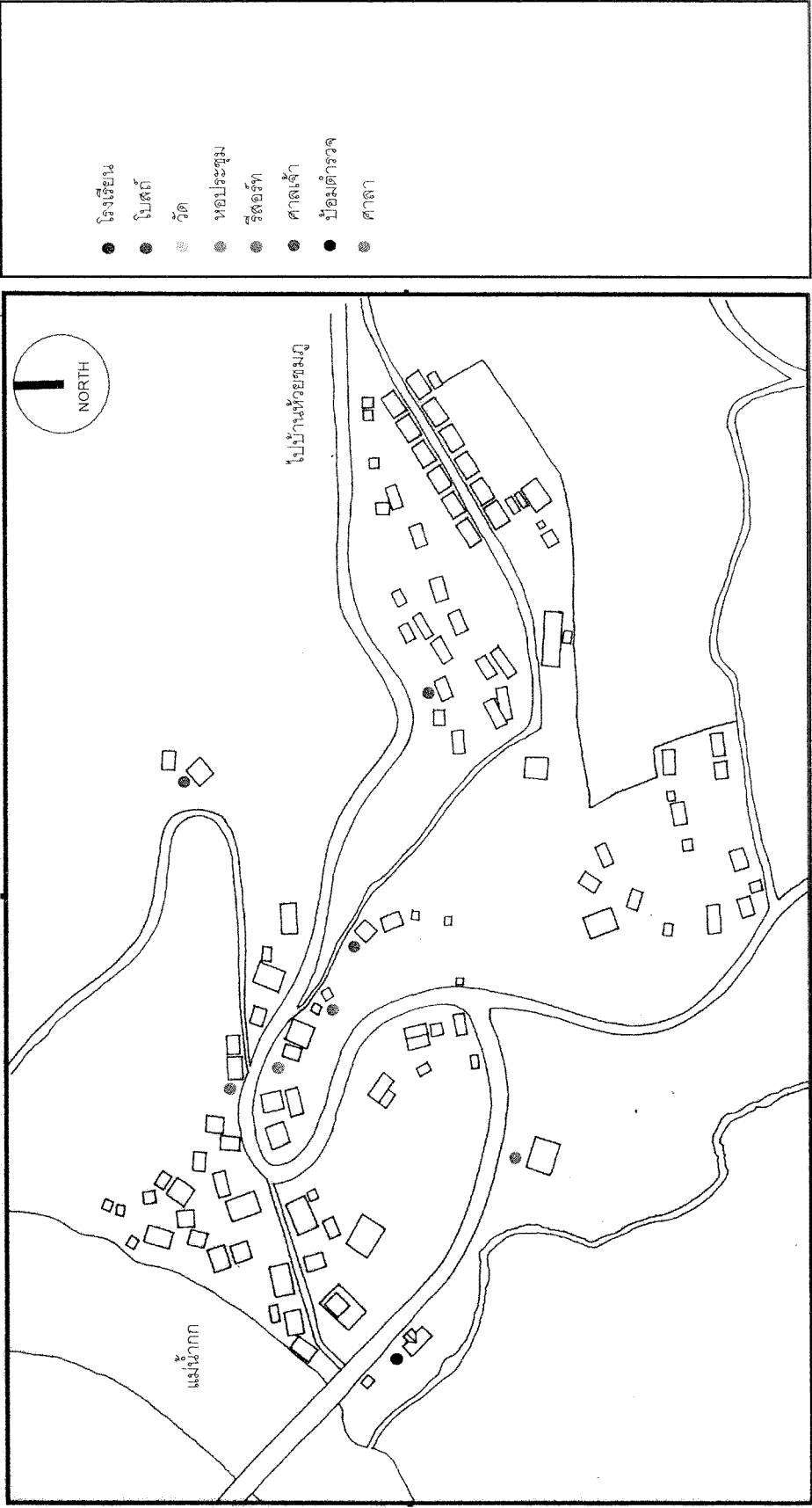

ภาพที่ 4.55 แสดงภาพหมู่บ้านแม่สลัก

ที่มา : www.Google-map.com

ภาพที่ 4.56 แสดงชุมชนบ้านแม่สลัก

ภาพที่ 4.57 แสดงชุมชนบ้านแฉะลึก

ลักษณะทางกายภาพของชุมชน

ชุมชนเป็นลักษณะภูเขาสูง มีการกระจายตัวของการตั้งชุมชนตามกลุ่มชาติพันธุ์ ตามแนวเขา โดยภายในชุมชนมีถนนใหญ่ตัดผ่านในเขตพื้นที่ด้านล่าง และเป็นพื้นที่สำหรับปลูกข้าว และการเกษตร ส่วนบริเวณด้านบนภูเขาการคมนาคมยังไม่สะดวกมากนัก และประกอบไปด้วยพื้นที่ป่าเป็นส่วนใหญ่

ทรัพยากรของชุมชน

ข้อมูลสภาพทั่วไปของหมู่บ้าน/ชุมชน

พื้นที่อาศัย 50 ไร่ พื้นที่ทำการเกษตร 970 ไร่ ทำนาปีละ 1 ครั้ง

พื้นที่ทำนา 200 ไร่ พื้นที่ทำไร่/ทำสวน 770 ไร่

ป่าชุมชน 3 แห่ง จำนวน 6,300 ไร่

แหล่งน้ำสาธารณะ 3 แห่ง คือแม่น้ำห้วยเจริญ ลำน้ำห้วยกุ่ม แม่น้ำแม่สลัก สำหรับเป็นแหล่งน้ำเพื่อการบริโภคและการเกษตร และฝาย 5 จุดจากแม่น้ำห้วยหวายเพื่อชลอน้ำใช้บริโภค

ประปาภูเขา 3 แห่ง ผู้ใช้ 105 ครัวเรือน

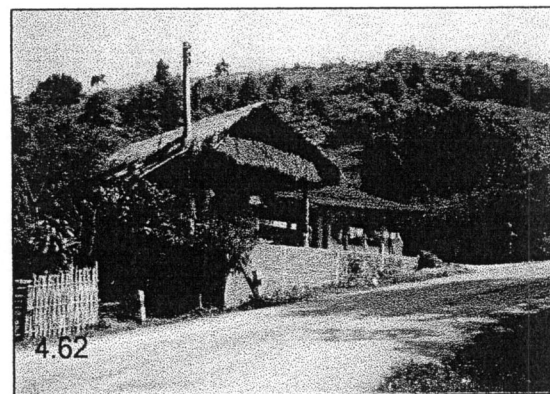
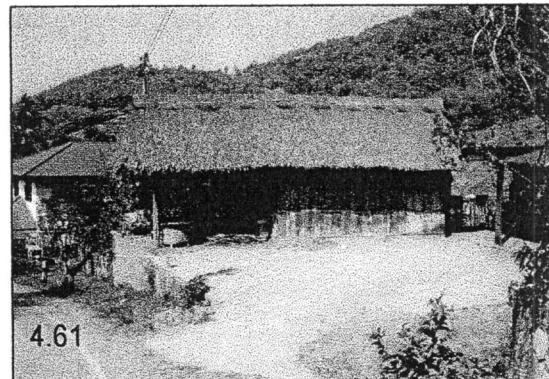
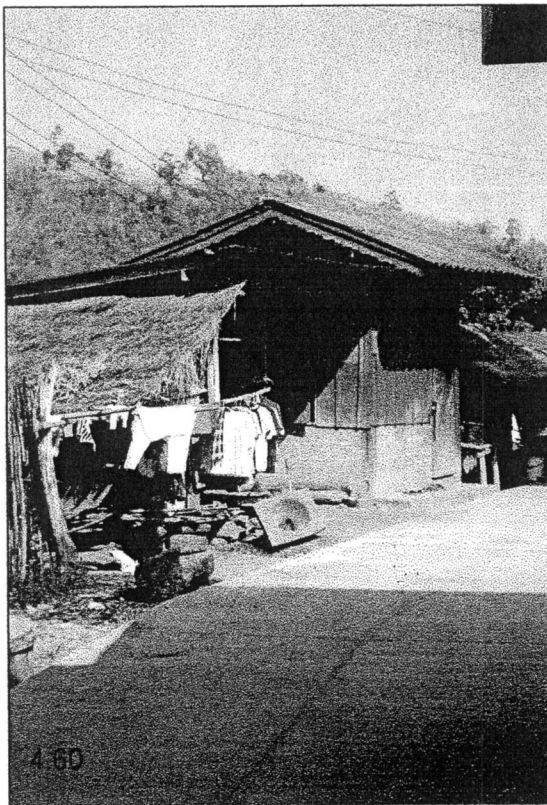
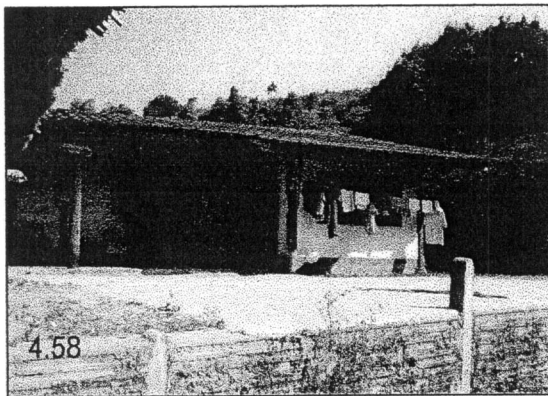
โบสถ์ 4 แห่ง

วัดแม่สลัก (ศาลเจ้า) 1 แห่ง มีวัดภายในหมู่บ้านแต่ไม่มีพระประจำวัด

โรงเรียน ภายในชุมชนไม่มีโรงเรียนของกรมสามัญศึกษาภาครัฐ มีเพียงโรงเรียนสอนภาษาจีน ซึ่งเด็กนักเรียนต้องเดินทางไปศึกษาในโรงเรียนอีกหมู่บ้านหนึ่ง
สถานพยาบาล ภายในชุมชนไม่มีสถานพยาบาล ต้องเดินทางไปยังโรงพยาบาลแม่อาว ที่ค่อนข้างไกล และไม่มีตลาดภายในหมู่บ้าน โดยชาวบ้านจะนำผลผลิตมาวางขายหน้าบ้านและตลอดริมทาง

ลักษณะของเรือน

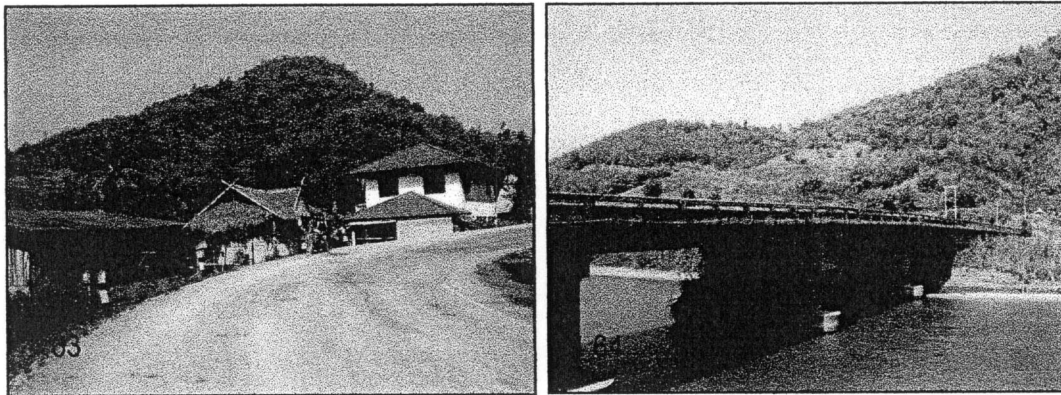
บ้านแม่สลักประกอบด้วยหลายชนเผ่า สภาพบ้านเรือนจึงมีความแตกต่างกัน ทั้งรูปแบบบ้านคอนกรีตและผนังไม้ไผ่ชั้นเดียวแบบจีนฮ่อ หรือบ้านยกพื้นสูงปูนผสมไม้

ภาพที่ 4.58 – 4.62 แสดงบ้านเรือนในชุมชนบ้านแม่สลัก

ระบบนิเวศของชุมชน

มีลักษณะเป็นป่าเขา มีถนนสายหลักตัดผ่านหมู่บ้าน และมีแม่น้ำกกไหลผ่าน บริเวณหมู่บ้านมีไร่นา สวนที่ชาวบ้านเพาะปลูก สภาพโดยทั่วไปมีความอุดมสมบูรณ์ ระบบสาธารณูปโภค ไฟฟ้า ใช้น้ำประปาภูเขาแต่น้ำประปาจะขาดแคลนในช่วงฤดูแล้ง ซึ่งส่งผลกระทบต่อ การดำรงชีวิตของเกษตรกร

ภาพที่ 4.63 – 4.64 แสดงสภาพแวดล้อมของชุมชน

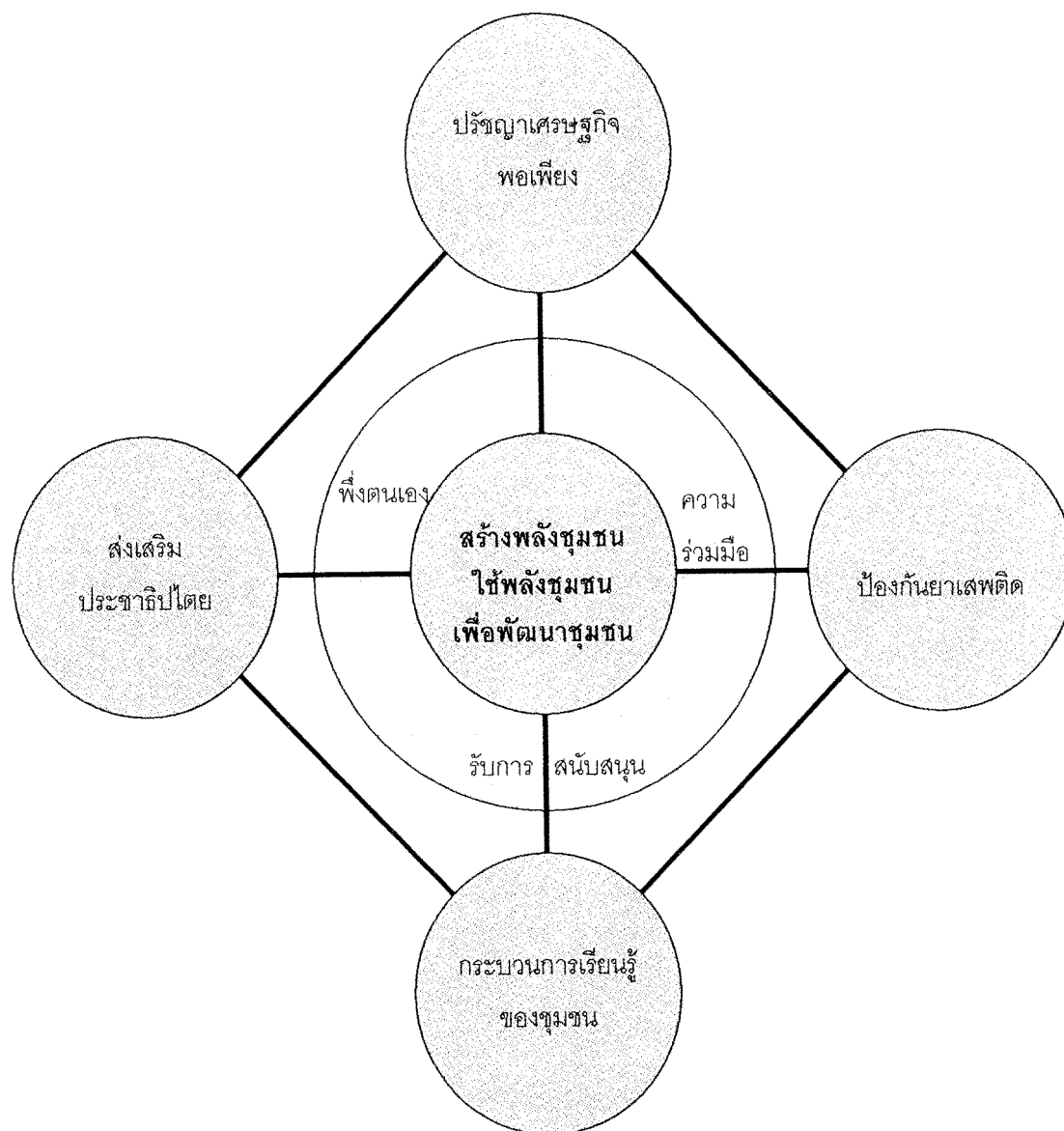
ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและแม่น้ำ

กลุ่มชาติพันธุ์

การตั้งถิ่นฐาน หมู่บ้านแม่สลักตั้งอยู่ริมแม่น้ำกก ติดกับอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ในปีพ.ศ. 2505 มีประชากรเข้ามาอาศัยอยู่หลายเชื้อชาติ เช่น ลahu จีน เข่า ไทยใหญ่จำนวน 5 หลังคาเรือน ต่อมา มีประชากรเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจนมีประชากร 120 คน ปัจจุบันประกอบไปด้วยอาข่า, ลahu, จีนและ เข่า

การตั้งถิ่นฐาน

ลักษณะการตั้งหมู่บ้าน ตั้งหมู่บ้านตามภูเขาหรือสันเขาที่เป็นที่ตั้งของหมู่บ้านจะต้องมีพื้นที่กว้างขวางเพียงพอสำหรับ เด็ก ๆ วิ่งเล่นและใช้เป็นที่พักผ่อนของชาวบ้านในพิธีกรรมหรืองานฉลองต่างๆ ได้ด้วย หมู่บ้านต้องไม่ห่างไกลจากแหล่งน้ำมากนัก

ภาพที่ 4.65 แผนชุมชนบ้านแม่สลัก ปี 2553

วิถีและการดำรงชีวิต

การดำรงชีวิตส่วนใหญ่คือการทำไร่ ทำนา ทำสวน หาของป่า และออกไปรับจ้างนอกพื้นที่ ด้านอาหารการกิน ชาวบ้านจะทำกินตามแบบชนเผ่าในแต่ละเผ่า โดยมีการแลกเปลี่ยนความรู้และภูมิปัญญาในหลายๆด้าน ด้านการแต่งกายจะแต่งกายตามแบบสมัยใหม่ โดยการแต่งกายตามแบบชนเผ่าจะหาได้เมื่อถึงเทศกาลของหมู่บ้าน โดยมีการทอผ้าประจำเผ่า ช่างไม้และการก่อสร้างตามแบบภูมิปัญญาชุมชน

การคมนาคม

การเดินทางในอดีตค่อนข้างลำบาก แต่ในปัจจุบันมีเส้นทางถนนสายหลักตัดผ่านหมู่บ้าน การสัญจรจึงสะดวกมากขึ้น แต่ยังคงมีปัญหาเรื่องของสะพาน บ้ายจราจร สัญญาณไฟ และเส้นทางในหมู่บ้านบางส่วนที่ยังรอการพัฒนา โดยเฉพาะในฤดูฝนถนนบางส่วนยังเป็นหลุมเป็นบ่อ ถนนเกิดความเสียหาย ดินถล่ม เกิดปัญหาระบบทางสัญจรและทำให้พืชผลเสียหาย

องค์ประกอบและความสัมพันธ์

วิถีชีวิต

อาชีพและความเป็นอยู่

ส่วนใหญ่ยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรม แต่ส่วนมากยังขาดความรู้ด้านการเกษตรทำให้ได้ผลผลิตน้อย และยังไม่ได้คุณภาพ และพื้นที่เพาะปลูกไม่เพียงพอต่อความต้องการ

โครงสร้างสังคมและชุมชน

ภายในชุมชนมีการจัดทำกฎระเบียบ เพื่อการบริหารจัดการคนในชุมชน และมีระบบการดูแลเพื่อไม่ให้มีการฝ่าฝืนตลอดจนมีแผนชุมชน เพื่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์จังหวัดเชียงราย การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีและเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน แผนชุมชน (2553) โดยเริ่มจากการกระตุ้นจิตสำนึกและความรับผิดชอบของประชาชนในชุมชนให้มีจิตสาธารณะ ร่วมกันคิด เรียนรู้ตลอดจนวิเคราะห์ เพื่อให้รู้และเข้าใจตนเองโดยใช้กระบวนการชุมชน โดยการสำรวจข้อมูล ปัญหาและศักยภาพของชุมชน วิเคราะห์สาเหตุ เพื่อกำหนดอนาคตและทิศทางของการพัฒนาชุมชน

คติความเชื่อ

ความเชื่อของคนในหมู่บ้าน เป็นความเชื่อแต่ละชนเผ่า โดยเชื่อตามหลักศาสนา คือ พุทธ คริสต์ และผี

คติความเชื่อ

อาข่ามีความเชื่อและนับถือผีเหมือนชาวเขาเผ่าอื่นๆ ในรอบปีหนึ่งๆ ก็จะมีพิธีกรรมที่สำคัญ ได้แก่ พิธีปีใหม่ ไล้ชิงช้า พิธีเลี้ยงผีหมู่บ้าน พิธีเลี้ยงผีบ่อน้ำ พิธียะอุผี พิธีห่มหมี่ พิธีส่งผี พิธีเลี้ยงผีบรรพบุรุษ ฯลฯ เนื่องจากอาข่ามีความเชื่อเรื่องผี และสิ่งเร้นลับในธรรมชาติ จึงต้องคอยระมัดระวังไม่ให้เกิดการกระทบกระเทือนต่อสิ่งดังกล่าว ดังนั้นก่อนทำสิ่งใดอาข่าจะตรวจดูโชคกลางเสียก่อน บางทีก็มีการเสี่ยงทาย บางทีก็ถือเอาปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติว่าเป็นการบอกกลางดีกลางร้าย

อาข่านับถือผีและผีบรรพบุรุษซึ่งถือว่าเป็นผีที่ดีที่สุด ทุกครัวเรือนจะมีห้องผีบรรพบุรุษไว้เช่น ไหว้ปีละ ๙ ครั้ง รองลงมาได้แก่ผีใหญ่ซึ่งถือว่าเป็นหัวหน้าผีทั้งปวง และเป็นตนเดียวที่อยู่บนสวรรค์ มีหน้าที่ดูแลและความทุกข์ให้แก่อาข่า พิธีเลี้ยงผีบรรพบุรุษ แม้ว่าจะมีการเลี้ยงผีบรรพบุรุษทุกครั้งที่มีการเลี้ยงผีอย่างอื่นแล้วก็ตาม แต่ยังมีพิธีกรรมเลี้ยงผีบรรพบุรุษอีกครั้งหนึ่งหลังจากปีใหม่ ซึ่งจะมีขึ้นราวๆ ต้นเดือนมกราคมของทุกปี

ที่มา : ศูนย์ประสานงานองค์กรเอกชนพัฒนาชาวไทยภูเขา (ศอช .)

<http://www.contothailand.org/independentfile/INDEX.ASP>

ประเพณีและพิธีกรรม

ประเพณีต่างๆ ของชุมชนจะขึ้นอยู่กับความเชื่อในแต่ละชนเผ่า แต่ละชุมชน โดยมีเทศกาลต่างๆ ดังนี้

เทศกาลกินวอ	เดือนมกราคม
เทศกาลตรุษจีน	เดือนมกราคม – กุมภาพันธ์
ไหว้เจ้า	เดือนมีนาคม
เซ็งเม้ง	เดือนเมษายน
สารทจีน	เดือนสิงหาคม
ไหว้พระจันทร์	เดือนกันยายน
ประเพณีกินข้าวใหม่	เดือนตุลาคม
ลอยกระทง	เดือนพฤศจิกายน
คริสต์มาส	เดือนธันวาคม

ประเพณีกินวอ

ประเพณีรดน้ำดำหัว

ประเพณีกินข้าวใหม่

พิธีกรรมของชนเผ่าอาข่า

พิธีกรรมของชุมชนมีอยู่ด้วยกัน 9 พิธีคือ

พิธีขึ้นปีใหม่ จัดขึ้นในเดือนธันวาคมใช้เวลา 4 วัน

พิธีห่มมี เป็นพิธีเกี่ยวกับการเกษตร มีในราวปลายเดือนเมษายนก่อนลงมือทำไร่

พิธีทำประตูหมู่บ้าน ทำประตูหมู่บ้านทุกปีเพื่อระลึกถึง “ สุมิโอะ ” บรรพบุรุษของอาข่า มีขึ้นราว กลางเดือนเมษายนใช้เวลา 2 วัน

พิธีเยาะอูผี เป็นพิธีบวงสรวงผีใหญ่จัดขึ้นราวๆ ปลายเดือนเมษายนใช้เวลา 3 วัน

พิธีเลี้ยงผีบ่อน้ำ เป็นพิธีเซ่นบวงสรวงบ่อน้ำประจำหมู่บ้านเพื่อความอุดมสมบูรณ์ของพืชไร่จัดให้ มีขึ้นในเดือนเมษายนก่อนลงมือทำไร่

พิธีไล่ชิงช้า พิธีนี้จัดขึ้นเพื่อระลึกถึงเทพธิดาผู้ประทานความอุดมสมบูรณ์ให้แก่พืชผลที่กำลังงอกงามในไร่จัดให้มีขึ้นราวเดือนสิงหาคม-กันยายน

พิธีกินข้าวใหม่ จัดขึ้นเพื่อฉลองรวงข้าวสุกและขอบคุณต่อผีไร่ จัดขึ้นราวเดือนตุลาคม

พิธีส่งผีเมื่อสิ้นฤดูฝนของทุกๆ ปี ราวๆ ปลายเดือนตุลาคม เมื่อว่างจากงานในไร่ จะทำพิธีได้ฝออกจากหมู่บ้าน ผีเหล่านี้อาจจะมากับน้ำฝนเมื่อสิ้นฤดูฝนแล้วจะถูกขับไล่ออกไปจากหมู่บ้านพร้อมกับฤดูฝนที่กำลังจะหมดไป

ประเพณีของชนเผ่าจีนฮ่อ

ปีใหม่

ชาวฮ่อม้งงานปีใหม่อีกต่างหากกับจีน มีการจุดประทัด นำถาดหัวหมู ขาหมู เป็ด ไก่ ซึ่งทาสีแดง ขนมหาลา (ขนมหันหนึ่ง) ผลไม้ รูปเทียน ผลไม้สี่สีส้มเงินซึ่งเรียกว่า “ ส่วงโก ” ลูกเชอร์รี่ที่เรียกว่า “ ลีซ้อ ” นำไปเซ่นเจ้างานปีใหม่มิ 3 วัน ทุกคนต่างหยุดงาน และต่างกายสวยามเลียงสุราอาหาร ให้ของขวัญแก่กัน มีการไหว้บิดามารดาหรือสามีภรรยาที่ล่องลับไปแล้วที่สุสานมีการเล่นการพนันทุกประเภทซึ่งทางเจ้าเมืองเปิดให้มีการประมูลและ เล่นกันอย่างเปิดเผย

การตาย

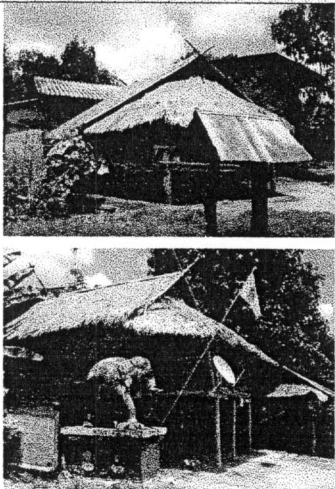
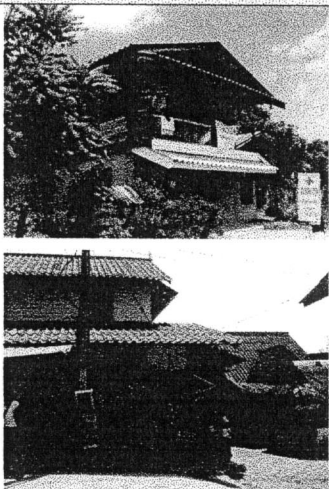
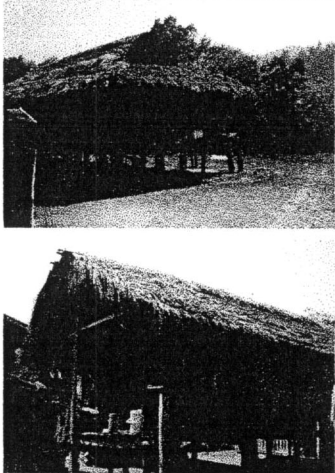
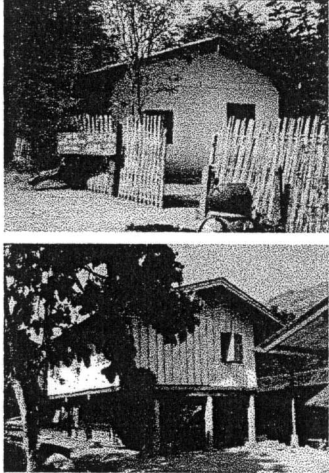
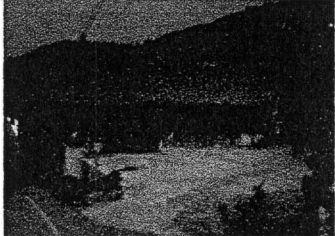
เมื่อมีคนตายภายในบ้าน จะจัดงานศพ 1 คืน หรือ 2 วัน มีการพนันเลี้ยงสุราอาหารแก่ผู้เฒ่า
ชาวบ้าน ไม่มีสวดมนต์ ญาติพี่น้องหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะนุ่งผ้าขาวหม่นขาว เอาศพบรรจุโลง
ร้องไห้เดินตามศพไม่มีการแห่ เมื่อนำไปฝังเสร็จแล้วต้องไว้ทุกข์ถึงผู้ตายเป็นเวลาหลาย

4.3 ผลกระทบและความเปลี่ยนแปลง

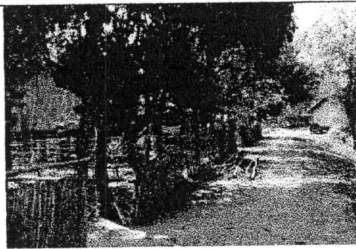
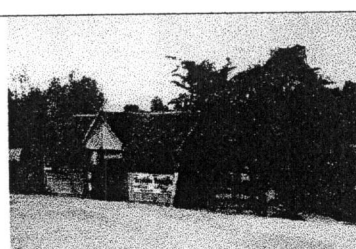
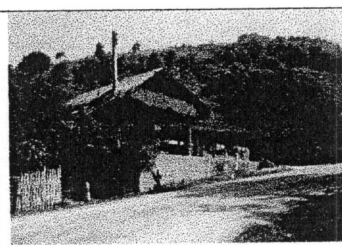
4.3.1 ด้านสภาพกายภาพของชุมชน

จะเห็นได้ว่ารูปแบบของเรือนพื้นถิ่น เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงในเขตชุมชน โดยเฉพาะอย่างในชุมชนบ้านรวมมิตร จะพบเห็นรูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่ไม่ได้คงเอกลักษณ์ดั้งเดิมเอาไว้ โดยมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อตอบสนองต่อบริบททางเศรษฐกิจ และการท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้น

ตารางที่ 4.5 แสดงการเปรียบเทียบลักษณะของบ้านเรือน

ลักษณะของบ้านเรือน		
ชุมชน	สภาพดั้งเดิม	สภาพที่เริ่มเปลี่ยนแปลง
บ้านรวมมิตร		
บ้านจะคือ		
บ้านแม่สลัก		

ตารางที่ 4. 6 แสดงการเปรียบเทียบลักษณะของการคมนาคม

ลักษณะของถนน		
ชุมชน	สภาพดั้งเดิม	สภาพที่เริ่มเปลี่ยนแปลง
บ้านรวมมิตร		
บ้านจะค้อ		
บ้านแม่สลัก		

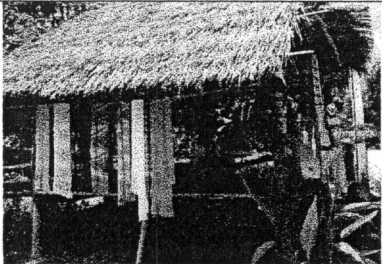
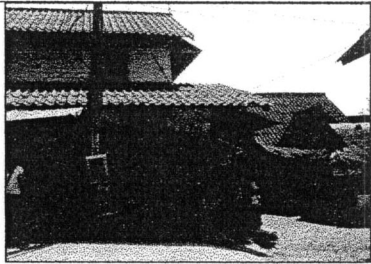
ด้านเศรษฐกิจของชุมชน

บ้านรวมมิตรในปัจจุบันมีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวอย่างชัดเจนทั้งจากความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนจังหวัด โดยมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวในหมู่บ้านอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะการขี่ช้าง ทั้งนี้เริ่มจากไม่กี่แห่งและขยายตัวเข้าไปภายในหมู่บ้าน ดังนั้นทำให้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวมีผลต่อชาวบ้านส่วนใหญ่

บ้านจะคือ เศรษฐกิจส่วนใหญ่ยังคงเป็นด้านการเกษตรเป็นหลัก แต่ด้านการท่องเที่ยวยังเป็นเฉพาะรูปแบบโฮมสเตย์ในบางส่วน และมักจะเป็นนักท่องเที่ยวอิสระที่เข้ามาเองเนื่องจากยังเป็นหมู่บ้านที่ยังคงมีรูปแบบ วิถีชีวิตตามชนเผ่าอยู่มาก

บ้านแม่สลักยังคงเป็นการทำการเกษตร ทำนา และปลูกพืชไร่ เนื่องจากชุมชนไม่มีสถานที่ท่องเที่ยวที่ชัดเจนส่วนใหญ่จะทำไร่กระเทียม ไร่ผัก และไม้ผล ได้แก่ มะม่วง ลิ้นจี่ ซึ่งถือเป็นอาชีพดั้งเดิม แต่ปัจจุบันมีพืชเศรษฐกิจชนิดใหม่ ซึ่งเข้ามาพร้อมกับการบุกเบิกพื้นที่ ขยายพื้นที่ป่าด้วยวิธีการต่าง ๆ คือ การทำสวนส้ม บางพื้นที่มีการโค่นล้มไม้ผลชนิดเดิมเพื่อเปลี่ยนมาปลูกส้ม ซึ่งเป็นที่มาของการใช้ทรัพยากรน้ำแบบทวีคูณ และสร้างปัญหาให้กับชุมชนในด้านการใช้สารเคมีแบบขาดหลักวิชาการของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกสวนส้ม

ตารางที่ 4.7 แสดงการเปรียบเทียบลักษณะรูปแบบการค้า

รูปแบบของการค้า		
ชุมชน	สภาพดั้งเดิม	สภาพที่เริ่มเปลี่ยนแปลง
บ้านรวมมิตร		
บ้านแม่สลัก		